

LUKASPA KILLKASHKAN KILLKA JESUKRISTU RUNAKUNATA KISHPICHISHKANMANTA

**Lukas Teofilorayku killkashpan
riman imaraykumi killkan**

1 ¹⁻³Munashkayni Teófilo, ñuka Lukas kayta killkani kanrayku alita yachanaykipa Jesuspa rurashkanmanta, yachachishkanmantapas. Achka runakuna Jesuspa rurashkankunata rikushpa kallarinanmanta pacha killkarkakuna. Paykunaka tukuy chayta ñukanchita yachachirkakuna. Paykuna karkakuna Yaya Diospa shiminta yachachikkuna. Ñukapas tukuyta kallarithkanmanta pacha alita yachakushpayni ali kama killkanaynipa nishpa kanrayku killkani. ⁴Chasnami yachanki kanta yachachishkankunata shutipa kashkanta.

**Shuk angel rimarka Bawtisak Juan
wawayarinanta**

⁵Ñawpa Judea allpapi apu *Herodes kamachik kashpan chaypi shuk *saserdote Sakarias shutiyu kawsapayarka. Pay karka chay muntun saserdote Abias wañupa shutinta shutiyachishka tantaylla tarawak saserdotekunamanta. Warminpa shutin karka Isabel, paypas saserdotekunapa miraymanta karka. ⁶Yaya Diospa rikushkanpi ali karkakuna, tukuy paypa kamachishkanta alita kasushpa kawsapayarka-

kuna. Chayrayku nima pi atiparkachu paykunata uchachinata nima imapi. ⁷Isabelka machura kashpan paykuna mana wawayuchu karkakuna. Chaymantapas ña ruku karkakuna.

⁸Karan wata karan saserdotekunapa ayllun akllarishka karka, shuk punchakuna *Yaya Diospa wasinpi mañashpa wiwakunata wañuchishpa Yaya Diosrayku rupachinankunapa. Chay punchakuna paktarishpan Sakariaska ayllunkunawa pakta Yaya Diospa wasinpi runakunarayku mañarkakuna. ⁹Paykuna imashnami rurapayarkakuna saserdote pura akllarkakuna shukta Yaya Diospa wasin ukuma yaykunampa chay Yaya Diosta mañana kwartupi. Chaypi payka mishkihlla asnak wiki chapurishka *insienso nishkata rupachishpan kushniyachinan karka Yaya Diosta kushichinanpa. Chay puncha Sakariaska akllarishka karka Yaya Diosta mañana kwartupi yaykunampa. ¹⁰Chay wikita rupachihushkanpi achka runakuna kanchapi Yaya Diosta mañashpa karkakuna. ¹¹Chaypi Yaya Diospa kachashkan *angelka Sakariasta rikurik shamurka wikita rupachina tuchpashinapa kuskan parti. ¹²Chay angelta rikushpan Sakariaska yapa mancharirka. ¹³Chaypi angelka rimarka:

Ama manchariychu. Yaya Dios uyashka mañashkaykita. Warmiki Isabelka shuk kari wawata wawayanka, maykantami shutiyachinkichi Juan. ¹⁴Wawayarishkanrayku yapa kushillami kanki. Chasnallatata achka runakunapas kushikunkakuna. ¹⁵Yaya Diospa rikushkanpika atun yachayyumi kanka. Manami nima ima uras upyankachu urti upyanakunata. Manara wawayarihushpan Yaya Diospa Espiritunka paypi yaykunka kawsahushkanpi tukuyupi yuyachinanpa. ¹⁶Ña wiñashpan payka achka israel runa masinkunata yachachinka Yaya Diosta alita kirinankunapa. ¹⁷Payka Yaya Diospa kachanan Kishpichikmanta puntiru rinka, paypa shamunanmanta rimananpa. Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliasshina atun yachayyu yachachik kanka. Chasna yanapanka yayakuna wawankunawa chikninakushpa kawsashkankunata sakishpa yuyanakushpana kawsanankunapa. Yaya Diosta mana kasuk runakunata yachachinka alitana kasunankunapa. Chasna runakunata alichanka Yaya Diospa Kachanan Kishpichik paykunawa kawsak shamunanpa.

¹⁸Chasna chay angelka rimashkanwasha Sakariaska payta tapurka:

¿Imashnata yachasha rimawashkaykika shutipa kananta? Ñuka kani ruku, warminipas paya.

¹⁹Chasna Sakarias tapushpan angelka aynirka:

¿Imashna kashpataya mana kiriwankichu? Ñukami kani Gabriel, Yaya Diospa puntanpi shayarishpa kani paypa kamachinanta kasushpa. Yaya Dioska kachawashkami chay ali shimita kanta rimanaynipa. ²⁰Chay rimashkaynita mana kirishkaykirayku kunanmanta pacha mana atipankichu rimanata wawayki wawayarinankama.

Imashnami ñukaka rimashkani, chasnami paktarinan tiyan.

²¹Chay angelka Sakariaswa Yaya Diospa wasinpi kwintahushkanpi chay kanchapi kahuk achka runakunaka Sakariasta chapahurkakuna. Unayta chapahushpankuna yuyarirkakuna ¿imaraykuta chay ukupi yapa unayan? nishpa.

²²Sakariaska Yaya Diospa wasin ukumanta llukshimuhushpan mana atiparkachu rimanata. Chayrayku yacharkakuna chay wasi ukupi shuk imata muskuypishina rikushkanta. Mana rimanata atipashpan makinwa umanwa paykunata asirtachirka imashnami chay ukupi paywa pasashkanta. Chaymanta pacha mana rimanata atipak kiparirka.

²³Yaya Diospa wasinpi mañanan punchakuna tukurishpan Sakariaska wasinma kutirka. ²⁴Kutishkanwasha warmin Isabelka chichurkana. Ña chichu kashpan pichka killakama wasinmanta mana llukshirkachu. ²⁵Yuyarishpan nirka: Kunanka Yaya Dioska yapa alitami rurashka ñukapi runakuna manana pinkachiwanankunapa, mana wawayu kashkaynirayku.

Angel Gabriel rimarka Jesús wawayarinanta

²⁶Isabel ña sokta killa chichu kashpan Yaya Dioska *angel Gabrielta Nasaret llaktama kacharka. Chay Nasaret llaktaka Galilea allpapi karka. ²⁷Chay llaktapi kawsapayarka shuk shipas Maria, manara karita riksi. Josewa kwintashka karka kasarananpa. Joseka ñawpa kawsak atun apu Davidpa miraymanta karka. Chaypi angelka Mariawa kwintak rirka. ²⁸Mariapa wasinpi yaykushpan rimarka:

Shamushkani kanwa kwintanaynipa. Yaya Diospa akllashkan warmimi kanki,

paymi kanwa kahun. Tukuy warmikunamanta kantami Yaya Dioska alita yuyashka.

²⁹Angel chasna rimashpan Mariaka mancharirka. ¿Ima shimitataya kwintak shamuhun chasna saludawanpana? nishpa yuyarirka.

³⁰Chaypi angelka nirka:

Maria, ama mancharyichu. Yaya Dioska kanta yuyashpan akllashka. ³¹Alita uyay. Chichunkimi. Chaymanta shuk kari wawata wawayanki, maykantami shutiyachinki Jesús. ³²Payka atun yachayyumi kanka. Runakuna paymanta rimankakuna tukuyta atipak Yaya Diospa Wawanmi nishpa. Tukuyta kamachik Yaya Diosmi payta ñawpa yaya rukun Davidtashina atun aputa ruranka. ³³Paymi kamachinka kankuna israel runakunata wiñayparayku. Paypa ali kamachinanka mana tukurinkachu nima ima uras.

³⁴Chayta uyashpan Mariaka angelta nirka:

Ñukaka manara kawsashkanirachu shuk kariwa. ¿Imashnataya chasnaka chichusha?

³⁵Chaypi angelka aynirka:

Yaya Diospa Espiritunmi tukuyta atipak kashpan puyushina kanma shamunka. Chasnamantami chichu kiparinki. Chayrayku chay wawamanta, maykanmi wawayarinka, Yaya Diospa munananllata rurashpa kawsak, Yaya Diospa Wawanmi nishpa rimankakuna. ³⁶Awilayki Isabelpas paya kashpantata chichumi kahun, maykantami machura nishkakuna. Kunanka ñami sokta killa chichu kahun. ³⁷Yaya Diosmi tukuy imatapas atipan rurana.

³⁸Chasna rimashpan Mariaka arí nirka, kaypi kahuni Yaya Diospa munashkanta rurayanpina. Pay munashkanta ñukawa rurachun, imashnami rimashkanki chasna.

Chasna rimashkanwashka angelka paymanta anchurirka.

Maria ayllun Isabelta pasyak rirka

³⁹Chay punchakunalla Mariaka utkalla rirka ayllun Isabelta pasyananpa. Isabelka kusan Sakariaswa shuk llaktapi Judea allpa urkukuna chawpipi kawsahurka. ⁴⁰Sakariaspa wasinpi paktashpan Mariaka yaykuhushpan Isabelta saludarka. ⁴¹⁻⁴²Chasna saludahushpan Isabelpa wawanka wiksan ukupi sinchita kuyurirka. Chaypina Yaya Diospa Espiritun Isabelta tukuyti yuyachishpan payka kushikushpan Mariata sinchita rimarka:

Yaya Diosmi kanta tukuy warmikunamanta akllashka kushichinanpa, wawaykitapas yapa kushichinka. ⁴³Ñukaka nima imachu kani kay atun apuynipa mamanka ñukama pasyak shamuwananpa. ⁴⁴Saludashkaykita uyashkayni-llawa, wiksayni ukupi wawaynika sumakta kushikushpan kuyurishka. ⁴⁵Tukuy Yaya Diospa rimashkanka paktarinkami nishpa kirishkaykirayku payka kanta atuntami kushichinka.

⁴⁶Chaypi Mariaka rimarka:

Shunkuynimanta pacha Yaya Diosta rimani kanmi kanki yapa ali.

⁴⁷Yaya Dios kishpichiwashkanrayku yapa kushilla kani.

⁴⁸Nima ima kashpaynipas pay yuyawashpan rikuwashka.

Kunanmanta pacha runakunaka rimawankakuna Yaya Diospa kushichishkanmi kanki nishpa.

⁴⁹Pay atun yachayninwa ñukata rurawashka Wawanpa maman kanaynina. Paymi yapa ali kan. ⁵⁰Tukuy uras payta kasukkunata yuyashpa llakichishpan rikun. ⁵¹Pay atun yachayninwa rurashkanta rikuchirka. Shuk runakuna

alimi kani nishpa rimashpankunas hapashunkunkunapi mana ali yuyayyu kashpankuna payka yuyayninkunata waklichinka.⁵² Atun kamachikkunatapash kamachik kashkankunamanta anchuchinka, mana yapa yachakkunata atunyachinka paypa wawankuna kanankunapash.⁵³ Maykankunami paypa yachachinata shutipa munanahun, paykunata alita yachachinka pay kikin Yaya Dios kananta riksinankunapash. Maykankunami Yaya Diospa yachachinata mana yapa munanahunchu, paykunata mana yachachinkachu payta riksinankunapash.⁵⁴⁻⁵⁵ Imashnami ñawpa yaya rukunchi wañukuna Abrahamta, paypa mirayninkunatapash rimarka, chasnami ñukanchi payta katik israel runakunata yanapanaka. Llakichinata rimashkanta yuyarishpan kunanka paktachihun.

⁵⁶ Mariaka kimsa killata Isabelpa wasinpi kawsashkanwasha kutirkana wasinma.

Bawtisak Juan wawayarirka

⁵⁷ Wawayanan puncha paktarishpan Isabelka kari wawata wawayarka.⁵⁸ Chayta yachashpankuna tukuy ayllunkuna kuchupi kawsakkunapas payta rikurirkakuna. Yaya Dios payta alita yanapashkanta rikushpankuna kushikurkakuna.⁵⁹ Pusak punchamanta pitirkakuna kari wawapa ishpanan kara puntastuta. Chayta israel runakuna rurapayanahun ñawpamanta pacha, ninayan shutipa Yaya Diosta katinankunata. Chasna rurashpankuna ayllunkunaka shutiyachinayarkakuna yayanpa

shutinta Sakarias kanka nishpa, imashnami israel runakuna rurapayanahun ñawpamanta pacha.⁶⁰ Mamanka mana munarkachu yayanpa shutinta shutiyachinata, chayrayku rimarka:

Shutinka kankami Juan.

⁶¹ Chaypi nirkakuna:

¿Imashnata chasnaka kanka? Tukuy ñukanchika ayllunchipa shutinkunallata shutiyachinchi. Nima shuk aylluyki tiyanchu Juan shutiyuka.

⁶² Chasna nishpankuna yayanta makinkunawa rikuchishpa tapurkakuna:

¿Ima shutita kanka?

⁶³ Chaypi Sakarias kanka shuk tablastuta tapushpan killkarka shutinka kankami Juan nishpa. Chayta rikushpankuna tukuy mancharirkakuna ¿imashnataya chayka? nishpa.

⁶⁴ Chasnallapi Sakarias kanka kuti atiparka rimanata. Chaypi kallariarka Yaya Diosta kushichinata kanmi tukuymanta ashwan atun kanki nishpa.

⁶⁵ Chaypi ayllunkuna kuchupi kawsakkunapas yapa mancharirkakuna. Tukuy Judea alpa urkukunapi kawsak runakuna chayta uyashpankuna paykunapura kwintarkakuna Yaya Diospa rurashkanmanta.⁶⁶ Tukuy uyashka runakuna shunkunkunapi yuyarishpa tapunakurkakuna paykunapura:

¿Imashnashi tukunka chay wawaka wiñashpanka?

Chaymanta yacharkakuna Yaya Dios shutipa paywa kananta.

Sakarias Yaya Diosta kushichishpa takirka

⁶⁷ Mushumanta rimanata kallarihushkan uras Juanpa yayan Sakarias kanka, Yaya Diospa Espiritun payta tukuypi yuyachishpan pasan kananta rimarka kasna:

⁶⁸ Yaya Dios ñukanchi israel runakunarayku kachanka shuk kishpi-

chikta. Chayrayku akuychi tukuyta atipak Yaya Diosninchita kushichishpa agradesishunchi.

⁶⁹Ñawpa Yaya Diosta kasuk Davidpa miraymanta Yaya Dios kachamunka atun yachayyu kishpichikta. ⁷⁰Ñawpamanta pacha kaytami Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunata chay kachanan kishpichikmanta rimarkakuna kasna nishpa: ⁷¹Paymi kishpichinka ñukan-chita tukuy kuntranchikunamanta, tukuy ñukanchita chiknikkunamantapas.

⁷²⁻⁷³Yaya Dios ñawpa yaya rukunchikunata yapa llakiywa kahushkankunata rikushpan rimarka llakichishpan yanapananta. Chaymantapas rimarka ñawpa yaya rukunchi Abrahamta rimashkana mana kunkarinanta, ashwan shutipa paktachinanta kasna nishpa: ⁷⁴⁻⁷⁵Kishpichirishkami kankichi kuntraykichikunamanta, kushikushpa, nima pita manchashpa, munashkaynita rurashpa kawsanaykichipa. Kawsanaykichikama rikushkaynipi alillata rurashpa, ñukata kasushpa kawsankichi.

⁷⁶Chayta rimashkanwasha Sakariaska rimashpalla katirka:

Kanka, wawayni, shutipa Yaya Diospa Espiritunwa rimakmi kanki. Runakunata rimanki Yaya Diospa Kachanan Kishpichik shamunanmanta. Chayrayku shunkunkunata alicharishpa, tukuy mana alita rurashkankunata sakishpa, alitana runa masinkunawa kawsanankuna tian. ⁷⁷Chay-

mantapas ñukanchi israel runakunata yachachinki, imashnami Yaya Dios mana alita rurashkanchikunata llakichishpan ñukanchikunata supaypa kamachinanmanta kishpichinka. ⁷⁸Yayanchi Dios ñukan-chita yuyashpan llakichishpan kachanka Kishpichikta ñukan-chirayku. Inti punchayachihukshina silumanta ñukanchima shamunka. ⁷⁹Mana alita rurashpa amsapishina kawsak, wañunankunata yapa manchashpa kawsak runakunarayku kishpichikta kachanka yachachinanpa riksichinanpa imashnami kushilla kawsashunchi nishpa.

⁸⁰Chaymanta chay wawaka Yaya Diosta alita riksishpan sinchikurishpa wiñarka. Wiñashpan chunlla chakishka allpapi kawsarka israel masinkunata yachachinata kallarinankama.

Jesusa wawayarishkanmanta riman
(Mt. 1.18-25)

2¹Chay punchakuna Augusto *romano tukuymanta atun apu karka, romano runakunapa israel runakunapapas. Pay tukuy kamachinanpi kawsakkunata kamachirka, shutinkunata rimashpankuna killkachik rinankunapa. Yachanayarka masna runakunami tiyan nishpa. ²Chay runakunapa shutinkunata killkachina karka puntiru killkachinan. Chay uras apu Sireno shutiyu Siria allpapi kawsak runakunata kamachipayarka. ³Tukuymanta atun apu Augustopa kamachishkanta kasushpa, tukuy runakuna kutirkakuna kikin llaktankunama, maypimi ñawpa yaya rukunkuna kawsapayarkakuna, chaypi killkachik rinankunapa shutinkunata.

⁴Joseka ñawpa atun apu Davidpa miraymanta kashpan Davidpa llaktan

Belenma rinan karka. Chasna kashpan Joseka Nasaret llakta Galilea allpamanta llukshishpan Judea allpama rirka David wañupa kawsashkan Belén llaktama. ⁵Mariaka Josewa kasaranan kashpan paywa pakta rirka shutinkunata killkachinankunapa. Chay uras Mariaka Yaya Dios rimashkanshina chichu karka.

⁶⁻⁷Belén llaktapi paktashpankuna nima shuk wasita tarirkakunachu puñunankunapa. Achka runakuna kashkanrayku wasikuna mana paktarkakunachu. Wiwakuna tampupi yaykurakuna. Chaypina wawayananka paktarishpan Mariaka puntiru kari wawanta wawayarka. Chay wawanta llachapawa pillushpan wiwata karana kanuwapi churarka.

**Angelkuna obehakunata kuyrak
runakunata Jesús wawayarishkanta
rimarkakuna**

⁸Chay tutapi Belén llakta kuchullapi obehata kuyrak runakuna tiyarkakuna. ⁹Chaypi Yaya Diospa shuk *angelka paykunata rikurik shamurka. Paykunapi muyukta Yaya Diospa yachaynin suma chuyahlla rikurirka. Chayta rikushpankuna yapa mancharirkakuna. ¹⁰Chaypina angelka rimarka:

Ama manchariyichichu. Suma shimita kankunata rimanayani Yaya Diosmanta. Kay shimita yachashpankuna tukuy runakunami kushikunkakuna. ¹¹Kunalla kay tuta David wañupa llaktan Belenpi kankunata Kishpichikka wawayarishka. Paymi chapahushkaykichi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik, tukuymanta atun apu. ¹²Kunan riychi chay wawata riksinaykichipa. Kasnata tarishpaykichi yachankichi pay kananta: Shuk wiwa wasipi shuk llullu wawa pillurishkata wiwata karana kanuwapi sirihukta tarik rinkichi.

¹³Kunkaymanta chay angel rikurihushkanllapi achka angelkuna rikurik shamurkakuna. Yaya Diosta kushichishpa nirkakuna:

¹⁴Yaya Dios, awa silupi kawsak, tukuymanta atun yachayyu ali kanki. Allpapipas kanahuchun suma yuyayyu runakuna. Payta yuyakkunata Yaya Dios aliyachinka, ali yuyayyu kushilla kawsanankunapa paykunapura.

¹⁵Chasna rimashkankunawasha angelkunaka siluma kutirkakuna. Chaypina obehata kuyrakkuna paykunapura kwintarkakuna:

Akuychi rikuk rishunchi Belén llaktama Yaya Dios ñukanchita rimashkanta rikunanchipa.

¹⁶Chay uraslla kallpashpa rirkakuna. Wiwapa tampunpi paktashpankuna Mariata Josewa tarik rirkakuna, chaymantapas llullu wawastuta wiwata karana kanuwapi sirihukta. ¹⁷Chay wawata rikushpankuna angelka chay wawastumanta rimashkanta kwintarkakuna. ¹⁸Tukuy chay rimashkankunata uyakkuna mancharirkakuna ¿imashna wawataya chayka? nishpa.

¹⁹Mariaka tukuy chay shimikunata yuyayninpi wakaychashpa yuyarirayarka. ²⁰Chay obehata kuyrakkunaka kushilla kutirkakuna Yaya Diosta kushichishpa: Yaya Dios, uyashkanchi, rikushkanchi tukuy ali rurashkaykita. Imashnami rimashkanki tukuyta paktachishkanki. Kanmi kanki ashwan ali tukuymanta.

**Joseka Mariawa wawan Jesusta
Yaya Diospa wasinma aparkakuna**

²¹Chay wawaka ña pusak punchayyu kashpan ishpanan kara puntastuta pitirkakuna, imashnami israel runakuna rurapayanahun kunankama. Payta shutiyachirkakuna Jesús, imashnami *angelka rimarka manara Maria chichu kahushpanra chasna.

²²Chaymanta imashnami ñawpa Moisespa killkashkanpi rimashka, kari wawa wawayarishkanwasha runanankunapa, Mariaka chusku chunka punchata wasinpi kiparirka. Chasna punchakunapi warmikuna mana atipapayanahunchu *Yaya Diospa wasinpi yaykunata. Chay punchakuna paktarishpanna chay wawata Jerusalemma aparkakuna Yaya Diospa wasinpi Yaya Diosta rikuchinankunapa. ²³Yaya Diospa kamachishkan karka: Tukuy puntiru kari wawa wawayarishkata ñukata rikuchinaykichi tiyan, kayka kahun kanta sirvinanpa nishpa.

²⁴Chasnallatata killkarishka karka: Yayankuna apanan tiyan ishkay yura wiwa mukukuta, mana tiyashpanka uchpa wiwa mukukuta Yaya Diosta yuyashpa kunankunapa nishpa. Chayrayku Jesuspa yayankuna Jerusalemma rirkakuna tukuy Yaya Diospa kamachishkanta paktachinankunapa.

Simeón Anapas kishpichikta riksirkakuna

²⁵⁻²⁶Chay punchakuna kawsarka Jerusalemni shuk ruku Simeón shutiyu. Chay rukuka Yaya Diosta yuyashpa kasushpa kawsarka. Paykuna israel runakunata kishpichikta chapashpa kawsarka. Yaya Diospa Espiritun paypi kashpan kasna yuyachirka: Kan manara wañushpayki rikunayki tiyan Yaya Dios Kishpichikta kachashkanta nishpa. ²⁷Chasnallapi Yaya Diospa Espiritun yuyachishpan Simeonka *Yaya Diospa wasinma rirka. Chaypillatata Jesuspa yayankunapas Yaya Diospa kamachishkanta paktachishpa wawanstuta aparkakuna. ²⁸Simeonka kayllayashpan wawata markashpan Yaya Diosta kushichishpa rimarka:

²⁹ Amuyni, kanmi kanki tukuymanta yapa atun. Rimawashkaykita

ñami paktachishkanki. Kunan shuti kushilla wañusha.

³⁰Kunan ñuka kikin ñawiniwa kachashkayki Kishpichikta rikushkani. ³¹Tukuy allpakunamanta runakuna Kishpichik kananta yachankakuna.

³²Payka ali punchayachikshina kashpan tukuy runakunata riksichinka imashnami kanta yuyashpa kawsankakuna. Payranti tukuy runakuna ñukanchi israel runakunata valichinkakuna.

³³Chasna Simeón Jesusmanta rimashkanta uyashpankuna maman yayan mancharirkakuna ¿imashnataya chayka kanka? nishpa.

³⁴Chaypina Simeonka paykunata rimarka Yaya Dios yanapashpa paykunata kushichinanta. Chaymanta Jesuspa maman Mariata shuk shimita Yaya Diosmanta rimarka:

Achka israel masinchikuna kay wawata chiknishpankuna Yaya Diosmanta wichurishka kankakuna. Shukkunaka payta yuyashpa kirishpankuna Yaya Dios paykunata uchankunamanta llakichishpan yanapanka payta kushichishpa kawsanankunapa. Yaya Dios chay wawapi yachayninta rikuchihushkanta achka runakuna mana kirishpankuna payta wichunkakuna.

³⁵Chaymanta wawayki tukuy runakunapa yuyayninkunata riksichinka. Kanka shunkuykipi waktashkashina nanayta musyanki, yapakta wawaykidayku llakishpayki.

³⁶Chaypillatata kahrka shuk paya Yaya Diospa yachayninwa rimak Ana shutiyu. Payka Fanuelpa wawan, Aser wañupa miraymanta karka. Payka shipaslla kashpan kusayarka. Kusayashpan kanchis watamanta kusanka wañurka. ³⁷Chay urasmanta pacha

mashintu kashpan ña pusak chunka chusku watayu karka. Tukuy uras Yaya Diospa wasinpi kapayan, achka kuti mana mikushpa Yaya Diosta mañashpa kawsapayan. Tutapi punchapipas Yaya Diosta kushichipayan. ³⁸Chay Yaya Diospa yachayninwa rimak warmi Ana tinkurka Simeonta, Mariawa Josewa kwintahushkata. Simeonpa rimashkanta uyashpan kayllayak shamurka Yaya Diosta agradesinanpa. Chaymanta chay wawa Jesusmanta rimak rirka tukuy israel masinkunata, maykankunami Jerusalén llaktata kishpichikta chapahurkakuna.

**Yayankuna Jesuswa pakta Nasaret
llaktama kutirkakuna**

³⁹Chaymanta tukuy Yaya Diospa killkachishkanpi kamachishkanta paktachishpankuna yayan maman Jesuswa pakta kutirkakuna Galilea allpama, Nasaret kikin llaktankunama. ⁴⁰Chaypi kawsahushpankuna chay wawaka alita wiñarka. Yaya Dios payta yanapashpan suma yuyayyu yapa yachayyu tukurka.

**Jesuska musu kashpan
yayankunawa Yaya Diospa
wasinma rirka**

⁴¹Karan wata Jesuspa yayankuna Jerusalemma ripayanahun chaypi *Paskua punchakunata pasanankunapa. Chay Paskua punchakunata Yaya Dios kamachishkan karka yuyarinankunapa, imashnami pay ñawpa yaya rukunkunata Egiptomanta kishpichirka. ⁴²Ña Jesús chunka ishkay watayu kashpan paykunawa pakta Jerusalemma rirka chay punchakunata pasanpanpa, imashnami ñawpamanta pacha rurapayanahun chasna. ⁴³Chay punchakuna tukurishpanna Maria Josewa pakta kutirkakuna, mana yachashpan-

kuna wawa Jesuska Jerusalemni kiparishkanta. ⁴⁴Ñachari rishka runa masinchikuna chawpipi nishpa yuyarir-kakuna. Chasna yuyarishpankuna shuk punchata purirkakuna. Chaymanta ayllunkuna chawpipi riksishkankuna chawpipipas payta maskarkakuna. ⁴⁵Mana tarishpankuna Jerusalemllata kutimurkakuna chaypi maskanan-kunapa.

⁴⁶Kimsa puncha maskashpankuna *Yaya Diospa wasinpi payta tarik rirkakuna, yachachikkunapa chawpin-kunapi tiyahukta. Paykunata uyashpa tapushpa kahurka. ⁴⁷Tukuy runakuna payta uyashpankuna yachayninwa aynihushkanta mancharirkakuna.

⁴⁸Jesuspa yayan maman kunkaymanta payta rikushpankuna kushikurkakuna. Mamanka nirka:

Ay, wawayni. ¿Imaraykuta chasna rurashkanki ñukanchita? Yayayki ñukapas yapa llakishpa kanta maskash-kanchi.

⁴⁹Chaypi Jesuska aynirka:

¿Imaraykuta yapa maskawashkanki-chi? ¿Manachu yachankichi Yayayni Diospa wasinpi kanayni kashkata?

⁵⁰Yayanka mamanka chay rimash-kanta mana asirtarkakunachu.

⁵¹Mamanka tukuy chay rimashkanta yuyayninpi wakaycharka. Chaymanta Jesuska paykunawa pakta Nasaret llaktama kutirka. Chaypi alita wiñarka, yayankunata kasushpa tukuyipi. ⁵²Tukuy uras ashwan yachak alita asirtak tukushpa wiñarka. Yaya Dios runakuna-pas payta yuyarkakuna.

**Bawtisak Juan Yaya Diospa
shiminta yachachirka**

(Mt. 3.1-12; Mk. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3 ¹Jesús ña rukuyashpan *romano Tiberio tukuyamanta atun apu karka. Chay Tiberioka ña chunka pichka

watata kamachishpan Judea allpapi
 Ponsio *Pilato shutiyu apu karka.
 Galilea allpapi *Herodes apu karka.
 Iturea allpapi Trakonite allpapi
 Herodespa wawkin Felipe apu karka.
 Abilinia allpapi Lisantias apu karka.
 Tukuy chay allpakunapi apukunata
 romano tukuyanta atun apu Tiberio
 kamachipayan. ²*Saserdotekunapa atun
 apunkuna Anás Kaifaswa karkakuna.
 Chay uras Sakariaspa wawan Juan
 chunlla chakishka allpapi kawsarka.
 Chaypi kahushpan Yaya Dioska payta
 rimarka kallarinanpa yachachinata.
³Chasna rimashpan Juan tukuy Jordán
 yaku mayanpi runakunata yachachishpa
 purirka kasna rimashpa: Kunanmanta
 pacha tukuy millaypa rurashkaykichita
 amirishpa sakiychi. Yaya Diospa
 rimashkanta kasushpana kawsaychi.
 Chasna rurahushkaykichita rikuchishpa
 bawtisariychi. Chaypina Yaya Dioska
 kankunata uchaykichimanta llakichin-
 kami.

⁴Ñawpa Juan manara wawayarihush-
 panra Yaya Diospa yachayninwa
 yachachik Isaias Juanmanta killkarka:

Chunlla chakishka allpapi shuk runa
 sinchita rimashpa yachachinka
 kasna: Imashnami shuk anchu
 ñampita alichanchi atun apu
 shamuhushpan purinanpa,
 chasnashina shunkuykichita
 alichaychi. Millaypata rurashpa
 kawsashkaykichita sakiychi
 Yaya Diospa Kachanan Kishpi-
 chikwa alita kawsanaykichipa.
⁵Anchu ñampita rurashpanchi
 waykukunata allpawa
 untachishpa parihuyachinchi.
 Lumakunata wichushpa parihu-
 yachinchi. Wistu ñampikunata
 kuskayachinchi. Kaspikunata
 pitishpa wichunchi. Chasna-
 shina shunkuykichita alichay-

chi tukuy mana alikunamanta.
⁶Chasna rurashpaykichimi
 tukuy runakuna yachankakuna
 imashnami Yaya Dios runaku-
 nata kishpichin nishpa.

⁷Achka runakuna bawtisarinankunapa
 Juanma shamurkakuna. Chaypina Juan
 paykunata riksishpan mana ali yuyayyu
 kashkankunata rimarka:

Machakuyashina runakuna kankichi,
 mana ali yuyayyu waklichikkuna. ¿Pita
 kankunata rimashka chasnalla kishpinayki-
 chipa Yaya Diospa manchaypa kastiganan-
 manta? ⁸Alitana ruraychi Yaya Diosta
 kasuk kanaykichita rikuchinaykichipa.
 Ama yanka rimaychichu yaya rukunchi
 Abraham wañupa miraymantami kanchi,
 chayrayku Yaya Dioska ñukanchikunata
 kishpichinka nishpa. Yaya Dios munamaka,
 kay rumikunamanta yaya ruku Abraham
 wañupa mirayninta rurama. ⁹Rikuychi.
 Shuk tarpu kaspi mana alita muyuyash-
 panka amunka sapinpi achawa kuchush-
 pan ninapi rupachin. Chasnallatami Yaya
 Dioska tukuy mana ali rurak runakunataka
 kastigankami.

¹⁰Chayta uyashpankuna runakunaka
 Juanta tapurkakuna:

Chasna kashpanka ¿Imatata rurashun-
 chi Yaya Diospa kastigananmanta
 kishpinanchipaka?

¹¹Chaypi Juanka aynirka:

Pipachari tiyan ishkay churarinanka,
 maykanpachari mana tiyapunchu,
 chaytaka kuy shuk churarinata. Chasna-
 llatata pipachari tiyan mikunanka, kuy
 mana tiyapuhukta.

¹²Romano tukuyanta atun apurayku
 *impuestuta kobrakkunapas paktamur-
 kakuna bawtisarinankunapa. Juanta
 tapurkakuna:

Yachachik, ñukanchita rimay
 ¿imatata rurashunchi Yaya Diospa
 kastigananmanta kishpinanchipa?

¹³Chaypi Juanka aynirka:

Amana yapa kullkita kobraychinachu. Imashnachari apukuna kamachinahun, chasnalla kobraychi.

¹⁴Shuk suntalukunapas tapuk shamurkakuna:

Ñukanchika çimatata rurashunchi
Yaya Diospa kastigananmanta
kishpinanchipa?

Paykunatapas Juanka aynirka:

Amana kichuychinachu nima pita nima imata, nima manchachishpa, nima llullachishpa, nima yanka uchachishpa. Chay kankunata pagashkankunawa kushilla kawsaychi.

¹⁵Tukuy chaypi kahuk runakunaka Juanpa rimahushkanta uyashpankuna yuyarirkakuna, kaychari chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka nishpa.

¹⁶Chaypi Juanka tukuy chay runakunata rimarka:

Ñukaka yakuwami kankunata bawtisani. Shukmi shamunka ashwan yachayyu ñukamanta. Paymantaka ñukaka mana yapa yachayyuchu kani. Paypa puntanpi nima imata atipanichu rimanata. Payka kankunata Yaya Diospa Espiritunta kushpami shunkuykichita aliyachinka. Ninawa rupachihushkashina uchaykichita pichanka payta kushilla katinaykichipa.

¹⁷Yuyariychi. Sarata, triguta pallashpanchi tullunmanta muyuntana wishkunchi. Chay muyuntaka wakaychanchi, tullunkunataka ninapi rupachinchi. Chay shamuhuk runaka chasnallata ruranka. Paymi tukuy Yaya Diosta kirikkunataka siluma apanka. Mana kirikkunataka nina mana wañukmami wichunka.

¹⁸Chaymantapas ashwan shimikunawa chaypi kahukunata kunashpa Yaya Diospa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta rimarka. ¹⁹Apu Herodestapas sinchi shimiwa kunarka, wawkinpa warmin Herodiaswa kawsashkanrayku, chaymanta achka shuk mana

alita rurahushkankunaraykupas. ²⁰Chasna rimashpan Herodeska payta karselpi churarka. Chasna rurashkanwa mana ali rurashkankunata ashwanta mirachirka.

Juan Jesusta bawtisarka

(Mt. 3.13-17; Mk. 1.9-11)

²¹*Herodes Juanta manara karselpi churashpanra Juanka achka runakunata bawtisaurka. Chay uras Jesustapas bawtisarka. Chaypina Jesús Yayan Diosta mañahushpan siluka paskarirka. ²²Chaypi Yaya Diospa Espiritunka wiwa mukukushina uraykumurka Jesuswa kawsanapa. Silumanta Yaya Dioska rimarka:

Kanmi kanki munashkayni wawayni. Kanmi sumakta kushichiwanki nishpa.

**Jesukristupa yaya rukunkuna
wañupa shutinkuna**

(Mt. 1.1-17)

²³Jesuska kimsa chunka watayu kashpan kallariirka Yaya Diospa shiminta yachachinata.

Runakuna yuyarirkakuna paymi kan Josepa wawan nishpa. José Elipa wawanmi karka. ²⁴Elí Matatpa wawanmi karka. Matat Levipa wawanmi karka. Levi Melkipa wawanmi karka. Melki Janapa wawanmi karka. Jana Josepa wawanmi karka. ²⁵José Matatiaspa wawanmi karka. Matatias Amospa wawanmi karka. Amós Nahumpa wawanmi karka. Nahúm Esliapa wawanmi karka. Esli Nagaiapa wawanmi karka. ²⁶Nagai Maatpa wawanmi karka. Maat Matatiaspa wawanmi karka. Matatias Semeipa wawanmi karka. Semei Josekpa wawanmi karka. Josek Judapa wawanmi karka. ²⁷Judá Joanapa wawanmi karka. Joanán Resapa wawanmi karka. Resa Sorobabela wawanmi karka. Sorobabel Salatielpa wawanmi karka. Salatiel Neripa wawanmi karka. ²⁸Neri Melkipa wawanmi karka. Melki Adipa wawanmi karka. Adi

Kosampa wawanmi karka. Kosam Elmadampa wawanmi karka. Elmadam Erpa wawanmi karka. ²⁹Er Josuepa wawanmi karka. Josué Elieserpa wawanmi karka. Elieser Jorimpa wawanmi karka. Jorim Matatpa wawanmi karka. Matat Levipa wawanmi karka. ³⁰Leví Simeonpa wawanmi karka. Simeón Judapa wawanmi karka. Judá Josepa wawanmi karka. José Jonampa wawanmi karka. Jonam Eliakimpa wawanmi karka. ³¹Eliakim Meleapa wawanmi karka. Melea Menapa wawanmi karka. Mena Matatapa wawanmi karka. Matata Natanpa wawanmi karka. Natán Davidpa wawanmi karka. ³²David Isaipa wawanmi karka. Isaí Obedpa wawanmi karka. Obed Boospa wawanmi karka. Boos Salapa wawanmi karka. Sala Naasonpa wawanmi karka. ³³Naasón Aminadabpa wawanmi karka. Aminadab Adminpa wawanmi karka. Admin Arnipa wawanmi karka. Arni Esrompa wawanmi karka. Esrom Farespa wawanmi karka. Fares Judapa wawanmi karka. ³⁴Judá Jakobpa wawanmi karka. Jakob Isaakpa wawanmi karka. Isaak Abrahampa wawanmi karka. Abraham Tarepa wawanmi karka. Taré Nakorpa wawanmi karka. ³⁵Nakor Serugpa wawanmi karka. Serug Ragaupa wawanmi karka. Ragau Pelegpa wawanmi karka. Peleg Heberpa wawanmi karka. Heber Salapa wawanmi karka. ³⁶Sala Kainanpa wawanmi karka. Kainán Arfaxadpa wawanmi karka. Arfaxad Sempa wawanmi karka. Sem Noepa wawanmi karka. Noé Lamekpa wawanmi karka. ³⁷Lamek Matusalenpa wawanmi karka. Matusalén *Enokpa wawanmi karka. Enok Jaredpa wawanmi karka. Jared Mahalaleelpa wawanmi karka. Mahalaleel Kainanpa wawanmi karka. ³⁸Kainán Enospa wawanmi karka. Enós Setpa wawanmi karka. Set Adanpa wawanmi karka. Adán Yaya Diospa rurashkan runami karka.

Supay Jesusta mana alita rurachinayarka

(Mt. 4.1-11; Mk. 1.12-13)

4 ¹Bawtisarishkanwasha Jesuska paypi kawsak Yaya Diospa Espíritun payta yuyachishpan Jordán yakumanta kutirkana. Chay Espiritunka payta yuyachirka chunlla chakishka allpama rinanpa. ²Chaypi chusku chunka punchata karka. Chay punchakuna supayka Jesusta kayllayashpan kamarka shutipachu Yaya Diosllata kasun nishpa. Tukuy chay chusku chunka puncha Jesuska mana mikurkachu. Ña tukurinan punchakuna yapa yarkarka. ³Chaypina supayka rimarka: Shutipa Yaya Diospa Wawan kashpaykika kay rumita rimay pan tukunanpa, chayta mikunaykipa.

⁴Chaypi Jesuska aynirka:

Nima imashna rurashanchu. Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Mana mikunawallachu runaka kawsan nishpa.

⁵Chaypi supayka Jesusta urku awama pushashpan kunkaymanta yuyayninllapi tukuy kay allpapi kamachik atun apukuna kamachinan allpakunata rikuchirka. ⁶Chaymanta rimarka:

Kanta kusha tukuy chay allpakunata, tukuy chaypi suma kahukkunatapas, maykantami ñukata kuwashka karka. Chayraykumi maykantachari munani, chayta kuni. ⁷Kunkurishpayki mañawashpaykika tukuy kamachishkaynita rurashpaykika tukuytami kanta kusha chaypi kamachik kanaykipa.

⁸Chasna supay rimahushpan Jesuska mana munashpan rimarka:

Nima imashna rurashanchu. Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Yaya Diosllata kunkurishpa mañaychi. Payllata kasushpa kawsaychi nishpa.

⁹Chaymanta supayka Jesusta Jerusalén llaktama pusharka. *Yaya Diospa wasin awama sikachirka. Chaymanta rimarka:

Kan Yaya Diospa Wawan kashpaykika kaymanta allpama saltay. ¹⁰Yaya Diospa killkachishkanpi nin:

Yaya Dioska *angelkunata kachanka kanta kuyranankunapa. ¹¹Paykunami makinkunapi kanta alita kuyrankakuna, mana nima rumipi waktarinaykipa nishpa.

¹²Chaypi Jesuska aynirka:

Nima imashna rimawashpayki saltashanchu. Yaya Diospa killkachishkanpi kaytapas nin:

Ama Yaya Diosta yanka kamankichu yachanaykipa payka yanapawankachu manachu nishpa.

¹³Chasna Jesús mana kasunayashpan supayka manana yacharkanachu imashnami payta llullachinka nishpa. Chayrayku Jesusmanta anchurimurkana shuk punchakama.

**Jesuka Galilea allpapi
kallarirka yachachinata**
(Mt. 4.12-17; Mk. 1.14-15)

¹⁴⁻¹⁵Chaymanta chay chunlla chakishka allpamanta Jesuska Galilea allpapi llaktakunama kutirka. Yaya Diospa Espiritun paypi kashpan yapa yachayyu karka. Tukuy llaktakunapi tantarina wasikunapi Yaya Diospa shiminta yachachipayan. Runakuna payta uyashpankuna tukuy rimarkakuna kay runaka yapa alimi kan nishpa.

**Nasaret kikin llaktanpi
ayllunkunaka Jesusta mana
kirinayarkakunachu**
(Mt. 13.53-58; Mk. 6.1-6)

¹⁶Chaymanta Jesuska wiñashkan Nasaret llaktanma kutirka. *Samana

puncha tantarina wasipi yaykurka, imashnami pay wiñay rurapayan chasna. Chaypi runakuna chawpipi shayarirka Yaya Diospa killkachishkantaleyinanpa. ¹⁷Chaypina payta kurkakuna Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaiaspa killkashkanta. Chay killkata paskashpan leyirka kasna nishkata:

¹⁸Yaya Diospa Espiritunmi ñukawa kan. Yaya Diosmi akllawashka nima imayu runakunata, llakiywa kawsak runakunata paypa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta yachachinaynipa. Kachawashkami watarishkashina kawsahuk runakunata kishpishka kankichi nishpa rimanaynipa, mana rikunata atipakkunatapas yanapanaynipa kuti rikunankunapa, parisihuk runakunata parisichiy tukuhushkankunamanta kishpichinaynipa.

¹⁹Yaya Dios kachawashka runakunata rimanaynipa kunanka llakichiy tukunankunata.

²⁰Jesuka leyinata tukuchishpan chay killkata kuti wankurka. Chaymanta shuk runa chay tantarina wasipi yanapakta kutichishpan tiyarirka chay wasipi kahukunata yachachinanpa. Tukuy runakuna payllata rikushpa chaparkakuna imatami rimanka.

²¹Chaypina rimarka:

Kunanmi kay killkarishkaka paktarishka. Ñukami kani, maykanmantami rimanka.

²²Chaypi tukuy runakuna alita rimarkakuna paymanta. Mancharishpa tapunakurkakuna:

¿Maypishi kay runaka kay suma rimanakunata yachakushka? ¿Imashnashi chasna atun yachayyu tukushka? ¿Manachu kayka Josepa wawan? ¿Imashnataya chasna tukushka?

²³Jesuska paykunata aynirka:

Kankunaka rimankichi kay yaya rukunchipa rimananta: Ampinata yachash-paykika kan kikita ampiy nishpa. Chasnallata rimawankichi: Tukuy imata Kapernaum llaktapi rurashkaykita uyashkanchi. Chasnallata kunan ruray kikin llaktaykipipas Yaya Diosmanta shamushka kanaykita yachananchipa.

²⁴Alita uyawaychi. Nima shuk Yaya Diospa yachayninwa yachachikta kikin llaktanpika alita yuyanahunchu.

²⁵⁻²⁶Chasna kananta ñawpamanta pacha rikunchi. Elias yachachihushkan uras kikin allpanpi achka mashintukuna yarkaywa parisihukkuna tiyashpanpas Yaya Dioska Eliasta mana paykunama kacharkachu yanapananpa. Ashwan payta kacharkami mana israel warmi mashintuma chay warmillata yanapananpa.^a Chay warmika kawsarka mana israel runakunapa llaktan Sareptapi, Israel allpa anakpi Sidón llakta mayanpi. Chay uras kimsa wata sokta killata mana tamyarkachu. Chasna mana tamyashpan tarpunkunaka mana wiñarkakunanachu. Chayrayku tukuy Israel allpapi sinchi yarkay tiyarka. ²⁷Chasnallata ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliseo kawsashkan uras kikin allpanpi achka runakuna aycha ismuchik unkuywa kahushpankunapas nima shukta Eliseoka ampirkachu. Siria allpapi shuk kamachik mana israel runa Naamán shutiyu chay unkuywa kahushpan payllata ampirka.

²⁸Chaypina tukuy chay tantarina wasipi kahukkunaka Jesuspa rimashkanta uyashpankuna yapa piñarirkakuna.

²⁹Atarishpankuna Jesusta chay llaktamanta llukshichirkakuna. Chay llaktaka urku waykuyahushkanpi rurarishka kashpan Jesusta chay urku awama pusharkakuna chaymanta tankanankunapa.

³⁰Chaypina Jesuska chay achka runakunapa chawpinkunata pasashpa llukshirka.

**Jesuka supay
yaykushka runata ampirka
(Mk. 1.21-28)**

³¹Nasaret llaktamanta llukshishpan Jesuska Kapernaum llaktama rirka Galilea allpapillata. Chaypi *samana puncha tantarina wasipi yaykurka runakunata yachachinanpa. ³²Chay runakunaka yachachishkanta uyashpankuna mancharishpa paykunapura rimarkakuna:

Kay Jesuska Yaya Diospa shiminta yachachin Yaya Dios kikin ñukanchita rimahushkashina.

³³Chay runakuna chawpipi shuk supay yaykushka runa tiyarka. Jesusta uyashpan supayka chay runata sinchita rimachirka:

³⁴Jesús, Nasaret llaktamanta runa, ama ñukanchima kayllayaychu. ¿Shamushkankichu ñukanchita wichunaykipa ninapi wiñaypa parisinanchipa? Ñuka rikisini kanta Yaya Diosmanta shamushka runa kanaykita.

³⁵Chayllapi Jesuska sinchi shimiwa supayta piñarka:

Chunllayay. Llukshiy kay runamanta.

Chasnallapi chay supayka runakuna chawpipi chay runata allpama urmachishpan nima imanachishpan paymanta llukshirka. ³⁶Chayta rikushpankuna tukuy runakuna mancharishpa paykunapura tapunakurkakuna:

¿Ima rimanataya kayka? Tukuy rimashkanta kasunahun. Kay runaka atun yachayyu kashpan supaykunata rimashkanllawa runamanta llukshichin.

³⁷Chaymanta tukuy Galilea allpapi kawsak runakuna Jesuspa rurashkanmanta yacharkakuna.

^a Rikuy kastellano Bibliapi 1 Reyes 17.1,8-16

**Jesuska ampirka Simón Pedropa
warminpa mamanta**

(Mt. 8.14-15; Mk. 1.29-31)

³⁸Chay tantarina wasimanta llukshishpan Jesuska Simonpa wasinpi yaykuk rirka. Chaypi Simonpa warminpa mamanka sinchi kalinturawa puñunanpi sirihurka. Chaypina Jesusta payrayku tapurkakuna ampipay nishpankuna. ³⁹Chaymanta Jesuska kayllayashpan chay unkushkapa kuchunpi kumurishpa sinchita rimarka kalinturanka pasanpa. Chay rimashkanllapi kalinturanka pasarka. Chasna kalinturanka pasashkan ratulla payka atarishpan Jesusta tukuy wasinpi kahukkunatapas mikunata kararka.

**Jesuska achka unkushka
runakunata ampirka**

(Mt. 8.16-17; Mk. 1.32-34)

⁴⁰Ña intika yaykuhushkanpi runakunaka tukuy unkushkakanata Jesusma pushamurkakuna. Chaypi Jesuska karan shukta makinwa llankashpan ampirka. ⁴¹Chasnallatata achka supay yaykushka runakunamanta supaykunata llukshichirka. Chay supaykunaka kaparishpa rimarkakuna:

¡Kanmi kanki Yaya Diospa kikin Wawan! nishpa.

Chasna kaparishpankuna Jesuska sinchi shimiwa piñarka. Paykuna yachashpankuna Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta Jesuska mana munarkachu chasna rimanankunapa.

**Jesuska Israel allpa llaktakunapi
Yayan Diospa shiminta yachachirka**

(Mk. 1.35-39)

⁴²Ña pakarimuhushpan Jesuska chay llaktamanta llukshishpan chunlla

kahushkama rirka Yayan Diosta mañananpa. Chayma rishpan achka runakuna payta maskarkakuna. Kahushkanpi paktak rishpankuna mana munarkakunachu nima mayma rinanta, ashwan munarkakuna paykunallawa kananta. ⁴³Chaypina Jesuska rimarka:

Shuk llaktakunapipas rinayni tiyan kay suma ali shimita yachachinaynipa Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarishtkanmanta. Chayraykumi kay allpama kachay tukushkani.

⁴⁴Chaymanta Jesuska tukuy chay allpapi yachachishpa purirka Yaya Diospa shiminta israel runakunapa tantarinankuna wasikunapi.

**Jesuska rediwa challwata apik
runakunata yanaparka achka
challwata apinankunapa**

(Mt. 4.18-22; Mk. 1.16-20)

5 ¹Shuk puncha Jesús Genesaret^b kucha mayanpi kahushpan achka runakuna tantarirkakuna Yaya Diospa shiminta uyanankunapa. Yapa achka runa kashkanrayku tankanakushpa kichikita Jesuswa pakta kahurkakuna. ²Chaypina Jesuska rikurka ishkay botikunata tiyupi llutachirishkakunata. Challwata apikkuna botinkunamanta llukshishpankuna redinkunata mayllahurkakuna. ³Chaypi Jesuska Simonpa botinpi uraykushpan Simonta nirka:

Aku astallastu chawpiyashu.

Chaymanta Jesuska botipi tiyarishpan chay achka runakunata yachachirka.

⁴Yachachinata tukuchishpan Simonta rimarka:

Chawpiyachiy botikita ashwan chawpima. Chaypi redikichita kachariychi challwata apinaykichipa.

⁵Chasna nishpan Simonka aynirka:

b Kay kuchapa shuk shutin kan Galilea kucha, shuk shutinka kan Tiberias kucha

Yachachik, kunan tuta pakarikta rediyashpanchipas nima shuk challwata apishkanchichu. Chasna kashpanpas kunan kan rimawashkaykirayku kuti mushumanta kacharishu redinchita nishpa.

⁶Jesupa rimashkanta kasushpankuna redinkunata kacharirkakuna. Chaypina yapa achka challwata apirkakuna redinkuna likirinayanankama. ⁷Chay tukuy challwata rikushpankuna shuk botipi kahuk rediyak masinkunata umankunawa kayarkakuna yanapanankunapa. Chaypi tukuyanta ishkanti botinkunata challwawa untachirkakuna. Botinkunaka yapa untakta kashpan tikranalla karkakuna.

⁸⁻¹⁰Jesusta kasushkankunarayku achka challwata apishkankunata rikushpankuna Simón Pedroka, tukuy paywa kahukkunapas yapa mancharirkakuna. Chasnallatata shuk botipi kahuk Simonwa tantaylla rediyakkuna *Santiago, Juanpas, Sebedeopa wawankuna yapa mancharirkakuna. Chaypina Pedroka Jesupa puntanpi kunkurishpan rimarka:

Yaya Jesús, anchuriy ñukamanta. Kanmi kanki ucha illa. Ñukaka uchasapami kani.

Chaypina Jesuska Simonta rimarka:

Ama manchariychu. Imashnami challwata apishpa kawsashkanki, chasnashinami kunanmanta pacha, ñukata katiwahushpayki runakunata yachachinki paykunapas Yaya Diosta kasunankunapa nishpa.

¹¹Chaymanta botinkunata allpama sikachishpankuna tukuy paykunapa tiyashkanta sakishpankuna Jesuswa pakta rirkakuna.

**Jesuka shuk runata aycha
ismuchik unkuymanta ampirka**
(Mt. 8.1-4; Mk. 1.40-45)

¹²Shuk puncha Jesús shuk llaktapi kahushpan shuk aycha ismuchik

unkuyyu runaka paktamurka. Mana atipashpanpas chay unkuywa runakunata kayllayanata, Jesusma shamurka. Payta rikushpan puntanpi kunkurishpan tapurka:

Yaya Jesús, yachani ampinata atipawanaykita. Ali kashpan kanrayku kay unkuymanta ampiway, ampirishpayni kuti atipanaynipa tantaylla kawsanata aylluynikunawa nishpa.

¹³Chaypina Jesuska makinwa llankashpan rimarka:

Ari, munanimi. Kunanka ampirishkami kanki. Ña atipanki aylluikunawata tantaylla kawsanata.

Chasna nishkanllawa chay runaka chay unkuymanta ampirishka karka.

¹⁴Chaymantapas rimarka:

Ama nima pita rimankichu kanta ampishkaynimanta, ashwan *saserdote llama rikuchik rinki ampirishkaykita. Moisespa killkashkanpi kamachishkashina Yaya Diosta kunayki kashkata apashpa churak rinki, tukuy runakuna ampirishkaykita yachanankunapa.

¹⁵Chasna Jesús kunashpanpas chay ampirishkaka tukuy runakunata ampirishkanmanta kwintak rirka. Chaypi achka runakuna tantaripayana hun payta uyanankunapa, unkuykunamantapas ampirinankunapa. ¹⁶Chayrayku Jesuska anchuripayan nima pi tiyahushkama Yayan Diosta mañananpa.

**Jesuka aychan
chakirishka runata ampirka**
(Mt. 9.1-8; Mk. 2.1-12)

¹⁷Shuk puncha Jesuska yachachihurka shuk wasipi. Chaypi shuk *fariseokuna, Moisespa killkashkanta shuk yachachikunapas tiyahlla kahurkakuna. Paykunaka tukuy Galilea allpapi llaktakunamanta, tukuy Judea allpapi llaktakunamanta, Judeapi kahuk

Jerusalén llaktamantapas shamurkaku. Chaypi Jesuska Yaya Diospa yachayninwa kashpan achka unkushkunata ampirka. ¹⁸Chaypina shuk runakuna apamurkakuna aychan chakirishka runata llanchamanpi sirihushkata Jesusma. Chay runaka mana atipapayanchu kuyurinata. Paykuna yuyarirkakuna, wasi ukuma yaykuchishpanchi Jesuspa puntanpi churashunchi chaypi ampinanpa payta nishpa. ¹⁹Chasna yuyarishpankunatata mana atiparkakunachu yaykuchinata, yapa achka runa tiyashkanrayku. Chayraykuna iskalunta sikarkakuna chay parihu washayu wasi awama. Chaypi sapiramanta rurarishka tablastukunata anchuchishpankuna llanchamanpi sirihushkata chay awamanta uraykuchirkakuna achka runakuna chawpipi Jesuspa puntanpi. ²⁰Chayta rikushpan Jesuska yacharka paykuna yuyarihushkankunata, Jesuska atipama ampinata nishpa. Chaypina chay runata rimarka:

Wawki, tukuy uchaykikunamanta llakirishkami kanki nishpa.

²¹Chaymanta chay Moisespa killkashkanta yachachikkuna, chay fariseokunapas piñarishpankuna yuyarirkakuna:

¿Pitaya kay runaka chasna rimananpaka? Chasna rimahushpanmi Yaya Diosta piñachihun. Nima pi atipamachu runakunata uchankunamanta llakichinata. Yaya Diosllami atipan llakichinata uchanchikunamanta.

²²Jesuska chasna yuyarihushkankunata yachashpan rimarka:

¿Imaraykutaya chasna yuyarihunkichi shunkuykichipi? ²³Kay runataka rimashkanimi uchaykikunamanta llakichirishkami kanki nishpa. Chasna rimashpayni mana yachankichichu shutipachu llakichiy tukushka manachu nishpa. Ñuka kay unkushkata rimaynima atariy,

puriy nishpa. Pay alita purishpanna yachankichima ñuka payta ampishkaynita. ²⁴Yachanaykichipa ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa paypa yachayninwa kay allpapi runakunata uchankunamanta llakichinaynita kunalla kay runata ampisha.

Chasna nishpan chay unkushkatana rimarka:

Kanta rimani atariy. Llanchamaykita apishpayki kutiy wasikima.

²⁵Chasna rimashkanllawa chay aychan chakirishka runaka atarishpan llanchamanta apishpan Yaya Diosta takishpa, kushikushpa wasinma kutirka. ²⁶Chasna rikushpankuna tukuy chaypi kahukkunaka Yaya Diosta atunychishpa kushichirkakuna. Yapa mancharishpa rimarkakuna:

Kunan punchami rikushkanchi yapa sumata, nima ima uras rikushkanchita.

Jesuska Levita kayarka
(Mt. 9.9-13; Mk. 2.13-17)

²⁷Chaywasha Jesuska chay llaktamanta llukshishpan *impuestuta kobrakta *Leví shutiyuta rikurka. Chay impuestuta kobrapayan *romano tukuyamanta atun apurayku. Levika kobranan wasipi tiyahurka. Payta rikushpan Jesuska rimarka:

Leví, shamuy, katiway nishpa.

²⁸Chay ratulla Levika atarishpan tukuy imanta sakishpan Jesustana katirka. ²⁹Chaywasha Levika Jesusrayku shuk atun mikonata wasinpi rurarka shuk atun yuyashkanta rikuchinanpa. Chay mikunarayku achka impuestuta kobrak masinkuna, ashwan shuk runakunapas chay wasipi tantarishka kahurkakuna. Chay runakuna Jesuspas runankunawa pakta tantaylla mikunankunapa mesa muyukta sirihurkakuna. ³⁰Chayta rikushpankuna *fariseokunaka, Moisespa killkashkanta yachachikkuna-

pas Jesuspa runankunata chiknishpankuna tapurkakuna:

¿Imaraykuta kankunaka chay mana alita rurak runakunawa, impuestuta kobrakkunawapas tantaylla mikuhunkichi upyahunkichi?

³¹Chaypi Jesuska aynirka:

Alikunaka mana munanahunchu ampikta. Ashwan unkushkakunami ampikta munanahun ampirinankunapa. ³²Chasnallata ñukaka mana shamushkanichu yanapanaynipa maykanmi riman mana uchayuchu kani nishpa. Ashwan shamushkanimi uchayukunata yanapanaynipa Yaya Diostana kasunan-kunapa.

Jesuska yachachin payta katikkuna ñawpa katishkankunata manana atipanankunata katinata
(Mt. 9.14-17; Mk. 2.18-22)

³³Chasna Jesús yachachihushpan runakuna chiknishpankuna rimarkakuna:

Bawtisak Juanpa runankuna, *fariseokunapa runankunapas achka kuti mana mikupayanahunchu Yaya Diosta yuyarishpa mañanankunapa. Ashwan kanpa runaykikunaka mana chasnahanunchu, kushilla kashpankuna mikunahunlla upyanahunlla. ¿Imaraykutaya chasnanahun?

³⁴Chasna rimahushpankuna Jesuska aynirka:

Shuk musu warmiyahushpanka kayan tukuy ayllunkunata. Kushilla tantarishpa mikunahun mushu warmiyahushkawa pakta. Chasna chay warmiyahuk runawa kushilla tantarihushkankunapi nima pi atipanchu mana mikushpa kanata. ³⁵Shuk puncha kuntrankunaka chay mushu warmiyashkata pushak shamushpankuna chay uraska llakirinkakunami. Llakirishpankuna mana mikunayankakunachunishpa.

Chasna Jesuska rimarka pay kikin chay mushu warmiyashkashina kashkanta yuyachishpa.

³⁶Chaymanta Jesuska shuk yachachinawa yachachishpa katirka: Nima maykan runa llaktanchipi kawsak mushu kamsanmanta pitinchu shuk pitistuta, chaywa mawka kamsanta rimintananpa. Chasna rurashpanpas mana alichu kiparinka, nima mushu nima mawka kamsanka aliyapunkachu.

³⁷⁻³⁸Chasnallatatami mushu *vinu putskurihushkataka mana churanchichu mawka karamanta rurarishka bulsapi apananchipa. Chay uva yakuka urtiyahushpan putskurin, mawka karamanta rurarishka bulsaka tukyashpan vinuka talirin, chay bulsapas manana valinnachu. Chayrayku mushu vinuta mushu karamanta rurarishka bulsapi churanchi. ³⁹Ñukaka mushu shimitami yachachihuni. Ñawpa yaya rukuykichikunapa yachachishkankunaka mana chasnachu kan. Maykanmi paykunapa yachachishkankunata kasunayashpanka manami ñukapataka kasunayankachu, ñawpamanta pacha ñukanchita yachachishkankunaka aliminishpa.

Jesuska yachachin samana punchamanta

(Mt. 12.1-8; Mk. 2.23-28)

6¹Shuk *samana punchapi Jesuska runankunawa pakta trigu tarpurishkakuna chawpita rirkakuna. Chaypi runankunaka shuk shuk trigupa puntanta pakishpa, muyunta wishkushpankuna mikurkakuna. ²Chayta rikushpankuna shuk *fariseokuna piñarishpa paykunata tapurkakuna:

¿Imaraykuta kay samana punchapika tarawashpa pakihunkichi trigu muyuta mikunaykichipa? ¿Manachu yachankichi Yaya Diospa kamachishkanta

samana punchapika mana tarawanan-chipa?

³Chasna rimahushkankunata uyashpan Jesuska aynirka:

¿Manachu leyishkankichi ñawpa atun apu David wañuka paywa kahukkunapas yarkashpankuna imashnata rurarkakuna? ⁴*Yaya Diospa wasinpi yaykushpan Yaya Diosta rikuchinankunapa mesapi churarishka pankunata apirka mikunanpa Yaya Diosrayku rurarkakata. Paywa purishpa kahukkunatapas kurka mikunankunapa. Chay pankunaka mana paykuna mikunankunapachu karka. Yaya Dios kamachirka *saserdotekunalla mikunankunapa. Chasna mikushpankunapas Yaya Dioska chaytaka mana uchatashina rikushpan paykunata mana kastigarkachu. Chayrayku kankunapas runaynikunata mana atipankichichu rimanata uchatami rurashkankichi nishpa.

⁵Chaymantapas Jesuska nirka:

Yaya Dioska ñuka paypa Kachashkan Runata yachayninta kuwashka kankunata rimanaynipa imakunami ali kanahun samana punchapi ruranaykichipa.

Jesuska chakirishka makiyu runata samana punchapi ampirka
(Mt. 12.9-14; Mk. 3.1-6)

⁶Shuk *samana puncha Jesuska tantarina wasipi yaykurka runakunata yachachinanpa. Chaypi tiyarka shuk runa kuska makin chakirishka.

⁷Chaypina Moisespa killkashkanta yachachikkuna, *fariseokunapas rikushpa kahurkakuna, Jesuska ampinkachu manachu nishpankuna payta uchachinankunapa samana punchapi mana rurana kashkata rurashkanrayku. ⁸Jesuska yuyarihushkankunata yachashpan chay chakirishka makiyuta rimarka:

Atariy, chawpinchipi shayarik shamuy.

Chay runaka atarishpan chawpinkunapi shayarik rirka. ⁹Chaypina Jesuska shukkunata rimarka:

Kankunata tapuni, Yaya Diosta kasushpanchika ¿imatata ashwan ruranchima samana punchapika, alitachu millaypatachu? ¿Alichu kama shuk unkuşkata ampinanchipa samana punchapi, manapika sakinchimachu wañunanpa?

¹⁰Chasna nishpan Jesuska kuchunpi muyukta kahukkunata rikushpan chay runata rimarka:

Chutachiy makikita nishpa.

Chasna makinta chutachishpan ampirishka kiparipurka. ¹¹Chaypi shukkunaka Jesusta yapa piñarishpankuna paykunapura tapunakurkakuna:

¿Imanachinchimashi kay runata? nishpa.

Jesuska payta katikkunamanta chunka ishkayta akllarka
(Mt. 10.1-4; Mk. 3.13-19)

¹²Chay punchakuna Jesuska urku awama sikarka Yayan Diosta mañananpa. Chaypi tukuy tuta Yayanta mañarka. ¹³Ña pakarihushpan payta katikkunata kayarka paykunamanta chunka ishkayta akllananpa. Chaymanta chay akllashkankunata rimarka: Kankunami *apostolnikuna kankichi, kachanayni runakuna. Kankunata kachasha shiminita yachachinaykichipa.

¹⁴Chay akllashkankunapa shutinkunaka karkakuna: Simón, maykantami Jesuska shutiyachirka Pedro, Andrés Simonpa wawkin, *Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵*Mateo, Tomás, shuk Santiago Alfeopa wawan, chaymanta shuk Simón, maykantami rimapayanahun *Selote. ¹⁶Shukka karka

*Judas^c Santiagopa wawan, chaymanta shuk Judas Iskariote shutiyu, maykanmi chaywasha Jesusta apichinan karka.

¹⁷Chay chunka ishkay runankunata akllashkanwasha Jesús paykunawa pakta chay urkumanta uraykumurkakuna shuk pampama. Chaypi tantarirakuna achka payta katihukkunapas. Chaymantapas achka runakuna tukuy Judea allpamanta, Judeapi kahuk Jerusalén llaktamantapas, atun yaku mar mayanmanta, Tiro llaktamanta, Sidón llaktamantapas Jesusma shamurkakuna yachachihushkanta uyanankunapa, unkushkakunapas ampirinankunapa. ¹⁸Supay unkuchishka runakunatapas Jesuska ampirka. ¹⁹Yapa yachayninwa tukuy unkushkakunata ampihushkanta rikushpankuna tukuy chaypi kahukkuna payta llankanayarkakuna ampirinankunapa.

**Jesuka runankunata yachachirka
imashnami kushikushpa
kawsashunchi
(Mt. 5.1-12)**

²⁰Jesuka runankunata rikushpan rimarka:

Kankuna kushilla kankichi, Yaya Dios mana yanapawashpanka nima imata atipanichu ruranata nishpa yuyarishpa kawsahushkaykichirayku. Yaya Diosmi kankunata yanapanka wiñayparayku paypa ali kamachihushkanpi kawsanaykichipa.

²¹Kushilla kankichi yarkahukshina Yaya Diospa munashkanta ruranayashpa kawsahushkaykichirayku. Yaya Diosmi kankunata yanapanka paypa munashkanta rurashpa kawsanaykichipa. Chasnallatata kushilla kankichi kunan wakashpa kawsahushkaykichirayku, shuk urasmi asinkichi.

²²Kushilla kankichi runakuna kankunata chiknishpankuna tantarinaykichi wasikunamanta wichuy tukushpaykichi kamiy tukushpaykichi washanchashpa rimay tukushpaykichi ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata katiwahushkaykichirayku. ²³Chasnallatatami ñawpa chay chiknik runakunapa yaya rukunkuna wañuka Yaya Diospa rimashkanta yachachikkunata chiknishpankuna parisichirkakuna. Kunan kankunatapas chasnallatata parisichihushpankuna atunta kushikuychi. Shuk punchami silupi Yaya Dios kankunata atunta kushichinka tukuy chayta parisishkaykichirayku.

²⁴Chaymanta shukkunatana rimarka:

Ay kankuna kullkiyu runakuna, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Ñami kushilla kawsashkankichi.

²⁵Ay kankuna kunan saksashkashina kahukkuna, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Saksashkashina kahushkaykichimanta yarkaywashinana kankichi.

Ay kankuna, maykankunami kunanka kushilla asihunkichi, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Asihushkaykichimanta llakirishpana wakankichi.

²⁶Ay kankuna, maykankunamantami tukuy runakuna ali kanaykichita rimanahun paykunapa uyanayashkankunallata yachachishkaykichirayku. ¡Imashna kastigushi kankunarayku kanka! Ñawpa chay runakunapa yaya rukunkuna wañupas llullashpa yachachikkunata ali kanankunata rimarkakuna.

**Jesuka paypa runankunata
yachachirka chiknik runakunata
yuyanankunapa
(Mt. 5.38-48, 7.12)**

²⁷Jesuka yachachishpalla katihushpan rimarka:

Kunan kankuna, kiriwak runakuna kashpaykichimi yachachishkaykichi. Kankunata chiknik runakunata yuyaychi. Kankunata piñarishushpanku-napas alita ruraychi paykunata. ²⁸Kankunata millaypata rimakkunata rimaychi Yaya Dios kankunata yanapashpa kushichichun nishpa. Kankunata kamikkunarayku Yaya Diosta mañapuychi. ²⁹Shuk runa kanta makahushpan uyaykipi sakmashpanka ama rantipaychu. Kutikashka sakmashpanpas ama piñarishpa rantipaychu, ashwan alichay paywa. Chaymanta shuk runa kanta awaniru churarishkaykita kichunayashpanka komisaykitapas kichunayashpanka sakiy. Ama piñariychu payta. ³⁰Maykanpas imaykita tapuhushpanka kuy. Maykanpas imaykita apashpanka ama rimaychu kutichipay nishpa. Chasna rurashpaykichimi riksinkakuna Yaya Diospa wawankuna kanaykichita. ³¹Kankuna runa masakichikunata yuyashpa alita rurashpa kawsaychi, imashnami kankunapas munankichi paykuna kankunata yuyashpa alita rurashpa kawsanankunapa.

³²Yachanchi llullachik runakunapas ayllunkunataka yuyanankunata. Kankuna chasnallata aylluykichikunallata yuyashpaykichika paykunamanta mana ashwan alitachu rurahunkichi. Paykunashina rurashpalla kawsashpaykichika ¿imamantata Yaya Dioska kankunata kushichinka? ³³Yuyanakup masakichillawa yanapanakushpaykichika uchata rurakkunashinalla kawsankichi. Chasna kawsashpaykichika ¿imamantata Yaya Dios kankunata kushichinka? ³⁴Chaymanta kankuna kutichik runallata shuk imaykichita prestashpaykichika ¿imamantata Yaya Dios kankunata kushichinka? Uchata rurakkunapas kutichik masinkunallata

shuk shuk kullkinkunata prestanahun, yuyarishpa ashwanta paykunamanta apinata.

³⁵Nuka kankunata rimani, kankunata chiknik runakunata yuyanaykichi tiyan. Chaymantapas alita ruranaykichi tiyan runa masakichikunarayku. Chaymantapas shuk runa shuk imaykichita tapushpanka prestanaykichi tiyan nima chapashpa chayta kutichinanpa. Chasna rurashpaykichika Yaya Dios kankunata sumakta kushichinka. Paymi kan ali shunku, mana agradesikkunata, millaypa rurakkunatapas chasnalla yuyan. Chasna kankunapas Yaya Diosshina yuyashpa kawsashpaykichimi atun yachayyu Yaya Diospa wawankuna kankichi. ³⁶Imashnami Yaya Dioska tukuy runakunata llakichishpa yuyan, chasnallatata kankunapas, paypa wawankuna kashpaykichi payshina llakichik kaychi.

Jesuska yachachin shuk runa masinchita mana alichu kanki nishpa mana rimananchipa

(Mt. 7.1-5)

³⁷Chaymanta Jesuska ashwanta yachachishpa katirka: Yaya Dioska mana kanta kastigananpa, ama rimankichu shuk runa masakichimanta payka mana alichu kan nishpa. Yaya Dioska kankunata nina mana wañukma mana kachananpa, ama rimankichichu uyachikshina shukkunamanta Yaya Diosmi kanta kachanka nina mana wañukma nishpa. Tukuy runa masakichita llakichinaykichi tiyan. Chasna runa masakichita llakichishpaykichika Yaya Diospas kankunata llakichinka. ³⁸Maykanpami tiyan imankunaka, pishihukkunata mana mitsashpa kuychi. Chasna mana mitsashpa kushpaykichika Yaya Diospas kankunata ashwan achkatami kunka.

Kankuna runa masikichita rurashkayki-chishina, chasnallatata Yaya Dioska kankunatapas ruranka.

³⁹Chaymanta Jesuska chaypi kahukkunata shuk yachachinawa rimarka: Shuk wiskuka wisku masinta pushahushpanka ¿atipamachu alita purichinata? Shuk uchku allarishka kashpan ¿manachu chaypi ishkaniti urmanahuma? Chasnallatata maykanmi Yaya Diospa shiminta mana alita asirtanchu, mana atipanchu kankunata yachachinata. ⁴⁰Nima maykan yachakuk payta yachachikmanta ashwan yachak kanchu. Chasna kashpanpas tukuyta alita yachakushpan payta yachachikshinallatata kanka.

⁴¹⁻⁴²Runa masikipa ñawinpi shuk uchilla susyastu tiyamaka, shuk ratu rikunkichima. Ashwan kankunaka kikin ñawikichipi ashwan atun susya tiyamaka, mana rikunkichimachu. Ñawikichipi ashwan atun susya tiyamaka runa masikichipa ñawinpi kahukmanta, mana alichu kama payta rimanaykichipa ñawikimanta susyata surkushara nishpa. Chasna rurankimaka kan kikintami llullachirinkima. Ashwan puntiru kan kikinpa ñawikimantara chay atun susyata surkuy. Chaymanta alita rikushpayki runa masikipa ñawinmanta chay uchillastu susyata surkuy. Chasnallatata puntiru kan kikinpa uchaykita sakinayki tiyan. Chaypirami atipankichi runa masikita kunanata paypa uchanta sakinanpa.

Jesuka yachachin muyunmanta kaspita riksinanchita yuyachishpa
(Mt. 7.17-20, 12.34-35)

⁴³Chaymanta Jesuska shuk yuyayta rimarka: Tarpupa yuyariychi. Ali tarpuka mana millaypatachu muyuyan. Chasnallatata millaypa tarpupas mana alitachu muyuyan. ⁴⁴Karan tarpupa

muyuyanmanta riksinchi. Papayu mana muyuyamachu kasha muyuta. Champiraka mana muyuyamachu papayuta. ⁴⁵Chasnami kan runakunawapas. Ali yuyayyu runaka ali shimikunallatami riman, alikuna shunkunpi kashkanrayku. Millaypa yuyayyu runaka millaypakunallatami riman. Chay millaypa yuyaykunaka shunkunpi kashpan millaypakunaka shunkunpi mirashpan shiminka riman.

Jesuka ishkey runa wasita rurashkankunata yuyachishpa yachachin
(Mt. 7.24-27)

⁴⁶¿Imaraykuta kankunaka karan uras rimawankichi Yaya Jesús, Yaya Jesús, kamachishkaynita mana kasushpaykichitata? ⁴⁷Kunan rimashkaykichi maykanmi ñukama shamushpan shiminita alita uyan, kamachishkaynitapas kasun, payka kasnami kan: ⁴⁸Shuk runa sumakta wasinta lumapi rurarka, allpata ukuta allashpan orkonkunata shayachirka. Chaymanta atun untay shamurka. Chay wasita mana imanachirkachu, alita rurashka kashkanrayku. ⁴⁹Maykan runami shiminita uyashpanpas kamachishkaynita mana kasunchu, payka kasnami kan: Shuk runa wasinta tiyupi rurarka. Mana ukuta allashpan orkonkunata shayachirka. Chaymanta untay shamushpan chay wasita shuk ratu urmachirka. Llambu warankarishpan tukuyta wichurka.

Jesuka shuk romano kapitanpa runanta ampirka
(Mt. 8.5-13)

7 ¹Chay achka runakunata yachachishkanwasha Jesuka Kapernaum llaktama rirka. ²Chay llaktapi shuk kapitan tiyarka ³Roma llaktamanta. Paypa tiyarka

shuk yuyashkan runan sinchita unkushka, ña wañunalla karka. ³Chay kapitanka Jesumanta uyarka achka unkushkakanata ampishuskanta. Chayta yachashpan israel runakunata kamachik rukukunamanta shukkunata kacharka Jesusta kayak rinankunapa runanta ampinanpa. ⁴Paktak rishpankuna Jesusta ali shunkuwa tapurkaku:

Yachachik, ali kama chay kapitanta yanapanaykipa. ⁵Payka Romamanta runa kashpanpas ñukanchi israel runakunata alita yuyashpan tantarinanchi wasita rurachishka.

⁶Chasna rimashpankuna Jesuska paykunawa pakta rirka chay kapitanpa wasinma. Ña kuchuyahushpankuna chay kapitanka shuk amigunkunata kacharka Jesusta rimanankunapa:

Yachachik, amigunchi kapitanmi riman: Ñukamanta yapa pasa kashpayki imaraykuta wasinima shamuhunki. Ama shamuychu. Puntaykipi nima imachu kani wasinima shamunaykipa. ⁷Chayrayku mana ñuka kikin rishkanichu kanta kayanaynipa. Chaymantalla shuk shimita rimay runaynika ampirinanpa. ⁸Ñukapapas tiyanmi apuynikuna kamachiwanankunapa. Paykuna kamachiwashpankuna kasunayni tiyan. Chasnallata ñuka suntaluynikunata kamachishpayni paykunapas kasuwanankuna tiyan. Maykan suntaluynitami riy nishpaynika payka rinmi. Shukta shamuy nishpaynika shamunmi. Maykan runaynikunatapas kayta rurapaychi nishpaynika paykunaka kasushpankuna runanahun. Chasnallatami kanka shuk shimillawa atipanki anchuchinata unkuyla kay runaynimanta.

⁹Chasna chay kapitanpa rimashkanta rimashpankuna Jesuska yapa kushikurka. Chaymanta tukuy chay katihukkunama tikrarishpan rimarka:

Kankunata rimani, tukuy israel masinikunamanta nima maykan tukuy

shunkunmanta pacha kiriwashkanta tarishkanichu kay *romano runatashina. Ñukanchi israel runakuna Yaya Diospa akllashkankuna kashpanchitata kankunaka mana kay runashinachu kiriwankichi.

¹⁰Chasna Jesús rimashpanna chay kapitanpa kachashkan runakunaka kutirkakuna. Kapitanpa wasinpi paktashpankuna chay unkushkata tarirkakuna ña ampirishkatana.

Jesuka shuk mashintupa wawanta wañushkanmanta kawsachirka

¹¹Jesuka chay kapitanpa runanta ampishkanwasha runankunawa pakta Nañ llaktama rirka. Achka runakunapas paykunawa pakta rirkakuna. ¹²Chay llakta kuchupi paktahushpankuna shuk wañushkata apahukkunata rikurkakuna allarishka urku uchkupi churashpa tapanankunapa. Chay wañushkaka shuk mashintupa shuklla wawan karka. Achka runakuna chay llaktamanta chay mashintuwa pakta rihurkakuna.

¹³Chayta rikushpan Jesuska sinchita llakirishpan chay mashintuta rimarka: Ama wakaychu.

¹⁴Chasna nishpan chay wañushkata sirichishpa apahushkankunata kayllayashpan apik rirka. Chaypina wañushkata apahukkunaka shayarirkakuna. Chaypi Jesuska chay wañushkata rimarka:

Musu, atariy.

¹⁵Chasna nishkanllapi chay wañushka musuka kawsarirka. Tiyarishpan kallariirka rimanata. Chaypina Jesuska kawsachishkan musuta mamantana kurka.

¹⁶Chayta rikushpankuna tukuy chaypi kahukkuna yapa mancharirkakuna. Yaya Diosta kushichishpa rimarkakuna:

Tukuymanta ashwan atunmi kanki, kay yachaykiwa rimak runata ñukanchima kachamushkaykirayku.

Chaymanta rimarkakuna:

Yaya Diosmi shamushka ñukanchi paypa akillashkan runankunata yanapananpa nishpa.

¹⁷Tukuy Judea allpapi kawsak runakuna, chay Judeawa pakta kahuk allpakunapi kawsakkunapas yacharkakuna Jesús chay wañushkata kawsachishkanta.

**Bawtisak Juan Jesusmanta
yachanayashpa runankunata
kacharka**

(Mt. 11.2-19)

¹⁸Bawtisak Juan apirishka kashpan runankunaka kwintapayanahun Jesuspa tukuy rurahushkankunata. Chayta yachashpan Juanka ish kay runankunata kayarka. ¹⁹Paykunata Jesusma kacharka tapunankunapa: ¿Kanchu chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Runa kanki? Manapika ¿shuktachu chapashunchi? nishpa.

²⁰Juanpa kachashkankunaka Jesusma paktashpankuna payta tapurkakuna:

Bawtisak Juan ñukanchita kachashka kanta tapunanchipa: ¿Kanchu chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Runa kanki? Manapika ¿shuktachu chapashunchi?

²¹Chay uras Jesuska achka runakunata unkushka kahushkankunamanta parisinankunamantapas ampirka. Supay yaykushka runakunatapas aliyachirka. Achka wiskukunapa ñawinkunata aliyachirka alitana rikunankunapa.

²²Chay tukuy runakunata ampishkanwasha Juanpa runankunata rimarka:

Juanta kwintak riychi tukuy rikushkaykichita, tukuy uyashkaykichitapas. Wiskukuna mushumanta rikunahun. Mana purinata atipakkunapas mushumanta purinahun. Aycha

ismuchik unkuuykunapas ampirishka kanahun. Mana uyanata atipakkunapas mushumanta uyanahun. Wañushkakanapas kuti kawsarinahun. Nima imayu runakuna Yaya Diospa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta uyahunkuna.^d ²³Kushillami kanka maykanmi mana sakishpa katiwan nishpa Jesuska Juanpa kachashkan runankunata rimarka.

²⁴Paykuna kutishkankunawasha Jesuska chaypi kahukkunata Juanmanta rimarka:

Kankunaka chunlla chakishka allpama rishpaykichi ¿imashna runatata rikunayarkankichi? ¿Shuk muspa yuyayyu runatachu rikunayarkankichi? Mana chasnatachu rikuk rirkankichi. ²⁵¿Shuk suma churarishka runatachu rikuk rirkankichi? Mana chasnatachu rikuk rirkankichi. Suma churarishka kahukkunaka apukunapa wasinkunapimi kawsanahun. ²⁶Chasna kashpan ¿imata rikunayashpaykichitaya rirkankichi? ¿Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachiktachu rikunapa rirkankichi? Kankunata rimani, ari, chayraykumi rirkankichi. Mana chasna runallatachu rikunapa rirkankichi, Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkunamanta ashwan yachaktami rikunapa rirkankichi. ²⁷Chay Juanmanta kasna killkarishka kan ñawpa Yaya Diospa rimashkanka:

Ñukaka shuk runata kachasha runakunata shiminita rimananpa. Payka manarapas kanta kachahushpayni runakunata kanmanta rimak rinka shunkunkunata alichashpankuna alita kanta kayanankunapa nishpa.

²⁸Ñukaka kankunata rimani, ñawpamanta pacha tukuy kay allpapi

^d Rikuy kastellano Bibliapi Isaías 35.5-6, 61.1

kawsak runakunamanta Juanmi ashwan sumakta Yaya Diospa shiminta yachachik kan. Chasna Juan tukuy yachachikkunamanta ashwan yachak kashpanpas maykanmi Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsan, mana yachak kashpanpas chaymi Juanmanta pasa kan.

²⁹Juanpa yachachihushkanta uyashpankuna achka runakuna *romano tukuyamanta atun apurayku *impuestuta kobrakkunapas yacharkakuna Yaya Dios payta yuyachishpan yapa alita rimashkanta. Chayrayku munarkakuna Juan paykunata bawtisananpa. ³⁰*Fariseokuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas mana munashkaku-nachu Yaya Dios paykunata yanapananpa. Chayrayku mana Juanma rirkakunachu bawtisarinankunapa.

³¹Chaypina Jesuska yachachishpalla katirka: Kankuna Yaya Diosta mana kasunayak runakuna ¿imawashi kankunata yachachinima? ³²Kankunaka ñampipi tiyarishpa pukllak wawakunashinami kankichi. Paykunaka shuk wawa masinkunata kaparishpa rimana-hun: Ñukanchi kenata pukushpanchipas mana baylashkankichichu. Chaymanta llakiypata takishpanchipas mana wakashkankichichu nishpa. ³³⁻³⁴Chasna nima pita kasunayak wawakunashina kashpaykichi nima Bawtisak Juanta, nima ñukata kasunayashkankichichu. Juan mana tukuy runakunashina panta mikushpan nima *vinuta upyashpan rimankichi supay yaykushka kananta. Chaymanta ñukana Yaya Diospa Kachashkan Runa shamushkani, upyani, mikuni. Ñukataka rimawankichi: Kanka mikuysiki upyaysikimi kanki, mana ali rurakkunapa, romano tukuyamanta atun apurayku impuestuta kobrakkunapapas amigunmi kanki nishpa. ³⁵Chasna

rimashpaykichipas ñukanchi Yaya Diosta kasushpa tukuyta allilata rurahushpanchi rikuchinchimi paypa suma yachayninwa kahushkanchita.

Shuk fariseo Jesusta kayarka wasinpi mikuk rinanpa

³⁶Chaymanta shuk *fariseo Simón shutiyu Jesusta kayarka wasinpi mikuk rinanpa. Chay fariseopa wasinpi ña yaykushpan Jesuska mesa mayanpi siririrka mikunanpa, imashnami mukupayanahun chasna. ³⁷Chay llaktapi tiyarka shuk mana alita kawsak warmi. Chay warmika Jesús fariseopa wasinpi paktashkanta yachashpan payma rirka. Shuk yura rumimanta rurarishka butillapi mishkinlla asnak perfumita apashpan Jesusta kayllayarka. ³⁸Jesupa washanmanta kayllayashpan chakin parti kunkurishpan wakarka. Ñawin yakuwa chakinta ukuchishpan mayllarka. Chaymanta chukchanllawa chakinta chakichishpan mucharka. Chaymantapas perfumita Jesuspa chakinpi talirka.

³⁹Chayta rikushpan Jesusta kayak fariseoka yuyarirka kay runa Yaya Diospa yachayninwa yachachik kashpanka yachama karka kay warmika mana alita kawsak kananta. ⁴⁰Jesuka fariseopa yuyayninta yachashpan nirka: Simón, kanta shuk shimita rimana-yani.

Chaypi fariseoka aynirka: Ari yachachik, rimaway.

⁴¹Jesuka rimarka:

Ishkay runakuna kullkita patrona liwirkakuna. Shuk liwirka pichka pachak kullkita, shukka liwirka pichka chunka kullkita. ⁴²Chaymanta patronka tapushpan kutichinankunapa, mana atiparkakunanachu kutichinata. Mana atipashpankuna kutichinata, ishkantita patronka rimarka: Liwiwashkaykichita

manana pagawankichinachu nishpa. Kunanka rimaway ishkanti llakichirishkankunamanta ¿maykanta ashwanta patronta yuyama? nishpa.

⁴³Simonna aynirka:

Ñuka yuyarini maykanmi ashwan kullkita liwirka, chaymi ashwanta patronta yuyama.

Jesusna rimarka:

Alitami ayniwashkanki.

⁴⁴Chasna nishpan chay warmita rikushpan Simonta nirka:

¿Rikushkankichu kay warmi rurawahushkanta? Wasikiipi yaykuhushpayni kanka mana yakuta kuwashkankichu chakinita mayllanaynipa. Kay warmika ñawin yakuwa chakinita mayllapashka, chaywasha chukchanwa chakichipashka.

⁴⁵Kanka saludanakushpanchi mana muchawashkankichu. Kay warmika yaykushkaynimanta pacha chakinita muchapashka. ⁴⁶Kanka nima aseiteta umaynipi taliwashkankichu. Kay warmika yapa suma mishkihilla asnak perfumita chakinipi talipashka. ⁴⁷Chayrayku kanta rimani, payka yachan tukuy uchankunata llakichinaynita. Chayrayku yapa yuyawashpan chakinita mayllapashka. Kanka yuyarinki uchillastu uchaynika nishpa. Chasna yuyarishpaykimi uchillastu uchakunamantalla llakichiy tukushkanki.

Chayrayku mana yapa yuyawankichu.

⁴⁸Chasna nishpan chay warmitana rimarka:

Uchaykikunamanta llakichirishkami kanki nishpa.

⁴⁹Chaypina Jesuswa pakta kayay tukushka runakunaka paykunapura tapunakurkakuna:

¿Pitaya kay runaka, uchankunamanta chasna llakichinanpaka? ¿Yaya Diosshinachu tukunayan? nishpa.

⁵⁰Jesuka chay warmita ashwan rimarkalla:

Kanmi tukuy shunkuykimanta pacha kiriwashkanki. Chayrayku tukuy uchaykikunamanta llakichishkani. Kushilla wasikima riy nima pita manchashpa.

Jesusta yanapak warmikunamanta rimani

8¹⁻²Chaymanta Jesuka achka llaktakunapi purirka, Yaya Diospa suma ali shiminta yachachishpa Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallariashkanmanta. Chay chunka ishkyakllashkan runakunaka paywa pakta rirkakuna, chaymantapas shuk warmikuna. Chay warmikunatami manara paywa purihushpankuna Jesuka unkushka kahushkankunamanta ampirka, supay yaykushkankunamantapas aliyachirka. Shukka karka Magdalamenta Maria, maykanmantami Jesuka kanchis supaykunata llukshichirka. ³Shukka karka Kusapa warmin Juana. Chay Kusaka karka apu *Herodespa wasinpi kamachik. Shukka karka Susana. Chaymanta ashwan achka warmikunapas Jesusta katirkakuna. Paykuna tukuy ima tiyapushkankunawa Jesusta yanaparkakuna.

Jesuka tarpuk runamanta yuyachishpa yachachin

(Mt. 13.1-9; Mk. 4.1-9)

⁴Achka llaktakunamanta runakuna Jesusma tantarimurkakuna. Chaypi Jesuka paykunata yachachihushpan kasna rimarka: ⁵Akuychi yuyarishunchi. Shuk runa llukshirka tarpunanpa arus muyukunata wichashpa. Chasna tarpushpan shuk muyukunaka ñampipi urmarkakuna. Runakunaka awanta purishpankuna pulbuchirkakuna. Chaypina pishkukunana mikurkakuna. ⁶Shuk muyukunaka llapcha allpa samantasapapi urmarkakuna, shuk ratu

tukyarirka. Chakishka allpaka kashkan-rayku llampu wañurkakuna. ⁷Shuk muyukunaka kasha kiwa chawpipi urmarkakuna. Chay kashawa pakta wiñahushpan llampu tapashpan wañuchirka. ⁸Shuk muyukunaka suma allpapi urmarkakuna. Chay muyuka wiñashpankuna achkata muyuyarka. Shuk muyumantalla shuk pachak muyustukuna mirarka.

Chasna nishpan Jesuska sinchita rimarka: Kay yachachishkaynita alita uyashpa yachakuychi.

**Jesuska yachachishkanta
runankunata asirtachirka**
(Mt. 13.10-23; Mk. 4.10-20)

⁹Chayta uyashpankuna runankunaka Jesusta tapurkakuna:

Chay yachachishkaykika ¿ima ninayantaya?

¹⁰Chaypi Jesuska paykunata aynirka:

Kankunallata Yaya Dios yachachihun nima pi yachashkanta, imashnami paypa ali kamachinanka kay allpapi. Shukkunatami yachachini chasna mana yapa asirtaypa yachachinakunawa. Uyashpankunapas mana asirtankakunachu. Rikushpankunapas mana yachankakunachu imaraykumi chayta rurani nishpa.

¹¹Chaymanta rimarka:

Chay yachachishkaynika kasnami ninayan: Muyuka ninayanmi Yaya Diospa shimin. ¹²Muyu ñampipi urmashkaka ninayanmi: Shuk runakuna Yaya Diospa shiminta uyanahun alita. Chaymanta supayka shamushpan chay Yaya Diospa shimin uyashkankunata kunkachin. Chasnaka manana kasunahunchu kishpishka kanankunapa.

¹³Muyu samantasapapi urmashkaka ninayanmi: Shuk runakuna Yaya Diospa shiminta kushilla uyanahun. Chay muyukunaka wiñarishpan mana

sumakta ankuyashkachu kanahun. Chasnashinami chay runakunaka shuk ratulla Yaya Diosta kushilla katinahun. Chaymanta ima kamanakunapas paykunata Yaya Diosmanta anchuchin manana payta kasunankunapa.

¹⁴Muyukuna kashasapapi urmashkaka ninayanmi: Shuk runakuna Yaya Diospa shiminta munashpankunapas mana sakinayanahunchu ñawpa kawsashkankunata. Paykuna kay allpapi kawsanakunapa munashkankunallata yuyarishpa musparinahun. Yuyarinahun kay mundupi imankuna tiyashkankunallata, kullkillata munashpa, imankunata mirachinayashpa, chaymanta paykuna kikinllata kushichinankunapa yuyarishpa kawsanahun. Chay runakunaka tarpu mana muyuyakshina kashpankuna Yaya Diospa shiminta kunkarinahun.

¹⁵Shuk muyukuna, ali allpapi urmashkaka ninayanmi: Shuk runakuna ali yuyaywa Yaya Diospa shiminta shunkunkunapi wakaychanahun. Chaymantapas mana sampayashpa kasushpankuna alikunata yuyarishpa rurashpa kawsanahun.

**Jesuska lamparinmanta
yuyachishpa yachachin**
(Mk. 4.21-25)

¹⁶Nima pi lamparinta apichishpan shitik awarishka tasawa tapamachu, nima kawitu ukuma tiyachimachu. Ashwan tiyachinchimi lamparin tiyachina awapi chay wasipi yaykuhukunata punchayachinanpa. ¹⁷Chasnallata Yaya Diospa shimin yachachishkaynika lamparinshina punchayachin runakunata. Puntiru mana asirtashkankunata chaymanta tukuyta asirtankakuna.

¹⁸Chayrayku alita uyaychi rimanaynita. Maykanmi alita uyashpan Yaya

Diospa shiminta kasun, payka ashwan suma yuyaytami kuy tukunka. Maykanmi Yaya Diospa shiminta uyashpan mana kasunayanchu, payka uchillastu uyashkankunatapasp kunkachiy tukunka.

**Jesupa ayllunkuna paywa
kwintanapa shamurkakuna**
(Mt. 12.46-50; Mk. 3.31-35)

¹⁹Chaymanta Jesupa mawan wawkindunapas paktamurkakuna paypa kahushkanpi. Yapa achka runakuna chaypi kahushkankunarayku mana atiparkakunachu kayllayanata. ²⁰Chaypi Jesusta rimarkakuna:

Mamayki wawkikikunapas kahunkunami kanchapi, kanta chapahunkuna kwintanankunapa.

²¹Chasna rimashpankuna Jesuska aynirka:

Yaya Diospa shiminta uyashpa kasukkunami mamaynishina wawkinikunashina kanahun.

**Jesuka sinchi wayrata sinchi
ulasta kasillayachirka**
(Mt. 8.23-27; Mk. 4.35-41)

²²Shuk puncha Jesuska runankunata rimarka:

Akuychi chimpashunchi kay kuchata.

Botipi uraykushpankuna chimpahurkakuna. ²³Chimpahushkankunapi Jesuska puñushpa rihurka. Chaypi sinchi wayra shamurka, atun ulaskuna shayarirkakuna kucha tapakta. Botinkunapi yakuka untarihushpan, ña tikranayahurkakuna. ²⁴Chaypina runankuna yapa mancharishpankuna Jesusta likchachishpankuna rimarkakuna:

¡Yachachik, ñami tikrahunchi!

Chaypi Jesuska likcharishpan wayrata, atun ulasta sinchi shimiwa rimarka:

¡Kasillayay wayra! ¡Kasillayay ulas!

Chasna rimashkanllawa pasarirka wayraka, ulaskunapas, manana ulasyarkanachu. ²⁵Chasna pasachishkanwashwa Jesuska runankunata rimarka:

¿Ñukawa kahushpaykichitachu mancharinkichi? Sinchikuychi ñukapi.

Chasna uyashpankuna runankunaka yapa mancharishpa tapunakurkakuna paykunapura:

¿Pishi kay runaka? Rimashkanllawa wayra yakupas kasushpa kasillayanahun.

**Jesuka supayyashka
runata ampirka**
(Mt. 8.28-34; Mk. 5.1-20)

²⁶Jesuka runankunawa pakta chay kuchata chimpashpankuna *Gerasa allpama paktarkakuna. Gerasa karka Galilea allpa chimpapi. ²⁷Paktashpankuna Jesuska botimanta allpama sikhushpan tinkunakurka chay llaktamanta shuk supayyashka runawa. Chay runaka llatan kawsapayan. Mana wasipi kawsapayanchu, wafushkakanata churana urku uchukupi kawsapayan.

²⁸⁻²⁹Jesuka chay supayyashka runata rikushpan paypi kahuk supayta rimarka:

Llukshiy kay runamanta nishpa.

Chasnallapi chay runaka Jesuspa puntanpi kunkurik shamurka, sinchita kaparishpan nirka:

¡Ay tukuymanta atun yachayyu Yaya Diospa Wawan Jesús! ¿imaraykuta ñukama shamushkanki? Kanta tapuni amara kastigawayrachu.

Unaymanta pacha chay runaka achka supaykunawa kawsapayan. Runakuna achka kuti makinta chakinta kadenakunawa sumakta watashpankunapas supaykuna payta sumakta amuyashpankuna kadenata pitishpan mitikupayan nima runa tiyashkama.

³⁰Chaypina Jesuska tapurka:

¿Ima shutita kanki?

Supayyashka kashpan kasna aynirka:
Shutinika kanmi Warankakuna

nishpa.

Yapa achka supaykuna paypi
kashkankunarayku chasna aynirka.

³¹Chay uras chay supaykunaka
Jesusta tapurkakuna:

Ama ñukanchita kachankichu chay
manchaypa uchkuma, maypimi
taparishka kashunchi.

³²Chay urkupi achka kuchikuna
mikhulla kahurkakuna. Supaykunaka
tapurkakuna:

Ñukanchita kachay kawsananchipa
chay kuchikunapi.

Alimi, yaykuychi kawsanaykichipa
nishpa rimarka Jesuska.

³³Chaypina chay supaykunaka chay
runamanta llukshirkakuna kuchikuna-
pina kawsanankunapa. Chay kuchiku-
naka kunkaymanta tukuy waykuma
kallpashpankuna pultyarishpa yakuma
urmarkakuna. Chaypina tukuy
chinkarirkakuna.

³⁴Chasna pasahushkakunata rikushpan-
kuna chay kuchita kuyrakkunaka mancha-
rirkakuna. Chaymanta llaktama kallparka-
kuna tukuy wasikunapi rimak rinankunapa.

³⁵Chaypina runakunaka shamurkakuna
rikunankunapa shutipachu kuchikuna
chinkarishkakuna manachu nishpa. Jesús
kahushkanpi paktashpankuna chay runa,
maykanmantami supaykunaka llukshishka-
kuna, suma churarishka, ali yuyaywana
Jesuspa kuchunpi tiyahukta tarirkakuna.
Chasna payta rikushpankuna mancharirka-
kuna. ¿Imanachishkashi kay runata?
nishpa yuyarirkakuna. ³⁶Chay Jesuspa
rurashkanta rikuk runakunaka kwintarka-
kuna, imashnami chay runaka supaykuna-
manta ampirishka. ³⁷Chaymanta tukuy
Gerasa allpapi kawsak runakuna mancha-
rishpankuna Jesusta rimak shamurkakuna:

Anchuriy ñukanchimanta.

Chasna nishpankuna Jesuska botipi
uraykushpan runankunawa pakta
kutirka.

³⁸⁻³⁹Chasna rihushpankuna chay
ampirishka runaka Jesuswa rinayarka.

Ñukapas rinayani kanwa nishpa
rimarka.

Jesuska mana munashpan nirka:

Llaktaykima kutiy rimak rinaykipa
imashnami Yaya Dioska kanta ampishka
nishpa.

Chasna rimashpan chay runaka
llaktanma kutishpan tukuy runakunata
kwintak rirka Jesuska ñami
ampiwashka nishpa.

**Jesuska Jairopa wawanta
kawsachirka, shuk unkushka
warmita ampirka**

(Mt. 9.18-26; Mk. 5.21-43)

⁴⁰Jesuska *Gerasa allpamanta kucha
chimpama kutirka. Chaypi paktashpan
achka runakuna payta chapahurkakuna
kushikushpa tinkunankunapa. Ali
yuyaywa payta kayarkakuna.

⁴¹Chaypi tantarina wasipi shuk
kamachik Jairo shutiyu Jesusta
kayllayak shamurka. Chay Jairopa
shuklla warmi wawan chunka ishkay
watayu wañuhurka. Chay runaka
Jesuspa puntanpi kunkurik shamurka.
Chaypi rimarka:

Yachachik, kanta tapuni wasinima
rinaykipa. ⁴²Shuklla warmi wawayni ña
wañuhun.

Jesuska Jairowa pakta rihushpan
achka runakuna tankanakushpa
kichikita paykunawa pakta rihurka-
kuna. ⁴³Chay runakunapa chawpinpi
shuk unkushka warmipas rihurka.
Chunka ishkay watata paymanta tukuy
uras yawarka urmapayan. Nima pi
atipapayanchu chay warmita ampinata.
Tukuy imankunata tukuchirka ampikku-
nata pagashpan. ⁴⁴Chay warmika

Jesupsa washanmanta kayllayashpan churarishkan shimi puntata llankarka. Chasna llankashkanllapi yawarnin urmahushkaka pitirirka. ⁴⁵Chaypi Jesuska rimarka:

¿Pitaya llankawashka?

Karan shuk rimarka:

Ñukaka kanta mana llankashkanichu.

Chaypi Pedroka rimarka:

Yaya Jesús, kay tukuy runakuna muyukta tankanakushpa kahushpankunamami kanta llankashkakuna. ¿Imaraykutaya tapunki ñukanchita pita llankawashka nishpa?

⁴⁶Chasna aynishpankuna Jesuska rimarka:

Musyani yachayniwa ampishkaynita. Chayrayku yachani, maykanmi llankawashka chaytami ampishkani.

⁴⁷Chaymanta chay ampirishka warmika Jesús ña yachashka nishpan chukchurishpa kayllayak shamurka. Jesupsa puntanpi kunkurik shamushpan tukuyta uyashkanpi rimarka:

Yapa unkushka kashpaynimi churarishkaykita llankashkani. Chay llankashkaynillawami ampirishkani.

⁴⁸Chaypi Jesuska rimarka:

Panini, ñuka kanta ampipaynita yuyarishpa ñukama shamushkaykirayku ñami ampirishka kanki. Kushilla riy. Ama manchankichu.

⁴⁹Jesús chasna rimahushkanllapira chay tantarina wasipi kamachik Jairopa shuk runan wasinmanta payta rimak shamurka:

Ña wawaykika wañushka. Ama yankamanta pushamuychu kay yachachikta.

⁵⁰Chayta uyashpan Jesuska Jairota rimarka:

Ama mancharinkichu. Ñukallapi sinchikuy. Chasna ñukapi sinchikushpayki wawaykika kishpichiy tukunka.

⁵¹Wasinpi paktashpankuna Jesuska mana munarkachu tukuy yaykunanku-

napa. Pedro, Juan, *Santiago, chay wawapa yayankuna, paykunalla paywa pakta yaykurkakuna. ⁵²Tukuy wañushkata rikunapa shamuhukkunaka kanchapi sinchita kaparishpa wakahurkakuna. Paykunata Jesuska rimarka:

Ama wakaychichu. Kay warmi wawaka manami wañushkachu, puñuhunmi nishpa.

⁵³Shutipa wañushka kashkata yachashpankuna Jesusta asichirkakuna.

⁵⁴Jesuka chay wawapa kwartunpi yaykushpan wañushkata makinmanta apishpan sinchita rimarka:

Shipas, atariy.

⁵⁵Chasna rimashkanllapi chay wañushka shipaska kawsarishpa atarimurka. Chaypina Jesuska rimarka:

Karaychi.

⁵⁶Chayta rikushpankuna chay shipaspa yayan mamanpas yapa kushikurkakuna. Chaypina Jesuska paykunata rimarka:

Ama rimankichichu nima pita kay wawaykichita wañushkanmanta kawsachishkaynita nishpa.

Jesuka chunka ishkay akillashkan runankunata kacharka Yaya Dios ña runakunata kamachinata kallarihushkanmanta yachachinankunapa

(Mt. 10.5-15; Mk. 6.7-13)

9 ¹Shuk puncha Jesuska chay chunka ishkay runankunata tantachishpan yachayta kurka atipanankunapa runakunamanta supaykunata llukshichinata, unkushkakunatapas ampinata.

²Chaymanta paykunata rimarka:

Yachachik riychi Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarihushkanmanta. Unkushkakunatapas ampinkichi.

³Kachahushkanpi rimarka:

Rihushpaykichi ama apankichichu nima tulata, nima bulsaykichita, nima

mikunaykichita, nima kullkikichita. Shuk churarishkaykichillawa riychi. ⁴Shuk wasipi yaykushpaykichika chay wasillapi kipariychi shuk llaktama rinaykichikama. ⁵Shuk llaktapi paktashpaykichi chay runakuna Yaya Diospa shiminta mana uyanayashpankunaka kankunata mana kayankakunachu wasinkunapi. Chasna rurashpankunaka chay llaktamanta llukshiychi kasna nishpa: Yaya Dios kankunataka kastigankami, paypa shiminta mana uyanayashkaykichirayku. Chasna rimaychi yachanankunapa imamantami kastigay tukunkakuna.

⁶Jesús chasna rimashpan chay runankunaka llukshirkakuna. Tukuy llaktakunama rishpankuna Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishpa, unkushkakunatapas ampishpa purirkakuna.

Apu Herodes yachanayarka pimi kan Jesuska

(Mt. 14.1-12; Mk. 6.14-16)

⁷Apu *Herodeska chay uras Galilea allpapi kamachik kashpan tukuy imashnami Jesús rurahushkanta uyashpan mana yacharkachu imatami yuyarinka. Shukkunaka Jesusmanta rimarkakuna: Chay Jesuska Bawtisak Juanchari, wañushkanmanta kuti kawsarimushka. ⁸Shukkunaka rimarkakuna: Chay runaka ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliaschari, maykanmi kuti shamunan karka Kishpichikka manara shamuhushpan. Shukkunaka rimarkakuna: Shuk ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikku namantachari kawsarimushka.

⁹Herodeska rimarka: Ñuka kikinmi kamachirkani Juanpa umanta pitinankunapa. ¿Paychu kawsarimushka? ¿Pishi kan chay runaka? Paymanta

runakunaka kwintawanahun achka alikunata rurashkanta nishpa. Chayrayku yapa Jesusta rikunayarka.

Jesuka pichka waranka runakunata kararka

(Mt. 14.13-21; Mk. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

¹⁰Kutimushpankuna chay chunka ishkay Jesuspa *apostolninkunaka payta kwintak shamurkakuna imatami rurashkakuna. Chaypi Jesuska paykunallata pushashpa rirka samanankunapa nima pi kawsahushkama Betsaida llakta kuchupi. ¹¹Chayta yachashpankuna achka runakuna Jesusta katirirkakuna. Katihushkakunata Jesuska kushilla kayashpan yachachirka Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithkanmanta. Chaymantapas tukuy chaypi unkuyuwa kahushkakunata ampirka.

¹²Ña chishiyahushpan chay chunka ishkay runankunaka payta kayllayashpankuna rimarkakuna:

Kachay kay achka runakunata, kay kuchullapi kahuk llaktakunama rishpankuna puñunankunata mikunankunata maskak rinankunapa. Kaypika manami nima shuk runa kawsanchu.

¹³Chaypi Jesuska aynirka:

Kankuna karaychi kay runakunata. Paykunaka aynirkakuna:

Pichka panstu, ishkay challwastulla tiyan ñukanchipaka. Mana kaystullaka paktankachu kay tukuy runakunaraykuka. ¿Rantik rinchimachu ashwanta?

¹⁴Chaypi karkakuna pichka waranka parti runakuna.

Chaymanta Jesuska runankunata nirka:

Paykunata rimaychi tiyarinankunapa, karan shuk muntun pichka chunka pichka chunka.

¹⁵Jesuspa rimashkanta kasushpankuna runankunaka tukuy chay runakunata chasna tiyachirkakuna.

¹⁶Chaypina Jesuska chay pichka panta ishkay challwatapas apishpan siluma rikushpan Yayan Diosta agradesirka.

Agradesishkanwasha chay mikunata paki paki rurashpan runankunata kurka chay runakunata karanankunapa.

¹⁷Tukuy saksakta mikurkakuna. Chaywasha puchurishkankunata tantashpankuna chunka ishkay tasata untachirkakuna.

**Pedro Jesusta Yaya Diospa
Kachashkan Kishpichikmi kanki
nishpa rimarka**

(Mt. 16.13-28; Mk. 8.27-9.1)

¹⁸Shuk puncha Jesuska chunlla kahushkapi Yayan Diosta mañarka. Runankunalla paywa pakta kahurkakuna. Chaypina paykunata tapurka:

Runakuna kwintahushpankuna ¿pimi kani ninahuntaya? nishpa.

¹⁹Chaypi paykunaka aynirkakuna: Shukkunaka ninahunmi Bawtisak Juanchari wañushkanmanta kawsarishka kanaykita. Shukkunaka ninahunmi, Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Eliaschari kanaykita, maykanmi kuti shamunan karka. Ashwan shukkunaka ninahun, shuk ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikchari wañushkanmanta kawsarishka kanaykita.

²⁰Chaypi Jesuska paykunatana tapurka:

Kankunaka ¿pi kanaynitata yuyarinkichi?

Chayllapi Pedroka aynirka:

Kanmi kanki Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik.

²¹Pedro chasna nishpan Jesuska paykunata rimarka:

Nima pita chayta rimankichirachu.

²²Chaymantapas rimarka:

Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka achkata parisayni tiyan.

Ñukanchita kamachik israel masinchi rukukuna, *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas chikniwashpankuna wañuchiwanakuna. Wañushpaynipas kimsa punchamantami Yaya Dioska kawsachiwanka.

²³Chaymanta tukuy payta katihuk runakunatana rimarka:

Kankuna katiwanayashpaykichika ama kankuna kikin munashkaykichita ruraychinachu. Chiknik runakuna kankunata piñarishpa wañuchinayahushpankunapas karan puncha ñukallata mana sakeshpa katiwaychi. ²⁴Maykanmi wañuyta manchashpan sakiwan, manana atipanchu ñukawa wiñaypa kawsanata. Maykanmi mana sakeshpa katiwahushpan chikninata wañuytapas parisin, chayka wiñaypami Yaya Dioswa kawsanka. ²⁵¿Imata valin shuk runa tukuy kay mundupi tiyashkata apinapa? Tukuy chaykunaka mana yanapanchu wiñaypa ñukawa kawsananpa. ²⁶Chasnalatata maykanmi runakunapa puntanpi pinkan ñukata katiwahushkanta rimanata, shiminitapas yachachinata, chay runataka ñukapas, kay allpama kutimuhushpayni rimasha mana ñukapa kananta. Chay punchaka ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka shamusha punchahlla rikurishpa, paypa atun yachayninwa paypa *angelkunawa pakta. ²⁷Alita uyawaychi. Shuk kankunamanta kaypi kahukkunaka manara wañuhushpaykichira Yaya Dios kay allpapi kamachihushkanta rikunkichimi.

**Jesuska suma chuyahlla
rikunayu tukurka**

(Mt. 17.1-8; Mk. 9.2-8)

²⁸Pusak puncha chasna rimashkanwasha Jesuska Pedrota, Juanta, *Santiagotapas pushashpan shuk urku awama sikarka Yayan Diosta mañananpa.

²⁹Mañahushkanllapi uyanka chikanyamurka, intishina punchayachirka.

Churarishkanpas yura chuyahlla sintihukshina rikurirka. ³⁰Chaypina ishkey runakuna rikurik shamurkakuna Jesuswa kwintanankunapa. Chaykunaka karkakunami ñawpa yachachikkuna Moisés Eliaspas. ³¹Yaya Diospa kachashkan suma chuyahlla kahushka chawpipi rikurishpankuna kwintahurkakuna imashnami Jesuska Yaya Diospa munashkanta paktachishpa Jerusalemipi wañunka nishpa. ³²Pedro paywa kahukkunapas yapa puñunayaywa kashpankunapas likcharishka kiparirkakuna. Chaypi Jesús suma chuyahlla kahushkata rikurkakuna, chay ishkey runakunatapas paywa pakta shayahukkunata rikurkakuna. ³³Chay ishkey runakuna Jesusmanta anchurihushpankuna Pedroka yapa suma kahushkankunata rikushpan mancharishpa rimarka: Yachachik, alitami kaypi kahunchi. Ruranchima kimsa tampustuta, shukta kanrayku, shukta Moisesrayku, shukta Eliasrayku nishpa.

Payka mana alita yuyarishpan chasna rimarka.

³⁴Chasna rimahushkanllapi puyuka llantuyachishpan llantupina kiparirkakuna. Chay puyu ukupi yaykuhushpankuna mancharirkakuna. ³⁵Chay puyu ukumanta uyarkakuna Yaya Diospa rimahushkanta:

Kaymi kan Wawaynika. Paytami akllashkani kankunama kachanaynipa. Payllata kasuychi.

³⁶Chasna rimashkanwashalla Jesusta sapallan kahukta rikurkakuna. Chaymanta paykunaka nima pita rimarkakunarachu maykantami rikushkakuna.

**Jesuka supay
unkuchishka wawata ampirka**
(Mt. 17.14-21; Mk. 9.14-29)

³⁷Chay kayantima urkumanta urayku-muhushpankuna achka runakuna

Jesusta tinkuk rirkakuna. ³⁸Chaypi kahukkunapa chawpinkunamanta shuk runaka sinchita rimashpan tapurka:

Yachachik, kanta tapunayani llakichinaykipa wawaynita. Payka shuklla wawaynimiti. ³⁹Paypi shuk supay yaykushpan kunkaymanta kaparichin. Payta chukchuchin, putsku shimimanta lurishshinankama. Yapa nanaykunata parisichin, wawaynita mana sakinayanchin. ⁴⁰Runaykikunataka ñami tapushkani supayta llukshichipanankunapa wawaynimanta. Chasna tapushpaynipas mana atipashkakunachu llukshichinata.

⁴¹Chaypi Jesuska aynirka:

Mana ali yuyayyu runakuna, kankunaka manami sinchikunkichichu ñukapi. ¿Ima uraskamanataya kankunata yachachishpalla kiparisha?

Chaymanta wawapa yayanta rimarka: Wawaykita apamuy ñukama nishpa.

⁴²Chay wawaka kayllayahushpan supayka allpama urmachishpan yapa kuchpachirka. Chaypi Jesuska supayta sinchi shimiwa kamachirka llukshinanpa chay wawamanta. Chasna chay wawata ampirka. Ña ampishpan yayanta kurka. ⁴³Tukuy chaypi kahukkunaka yapa kushikurkakuna, Yaya Diospa suma atun yachaywa rurashkanta rikushpankuna.

**Jesuka kutikashka rimarka
wañunanmanta**
(Mt. 17.22-23; Mk. 9.30-32)

Chasna kushikushpankuna Jesús yachayninwa rurashkanta rikushpankuna payka runankunata rimarka:

⁴⁴Kay rimanaynita alita shunkuykichipi wakaychaychi. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kashpaynipas chikniwak runakunaka apichiwashpankuna parisichishpa wañuchiwankakuna.

⁴⁵Alita rimashpa yachachishpantata runankunaka mana asirtarkakunachu

chasna pasananta. ¿Imatashi chasna nishka? nishpa yuyarirkakuna. Yaya Dios yuyayninkunata tapachirka, chay Jesuspa yachachishkanta manara asirtanankunapa. Chaymanta pinkarkakuna Jesusta tapunata rimashkanmanta.

Jesuska yachachin maykanmi tukuymanta ashwan yachayyu kan
(Mt. 18.1-5; Mk. 9.33-40)

⁴⁶Chaymanta Jesuspa runankunaka paykunapura rimanakurkakuna, pishi ashwan yachayyu kan paykunamanta nishpa.

⁴⁷Jesuka yuyarihushkankunata yachashpan shuk wawata makinmanta apishpan paypa kuchunpi shayachirka.

⁴⁸Chaypi runankunata rimarka:

Maykanmi yuyawashpan shuk wawata yuyashpan wasinpi yaykuchin, chayka ñukatami yaykuchiwan. Maykanmi ñukata yaykuchiwan, paymi kachawak Yayayni Diostapas yaykuchin. Chayrayku maykanmi tukuy kankunamanta ashwan mana valikshina kan, paymi yapa valik kan.

⁴⁹Chaymanta Juanka rimarka:

Yachachik, shuk runata rikushkanchi shuk runamanta supayta llukshichihukta, Jesús atipachiwashpan kanta kamachini llukshiy nishpa. Payka mana ñukanchiwa purikchu kan. Chayrayku rimarkanchi ama chasna rurankichu nishpa.

⁵⁰Chaypina Jesuska payta rimarka:

Ama chasna rimaychichu chay runata. Maykanmi kankunata mana chikninchu, chayka kankunata sumakta yanapahun.

Jesuska mana munarkachu samaritano runakunata kastiganata

⁵¹Chaypina Jesús siluma kutinan punchakuna ña paktarihushpan payka nima imata manchashpan Jerusalemma rirka. ⁵²*Samaría allpapi paktashpan-

kuna Jesuska ishka runankunata kacharka shuk llaktama wasita maskanankunapa, chaypi puñunankunapa. ⁵³Chay llaktapi kawsak runakunaka Jesusta mana yaykuchinayarkakunachu, Jerusalemma rihushkanrayku.

⁵⁴Jesupa runankunaka *Santiago Juanpas chayta rikushpankuna nirkakuna:

Yachachik ¿munankichu rimananchipa silumanta nina urmananpa kay llaktapi kawsak runakunata rupachinanpa?

⁵⁵Chasna nishpankuna Jesuka tikrarishpan chay ishkanita piñashpa rimarka:

Kankunaka mana yachankichichu imashnami shunkuykichika kanahun. Ñuka mana shamushkanichu runakunata wañuchinaynipa, ashwan kishpichinayniami shamushkani.

⁵⁶Chaymanta shuk llaktamana rirkakuna.

Jesuska shuk runakunata rimarka imashnami payta katinankuna tiyan
(Mt. 8.19-22)

⁵⁷Ñampita rihushkankunapi shuk runa kayllayashpan Jesusta rimarka:

Maytapas rishpayki kanta katinayani nishpa.

⁵⁸Chaypi Jesuska aynirka:

¿Imatata yuyarishpayki katinayawanki? Kankunata rimani, mahaskunapa tiyan uchkunkunaka, maypimi kawsanahun. Pishkukunapapas tiyan wasinstukunaka, maypimi samanahun. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runapaka mana nima ima tiyawanchu maypimi samasha.

⁵⁹Chaymanta shuk runata Jesuka rimarka:

Ñukata katiway.

Payka aynirka:

Yachachik, chapawankira yayayni wañushkata urku uchkupi churanaynikama. Chaywasha shuti kanwa risha.

⁶⁰Chayta rimashpan Jesuska aynirka:

Yaya Diospa shiminta mana kasunayakkunaka wañushkakunashina kashpankuna paykuna chay wañushkakunataka urku uchkupi churashpa tapanahuchun. Kanka runakunata yachachikriy Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallariashkanmanta nishpa.

⁶¹Chaymanta shuk runaka Jesusta rimarka:

Yachachik, ñukapas kanta katinayani. Chapawankira aylluynikunata rimak rishara kanwa rinaynita.

⁶²Chasna nishpan Jesuska aynirka:

Shuk runa kanuwanpi kawishpa rihushpanka manami washanma rikushpa rinmachu. Chasna rihumaka, shuk ratu kaspipi takarishpan tikrama. Chasnallatami shuk runa ñukata katiwahukka tukuy shunkunmanta pacha munashpa katiwanan tiyan. Ñawpa rurashkaykitashina ruranyashpaykika chasnaka manami valinkichu Yaya Diospa ali kamachihushkanpi kawsanaykipa.

Jesuka kanchis chunka runakunata kacharka

10¹Chaymanta yachachishkanwasha Jesuska yuyarirka achka llaktakunama rinata. Manarapas rihushpan kanchis chunka runakunata akllashpan kacharka paymanta puntiru rinakunapa. Ishkay ishkayta kacharka runakunata yachachinankunapa.

²Kachahushpan rimarka: Rikuychi, shuk atun chakrapi tarpu muyukuna pukushka kashpanka achka runakunata munanchi utkalla pallanankunapa, mana ismunanpa. Chasnallatata achka kay allpapi kawsak runakuna Yaya

Diospa shiminta uyashpankuna kirinkakuna. Chasna kashpanpas mana achka yachachikkuna tiyanchu. Chayrayku Yaya Diosta mañaychi kachananpa ashwan paypa shiminta yachachikkunata. ³Kunan riychi. Kankunata kachahuni obeha wawakunatashina pumakuna chawpipi. Achka llaktakunapi purishpaykichi runakunaka kankunata chikninkakuna. Chayrayku ñukapi sinchikuychi. ⁴Rihushkaykichi ama apaychichu bulsata, kullkita, nima chakikichirayku ashwan shuk churarinata. Ñampipi shuk runata tinkushpaykichika ama shayarinkichichu kwintanaykichipa.

⁵Shuk wasipi yaykushpaykichi chay wasipi kahushkakunata puntiru rimankichi Yaya Dios kankunata yanapachun wiñaypata kushilla kawsanaykichipa nishpa. ⁶Chasna kushilla kawsanata munashpankunaka Yaya Dios chay rimashkaykichita paykunarayku paktachinkami. Mana munashpankunaka Yaya Dios paykunarayku mana paktachinkachu. ⁷Maykan wasipimi kankunata kayanahun, chay wasillapi kipariychi. Ama puñuk riychichu shuk wasipi shuk wasipi. Imatachari karanahun upyachinahun, chayta mikuychi upyaychi. Shuk tarawak runaka munanmi pagay tukunata. Paykunaka chay mikunawami kankunata paganahun, Yaya Diospa shiminta yachachishkaykichirayku. ⁸Shuk llaktapi paktashpaykichi shuk runakunapas kankunata kayankakuna. Imatapas kankunata karahushpankunaka mikuychilla. ⁹Chaypi unkuushka kahukkunata ampiychi. Yachachihushpaykichi rimaychi ñami kallarihun Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi nishpa.

¹⁰Shuk llaktapi paktashpaykichi chaypi kawsak runakuna kankunata mana

yaykuchinayashpankunaka kanchama llukshishpaykichi rimankichi: ¹¹Yaya Dios kankunata kastigankami, paypa shiminta mana uyanayashkaykichirayku. Ñukanchita mana yaykuchinayashpaykichi-pas kay rimananchita alita uyaychi ñami kallarihun Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi nishpa. ¹²Kankunata rimani, Yaya Dios shuk puncha sinchita kastiganan tiyan chay llaktapi kawsak runakunata. Ñawpa Sodoma llaktapi millaypata rurak runakunamanta pasatami Yaya Dioska paykunata kastiganka.

**Jesuska mana kasunayak
runakunata rimarka**
(Mt. 11.20-24)

¹³Jesuská rimashpalla katirka: Ay kankuna Korasín llaktapi kawsak runakuna. Ay kankuna Betsaida llaktapi kawsak runakuna. ¡Imashna kastigushi kankunarayku kanka! Kankunawa kashpayni atun yachaywa achka ruranakunata rurashpaynipas kankunaka Yaya Diosta mana kasunayashkankichichu. Chay Yaya Diospa mana akllashkan Tiro llaktapi, Sidón llaktapi kawsakkuna rikunahuma karka atun yachaywa rurashkaynikunata, Yaya Diosta kasunahuma karka. Chay urasllapi paykunaka yapa pinkaywa llakirishpankuna wakanahuma karka, millaypa rurahushkankunata sakishpankuna alitana ruranankunapa. ¹⁴Yaya Dioska kastiganan punchapi Tiro, Sidón llaktakunapi kawsak runakunamanta kankuna Korasín, Betsaida llaktakunapi kawsak runakunata ashwan sinchita kastiganka. ¹⁵Kankuna Kapernaum llaktapi kawsak runakuna ¿imaraykuta yuyarinkichi Yaya Dios ñukanchita siluma pushanka nishpa? Mana chasnachu. Nina mana wañukmami rinaykichi tiyan, ñukata mana kiriwashkaykichirayku.

¹⁶Chaymanta Jesuska kachanan runankunata kutikashka rimarka:

Maykanpas kankunata uyashpankunaka ñukatapas uyawanahun. Maykanpas rimahushkaykichita mana uyanayanchu, ñukatapas mana uyanayawanchu. Chasnallatata ñukata mana kasunayak runaka kachamuwashka Yaya Diostapas mana kasunchu nishpa.

**Chay kanchis chunka ishkay
Jesuspa kachashkan runankuna
kutirkakuna**

¹⁷Chaymanta chay kanchis chunka ishkay Jesuspa kachashkan runankuna achka llaktakunapi yachachishpa purirkakuna. Chaypina yapa kushilla kutishpankuna Jesusta kwintarkakuna:

Yaya Jesús, kan ñukanchita atipachishpayki rimashpanchi supaykunapas ñukanchita kasushpankuna runakunamanta llukshishkakuna.

¹⁸Chasna chay runankuna kwintashpankuna Jesuska rimarka:

Ari, ñuka kankunata atipachishpaynimi supaykunata winsishkankichi. Chasnashpaykichi rikushkani supaykunapa atun apunkunata rayushina silumanta urmahushkata. ¹⁹Chay supaykuna machakuya uputinti sulimanwa waklichikshina kankunata shunkuykichipi waklichinayanahun. Ñuka kankunata atipachishkani tukuy supaykunata winsinaykichipa, kankunata mana imanachinankunapa. ²⁰Yapa achkata kushikunkichi supaykunata runakunamanta llukshichishkaykichirayku. Kankunata rimani, ashwanta kushikuychi shutikichika silupi killkarishka kashkankunarayku wiñaypa Yaya Dioswa kawsanaykichipa.

**Yaya Diospa Espíritu Jesusta
kushichirka**
(Mt. 11.25-27, 13.16-17)

²¹Chasna chay runankunata rimashpan Yaya Diospa Espíritu Jesusta

sumakta kushichirka. Chaypina Yayan Diosta rimarka: Yayayni, yapa alimi kanki. Atun yachaykiwa silupi allpapi-pas kamachikmi kanki. Kushikunimi mana yachakchu kani nishpa yuyarik runakunallata yachaykita asirtachish-kaykirayku. Chay yachak kanankunata yuyarik runakunata mana asirtachish-kankichu yachaykita. Ari Yayayni, kan kikin munashkaykirayku chasna rurashkanki.

²²Yayanta chasna mañashkanwasha runankunata rimarka: Yayaynimi rimawarka ñukalla tukuyta kamachinaynipa. Payllami ñukata alita riksiwan. Kankunaka manami alitachu riksiwankichi. Chaymantapas Yaya Diospa Wawan kashpayni ñukallami payta alita riksini imashnami kan. Maykankunallatami ñuka riksichini, paykunallami Yayayni Diosta riksinkakuna.

²³Chaymanta runankunallawana kahushpan rimarka: Kushilla kankakuna kankunashina rurahushkaynita rikukkuna, yachachihushkaynita uyakkunapas.

²⁴Kankunata rimani, ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna, achka apu wañukunapas ruranaynita yapa rikunayarkakuna, yachachinaynita yapa uyanayarkakuna. Tukuy paykunaka mana rikuwashpankunara mana uyawashpankunara wañurkakuna.

**Jesuska ali yanapak samaritano
runamanta yuyachishpa yachachin
(Mt. 19.16, 22.35-40; Mk. 12.28-34)**

²⁵Chaymanta shuk puncha Moisespa killkashkanta shuk yachachikka Jesusta kayllayashpan tapurka:

Yachachik ¿imata rurashpaynita atipaynima Yaya Dioswa silupi wiñaypa kawsanata?

²⁶Jesuska aynirka:

Chay ñawpa Yaya Diospa killkachishkanpi ¿imatata ruranaykipa riman?

²⁷Chay runaka aynirka:

Tukuy shunkuykimanta pacha Yayayki Diosta sumakta yuyashpa, sumakta munashpa kawsanayki tiyan. Payta yuyahushpaykika alikunata yuyarishpa rurashpa kawsanayki tiyan. Chaymantapas runa masikikunata yuyay kan kikitashina nishpa.

²⁸Chaypina Jesuska aynirka:

Alitami ayniwashkanki. Tukuy rimawashkaykita rurashpaykika Yaya Dioswa silupi wiñaypa kawsak rinkimi.

²⁹Chay yachachikka runa masinta mana yuyahushpanpas yuyanata munakshina tukushpan Jesustana tapurka:

¿Maykan runataya kan runa masinika payta yuyanaynipa?

³⁰Chaypina Jesuska yuyayninmanta shuk kwintuwa yuyachishpa aynirka:

Shuk runa Jerusalén llaktamanta Jerikó llaktama rirka. Ñampipi rihushpan shuwakuna payta tinkurkakuna. Chaypi tukuy paypa tiyapushkanta kichurkakuna churarishkankunatapas. Kaspiwa waktashpankuna lismayachishpa wañushkatashina sakimurkakuna.

³¹Chay uraslla shuk *saserdote shamuhurka chay ñampillatata. Rikuhushpan chay makashka runa wañuhukta, mana yanapanayashpan karullata pasarka. ³²Chaymanta *Yaya Diospa wasinpi saserdoteta shuk yanapak pasarka chay ñampillatata. Pay ñawpa kawsak Levipa miraymanta karka. Wañushkatashina rikushpan karullata pasarka. ³³Chaymanta *Samarimanta runa shamurka chay ñampillatata. Chay lismayashkata rikuhushpan yapa llakichirka. ³⁴Kayllayashpan chay runata, uchillastu *vinuta uchillastu aseitewa chapushpan pitirishkankunata kakurka ampirinanpa. Chaymanta llachapawa wankupurka.

Atarichishpan sikachirka pay kikinpa burrun awapi. Shuk puñuna wasima pushashpan sirichik rirka kuyrananpa. ³⁵Kayantima chay Samariamanta runa shuk llaktama rihushpan wasi amuta kullkita pagashpan rimarka: Kuyrapanki kay unkushka runata. Kay kullki kushkaynimanta ashwanta gastashpaykika kutimushpayni kutichishkayki nishpa.

³⁶Chaypina Jesuska chay yachachikta tapurka:

Kunanka yuyariy. Chay kimsa runakunamanta ¿maykanta chay shuwakuna lismayachishkata yuyak runa karka?

³⁷Chaypina chay runaka aynirka:

Chay llakichishpan yanapak runami makarishka runata sumakta yuyarka.

Chasna aynishpan Jesuska rimarka:

Kanpas chay yanapak runashina tukuy runa masikikunata yanapashpa kawsay.

Jesuska Martapa Mariapa wasinpi yaykushpan yachachirka

³⁸Jesús runankunawa ñampita rihushpan shuk uchillastu llaktapi paktarka. Chaypi shuk warmi Marta shutiyu Jesusta kushikushpa wasinpi yaykuchirka.

³⁹Martapa tiyarka shuk ñañan Maria shutiyu. Mariaka Jesuspa chakin kuchupi tiyahurka yachachihushkanta uyananpa. ⁴⁰Chaykama Martaka mikunata yanuhurka Jesusta karananpa. Achkata tarawashpa musparihurka. Chaypina Martaka Jesusta rimarka:

Yachachik ¿manachu llakichiwaniki? Ñañaynika sakishka tukuyta sapallayni ruranaynipa. Rimay payta yanapak shamuwananpa.

⁴¹Chasna nishpan Jesuska aynirka:

Marta, Marta, musparishpa kahunki chay tukuy imakunata ruranaykipa.

⁴²Tarawanaykimanta ashwan ali kama, yachachihushkaynita yachakunaykipa.

Mariaka alita yachakuhun. Mana munanichu yachakuhushkanta sakinanpa. Kay yachakuhushkantaka nima pi kichunkachu.

Jesuska yachachin imashnami Yaya Diosta mañashunchi (Mt. 6.9-15, 7.7-11)

11 ¹Shuk puncha Jesuska Yayan Diosta mañahurka. Mañanata tukuchishpan shuk runan kayllayashpa rimarka:

Yaya Jesús, ñukanchitapas yachachiy Yaya Diosta mañanata imashnami Bawtisak Juanka runankunata yachachirka.

²Chasna tapushpan Jesuska rimarka: Mañahushpaykichi kasna ninkichi:

Yaya Dios, kanllami kanki yayan-chika.

Yanapay tukuy runakuna kanta yapa ali kanaykita yuyanankunapa.

Kay allpata ali kamachinaykita ruray.

³ Karan puncha ñukanchita kuy mikunanchita.

⁴ Yaya Dios, ñukanchita llakichiy mana alita rurashkanchikunamanta. Chasnallatata ñukanchipas runa masinchikunata llakichinchi tukuy ñukanchita mana alita rurashkankunamanta.

Ama sakiychu supay ñukanchita pantachichisha nishpa sinchita kamashpan mana alikunata rurananchipa, ashwan kishpi-chiy ñukanchita tukuy millaypakunamanta.

⁵Jesuska ashwanta asirtachinayashpan shuk yachachinata rimarka: Akuychi yuyarishunchi. Shuk munashkayki amigu tiyashpanka chawpi tupati wasinma tapuk rinkima: Wawkinistu,

shuk uchillastu mikunaykita kuway.
⁶Kunalla shuk wawki karumanta wasinipi paktamushka. Mana tiyawan-chu mikunaynika karanaynipa. ⁷Payka wasin ukumanta rimama: Ama killlachi-waychu. Ppunkuka sumaktami taparishka. Wawaynikunaka puñuhun-kunami ñukawa. Mana atipanichu nima imata kanta kunata.

⁸Kankunata rimani: Yuyashkan amigun kashpantata mana kushpanka ¿manachu atarishpan kuma maykantami munahun mana ashwanta killlachi-y tukunanpa?

⁹Chayta yuyachishpa rimani, munash-kaykichita tapuychi Yaya Diosta, payka kankunata kunkami. Yaya Diosta maskashpaykichika payta tarinkichimi. Paypa kamachinanpi yaykunayashpa punkupi kayahukshina kashpaykichi Yaya Dioska kankunata yaykuchinkami. ¹⁰Maykanmi tapun, paytaka kunkami. Maykanmi maskan, tarinkami. Maykanmi punkupi kayan, payraykuka paskankami.

¹¹Shuk wawa yayanta challwata tapushpanka yayanka mana kumachu shuk machakuyata mikunanpa. ¹²Chas-nallatata shuk lulunta tapushpanka lulunranti mana kumachu uputintita mikunanpa. ¹³Kankuna mana alita rurashpa kawsakkuna kashpaykichipas wawaykichita alikunallata kunkichi. Ashwan silupi kawsak Yayanchi Dios suma ali shunkuyuta tapushpaykichika kankunata paypa Espirituntami kunka.

**Runakuna yanka rimarkakuna
 Jesuska supaypa yachayninwami
 kahun nishpa**

(Mt. 12.22-30; Mk. 3.20-27)

¹⁴Shuk puncha Jesuska shuk runamanta supayta llukshichihurka. Chay runaka supay paypi kashkanrayku mana atiparkachu rimanata. Supayka

chay runamanta llukshishpan chay runaka mushumanta rimarkana. Chayta rikushpankuna runakunaka mancharir-kakuna. ¹⁵Shukkunaka rimarkakuna: Kayka supaykunapa apun *Beelsebupa yachayninwami supaykunata llukshichin.

¹⁶Shukkunaka yapa runakunata riksichinayashpankuna Yaya Diospa mana kachashkan kananta Jesusta tapurkakuna:

Ñukanchirayku ruray Yaya Diospa yachayninwa shuk nima ima uras rikushkanchita nishpa.

¹⁷Jesuska yuyarihushkankunata yachashpan rimarka:

Maykan llaktakunapi apukunapura chikninakushpa wañunakuhushpanku-naka chaypi kawsak runakunaka llampumi tukurinkakuna. Chasnallata-tami shuk wasipi kawsakpura chiknina-kushpa makanakuhushpankunaka chasnaka shikwarinahumi. Supayka mana wichumachu supay masinkunata shikwarinankunapa paykunapura.

¹⁸Chasnallatata supaykunapa apun paypa kamachishkankunawa piñana-kushpankuna paykuna kikin rurahush-kankunata waklichinahuma. Chasnash-pankuna ¿imashnataya payka alita kamachima? Kankuna niwankichi Beelsebupa yachayninwami supayku-nata llukshichin nishpa. ¹⁹Chasna kashpanka ¿pita kankunata katikkuna-taka yanapan supaykunata runakuna-manta llukshichinankunapa? ¿Paykuna-pas Beelsebupa yachayninwachu supaykunata runakunamanta llukshichi-nahun? Kankunaka alitami yachankichi Yaya Dios paykunata yanapananta. Chayraykumi paykuna kikin rikuchina-hun kankuna yankamanta rimawahush-kaykichita. ²⁰Yayayni Diospa yachay-ninwami supaykunata llukshichini. Chay rurashkaynita rikushpaykichi

yachankichi Yaya Diospa ali kamachinan chawpikichipi ña kallarithkanta.

²¹Rikuychi. Shuk sinchi runa sumakta alicharishka kashpanka lansanwa wasinta sumakta kuyran, tukuy imankunata sumakta wakaychan mana shuwanankunapa nima imata. ²²Shuk paymanta ashwan sinchi runa shamushpanmi payta winsishpan lansanta kichunka, maypimi pay sinchikurishka kahurka. Tukuy ima tiyahushkata apashpan paywa pakta kahukkunawa chawpinakun. Chasnallatata ñukami kani chay winsik runashina, chayrayku supaykunata llukshichihuni. ²³Kankuna mana kiriwashpaykichika chikniwahunkichimi. Runakunata ñukamanta alita yachachishpa mana yanapawashpaykichika pantachichishpa ñukamanta anchuchinkichi.

²⁴Jesuskas shuk yachachinata yachachihushpan kasna nirka: Shuk supay shuk runamanta llukshishpanka yaku illa allpakunapi purin maskashpa maypimi kawsanka nishpa. Mana maypi samananta tarishpanka yuyarin kutishara chay llukshishkayni runamallatata nishpa. ²⁵Kutishpanna chay runata tarikrin shuk wasi suma chusha picharishkatashina. ²⁶Chayta rikushpan kanchis paymanta ashwan millaypata rurak supay masinkunata kayakrin chaypillatata kawsak shamunankunapa. Pushamushpan chay runapina yaykunahun kawsanankunapa. Chaymantana chay runaka ñawpamanta ashwan millaypakunatana rurashpa kawsan. Kankunaka yapa millaypata rurak kashpaykichimi chay achka supay yaykushka runashina kankichi.

Pikunami kushilla kankakuna

²⁷Jesús chay shimikunata rimahushpan shuk warmi chawpinkunamanta kaparishpa rimarka:

¡Kushilla kachun, maykan warmimi kanta wawayashpa chuchuchishpa wiñachirka!

²⁸Payka aynirka:

Ashwan kushilla kankakuna, maykan-kunami Yaya Diospa shiminta uyanahun kasunahun.

Mana kirinayak runakuna Jesusta tapurkakuna Yaya Diospa yachayninwa rurashkanta rikuchinanpa

(Mt. 12.38-42; Mk. 8.12)

²⁹Achka runakuna paypa kuchunpi tantarishpankuna Jesuskas rimarka: Kankuna kay punchakunapi kawsak runakuna mana ali yuyayyukunachu kankichi. Yaya Diospa yachayninwa ruranaynita rikunayankichi. Chasna tapuwashpaykichipas manami rurashanchu. Kayllatami rikunkichi, imashnami Yaya Dios chay ñawpa paypa yachayninwa yachachik Jonás^e wañuta kacharka yachachinanpa, chasnallatami ñukatapas kachawashka. ³⁰Imashnami Jonaska Nínive llaktapi kawsakunata mana alita rurashkankunata rikuchirka, chasnallatami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kay punchakunapi kawsak runakunata millaypa rurashkankunata rikuchini. ³¹Ñawpa shuk atun apu warmi yapa karu llaktamanta shamurka, atun apu Salomón yapa yachaywa rimahushkanta uyananpa. Ñukaka Salomonmanta ashwan atun yachayyu kashpaynipas manami kirivanayankichichu. Chayrayku Yaya Diospa kastiganan puncha chay karu llaktamanta atun apu warmika atarishpan kankuna kay punchakunapi kawsak runakunamanta uchata rurashkankichi nishpa Yaya Diospa puntanpi rimanka. ³²Chasnalla-

e Rikuy kastellano Bibliapi Jonás 3.4-5

tata Yaya Diospa kastiganan punchapi Ninivepi kawsak runakunaka kay punchakunapi kawsak runakunata atarishpa uchata rurashkankichi nishpa rimankakuna. Chay runakunaka Jonaspa rimashkanta uyashpankuna kallarirkakuna alita ruranatana. Ñukaka Jonasmanta ashwan atun yachayyu kashpaynipas manami kirinayawankichichu.

Jesuka yachachin shuk lamparin punchayachikshina kawsananchipa
(Mt. 5.15, 6.22-23)

³³Chaymantapas Jesuka nirka: Nima pi lamparinta apichishpan pakashpa churamachu kawitu ukupi. Ashwan churanchima awapi lamparín tiyachinapi chay wasipi yaykuhukunata punchayachinanpa. ³⁴Ñawiki kanrayku punchata rikuchikmi. Ñawiki ali kashpanka alita rikuk punchapi purihushkashina kawsanki. Ñawiki mana ali kashpanka amsapi purihushkashina kawsanki. ³⁵Chayrayku alita kuyrariy tukuy kanpi punchata rikuchikshina tukuyta alita riksichik asirtachik kashkaka mana waklishpa amsashina tukushka kananpa. ³⁶Tukuy yuyaykika shunkuykika punchashina ali kashpanka tukuy kawsaykika ali kanka, imashnami shuk lamparin suma puncha rikuchihushkashina.

Jesuka fariseokunata, Moisespa killkashkanta yachachikkunatapas piñarka
(Mt. 23.1-36; Mk. 12.38-40; Lk. 20.45-47)

³⁷Chasna rimashkanwasha shuk *fariseo Jesusta kayarka wasinpi mikuk rinanpa. ³⁸Manara mikuhushpankuna israel runakuna makinkunata mayllaripayanahun. Jesuka makinta mana mayllarishpa mikuhushpan chay

fariseoka rikurayarka. ³⁹Jesuka chay fariseopa mana alita yuyarihushkanta yachashpan nirka:

Rikuychi, kankuna fariseokunaka tukuy rurashkaykichiwa alita rikurishpaykichipas shunkuykichipika millaypa yuyayyu kankichi, shukkunapa ima tiyapushkanta llullachishpa shuwakuna. Pusilluta kallasana washanllata mayllak runakunashina kankichi, ukunta susyata sakinkichi. ⁴⁰Mana ali yuyayyu runakunami kankichi. ¿Manachu yachankichi Yaya Dioska mana aychanchillata rurashkanta? Payka rurashka tukuy yuyayninchitapas. ⁴¹Chayrayku shunkuykichita yuyaykichita alichashpaykichi charishkaykichimanta nima imayukunata ali yuyaywa kuychi. Chasna rurashpaykichiram shuti ali kankichi Yaya Diospa rikushkanpika.

⁴²Ay fariseokuna, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Kulantru, ali kiwa, tukuy mikuna yuyukunamantapas chunkamanta shukta Yaya Diosta kunkichi. Chasna Yaya Diospa kamachishkanta shuk parti paktachishpaykichipas chay ashwan ali kasna nishkan kamachishkankunata mana paktachinkichichu: Alillata rurashpa rimashpa kawsaychi. Runa masakichita yuyashpa yanapaychi. Yaya Diostapas yuyashpa kawsaychi nishpa. Chay kamachishkankunataka paktachinaykichi tiyan chay shukkunawa pakta.

⁴³Ay fariseokuna, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Tantarinanchi wasikunapi munankichi tukuyanta suma tiyarinakunapi tiyarinata, runakuna kankunata aputashina rikuhushkankunata rikuchishpa. Ñampikunapi plasakunapi purishpaykichi yapa munankichi tukuy runakuna kankunata aputashina saludanankunapa.

⁴⁴Ay fariseokuna, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Llullachiykikuku-

nami kankichi. Wañushkakunata churashpa kanchamanta mana riksiypa sumakta tapashka uchkushinami kankichi. Mana rikuchinkichichu ukupi millaypa kahushkaykichita. Runakunaka awanta purishpa pasanahuma, mana yachanahumachu imami ukupi tiyahun.

⁴⁵Chasna nishpan Moisespa killkashkanta shuk yachachikka rimarka:

Yachachik, chasna rimashpayki ñukanchitapas piñahukshinami mana ali kashkanchita rimahunki.

⁴⁶Chaypi Jesuska aynirka:

Ay Moisespa killkashkanta yachachikuna, ñimashna kastigushi kankunaraykupas kanka! Shuk patrón runankunata llasha kargata apachihukshinami kankichi. Yaya Diospa shiminta yachachihushpaykichika yuyaykichimanta achka kamachinakunata yachachinkichi Yaya Diospatashina kasunankunapa. Chasna yachachishkaykichinawa nitishkashina rurahushpaykichipas nima shuk uchillastuta paykunata yanapankichichu. ⁴⁷Ay, imashna kastigushi kankunarayku kanka! Ñawpa yaya rukuykichinawañukuna Yaya Diospa yachayninwapa shiminta yachachikkunata wañuchirkakuna. Kankunaka paykunapa aychanta churashkankunata sumayachinkichi. ⁴⁸Chasna rurashkaykichinawa rikuchinkichi, ñawpa yaya rukuykichinunapa rurashkankuna ali kananta nihukshina kanaykichita. Paykuna Yaya Diospa yachayninwapa yachachikkunata wañuchirkakuna. Kankunaka paykunapa aychanta churashkankunata sumayachinkichi.

⁴⁹Chayraykumi Yaya Dioska atun yachayyu kashpan rimarka: Kachashami yachayniwapa yachachikkunata, chaymantaapas *apostolnikunata. Shukkunataka chiknishpa wañuchinkakuna, shukkuna-

taka parisichinkakuna. ⁵⁰⁻⁵¹Yaya Dioska munduta rurashkanmanta pacha kunankama runakunaka achka paypa yachayninwapa yachachikkunata chiknishpankuna wañuchirkakuna. Abelta ali runa kashpantata wawkinka wañuchirka. Chaymanta pacha runakunaka Yaya Diospa yachayninwapa achka yachachikkunata wañuchirkakuna. Chaywasha Sakariastana *Yaya Diospa wasinpi wiwakunata rupachina tuchpashina kuchupi kahushpanpas wañuchirkakuna. Kunan kankunapas tukuy paykunapa mana alita rurashkankunata yachashpaykichipas chasnalla rurashpa katinkichi. Chayraykumi Yaya Dioska manana chapankachu tukuy chaykunamanta kastigananpa. Kankunataka atuntami kastiganpa.

⁵²Ay Moisespa killkashkanta yachachikuna ñimashna kastigushi kankunarayku kanka! Mana alita yachachishpaykichinunakunata arkankichi shutipa ali kashkata yachanankunapa. Kankuna kikin mana munashkankichichu uyanata, imashnami Yaya Diosta riksinkichi. Chasna kashpaykichinawa Diosta riksinayak runakunatapas pantachinkichi payta mana riksinankunapa.

⁵³Jesuska chasna rimashpan Moisespa killkashkanta yachachikuna, fariseokunapas yapa piñarishpankuna kallarirkakuna achkata tapunata. ⁵⁴Chasna tapurkakuna Jesús shuk shiminta pantachishpa rimananpa, chaymanta payta uchachishpankuna apunkunana wañuchichinankunapa.

**Jesuska yachachin mana ali
kawsahushkanchita alishina
tukushpa mana pakananchipa**
(Mt. 10.26-27)

12 ¹Jesús yachachihushkanpin achka waranka runakuna tantarirkakuna. Kichkikta shayarishpan-

kuna tankanakushpa paykunapura kahurkakuna. Chasna tantarishpankunapas Jesuska puntiru runankunallata rimarka: Kuyrariyichi *fariseokunapa yuyayninkunamanta. Paykunaka rimanahun Yaya Diosta alita kasunankunata. Chasna rimashpankunapas manami alitachu ruraspa kawsahunkuna. Chasna mana ali yuyayyu kashpankuna runakunata yachachinahun paykunashina llullachikkuna tukunankunapa.

²Nima shuk rimashkanchika, rurashkanchika pakalla kiparinkachu. Tukuy yuyayta shunkunchipi pakahushkanchitaka Yaya Dios tukuy runakunata riksichinka. ³Chasna kashpan pakalla rimashkaykichita tukuy yachankakuna. Wasi ukupi punkuta tapashpa alimanta rimashkaykichita wasi awamanta kaparishkatashinami tukuy uyankakuna.

**Jesuska yachachin chiknik
runakunata mana manchananchipa**
(Mt. 10.28-33, 12.32, 10.19-20)

⁴Munashkayni wawkinikuna paninikuna, kankunata rimani, ama manchaychichu aychaykichillata wañuchinata atipak runakunata. Manami ashwanta kankunata atipanhunchu rurana. ⁵Ñukaka kankunata rimani pitami manchanaykichi tiyan. Kankunata wañuchishkankunawasha nina mana wañukma wichunata atipak Yaya Diosta, payta shuti manchaychi.

⁶Yuyariyichi pishkukunapi. Mana yapa chaniyu kashpankuna pichka pishkustukunata ishkay kullkistullawa atipanchi rantinata. Chasna kashpankunapas Yaya Dioska mana kunkarinchu nima shukta paykunamanta. ⁷Yaya Dios kankunapas alita kuyran. Pishkukunamanta ashwan pasatami kankunata yuyan. Kankunata yuyashpan alita riksini. Nima

shuk uchilla chukcha umaykichipi tiyashkaka paymanta kishpinchu. Chayrayku ama manchaychichu nima pita nima imatapas.

⁸Kunan kankunata rimani, maykan runami mana pinkashpa ñukamanta riman runa masinkunapa puntankunapi ñukami Jesusta katik kani nishpa, paymantaka ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runapas *angelkunapa puntanpi Yaya Diosta rimasha kay runata riksini nishpa. ⁹Maykanmi runa masinkunapa puntanpi pinkashpa ñukamanta payta mana riksini nishpanka ñukapas angelkunapa puntanpi kay runata mana riksini nishpa Yaya Diosta rimasha.

¹⁰Maykan runami piñarishpan millaypata riman ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runamanta, paytaka Yaya Dioska llakichinkami. Maykan runami Yaya Diospa Espiritunmanta piñarishpan millaypata riman, chaytaka Yaya Dioska manami llakichinkachu.

¹¹Chiknik runakuna kankunata apishpa pushankakuna tantarina wasikunapa apunkunama, llaktaykichipa apukunamapas. Chasna apiy tukushpaykichipas mana yapa yuyarishpa kaychichu ¿imashnashi aynisha? ¿imatashi rimasha? nishpa. ¹²Chay urasmi Yaya Diospa Espiritunka kankunata yuyachinka imashnami rimankichi.

**Jesuska shuk yapa achka kullkiyu
mitsak runakunamanta
yuyachishpa yachachin**

¹³Chaypi chay achka runakunapa chawpinkunamanta shuk runa Jesusta rimarka:

Yachachik, kanmi kanki atun yachayyu. Chasna kashpan wawkinita rimapay chawpinakunanchipa yayayni wañupa charishkanta.

¹⁴Jesusk mana munashpan aynirka:

Runa masini, mana shamushkanichu shuk apushina kankunata yanapanaynipa rimanakushpa kahushkaykichipi alichanaykichipa, nima yayayki wafupa charishkanta chawpinakunaykichipa.

¹⁵Tukuy runakunata rimarka:

Alita yuyariychi. Ama imaykichita mirachinayashpa kawsaychichu. Runapaka achka iman tiyahushpanpas mana kushillachu kawsama kay mundupi.

¹⁶Chaymanta chaypi kahukkunata yachachinanpa Jesuska kwintarka: Ti yarka shuk runa achka imayu. Shuk wata chakrankunapi tarpunkunaka yapa achkata muyuyarkakuna. ¹⁷Chay runaka yuyarirka ¿imatashi ruraynima? Mana tiyawanchu ashwan wasinika pallashkaynita wakaychaynaya. ¹⁸Payka yuyarishpan nirka: Ña yachani imashnami rurasha. Kay uchilla wakaychana wasinikunata urmachishara ashwan atun wakaychana wasikunata ruraynaya. Chaypi tukuy pallashkaynikunata ashwan ima tiyawashkakunatapash wakaychasha. ¹⁹Chaymanta ñuka kikinta rimasha: Kunanka tiyanmi achka wakaychashkaynikunaka achka watarayku. Chayrayku samashanllana. Mikushpa upyashpa kushilla kawsasha. Manana tiyawanchu nima imamanta yuyarishpa kanaynaya. ²⁰Chaypi Yaya Dioska payta rimarka: Kanka yuyay illa runami kanki. Kunan tutallami kawsaykita kichushkayki. Wakaychahushkaykika ¿piraykushi kanka? nishpa. ²¹Chasnami kan, maykanmi pay kikinraykulla tukuy imankunata wakaychan. Yaya Diospa rikushkanpika nima imayushinami kan.

**Yaya Dioska mana kunkarinchu
nima shuk wawanta**
(Mt. 6.25-34)

²²Chaymanta Jesuska runankunata rimarka: Kankunata rimani, ama yanka

muspariyichichu ¿imatashi mikushu kawsananchipa, imatashi churarishu? nishpa. ²³Kawsananchimi mikunamanta ashwan valik kan. Chasnallatata aychanchimi churarinanchimanta ashwan valik kan.

²⁴Yuyariychi pishkukunapi.

Paykunaka nima shuk muyuta tarpunahunchu mikunankunapa. Paykunapaka nima tampunkunaka tiyanchu pallashkankunata wakaychanankunapa. Mana nima shuk muyuta tarpushpankunapas Yaya Diosmi paykunataka kun mikunankunata. Pishkukunamanta pasatami Yaya Dioska kankunata yuyan. Payka kankunata tukuy munashkaykichitami kun. ²⁵Chaymantapas kawsanaykichita yapa yuyarishpaykichipas nima shuk urata atipankichichu mirachinata. ²⁶Nima uchillastuta atipashpaykichi mirachinata kawsaykichita ¿imaraykutaya musparinkichi shuk imakunaraykuka?

²⁷Rikuychi chay suma sisakunata, imashnami wiñanahun. Paykuna nima tarawanahunchu, nima puchkanahunchu llachapankunarayku. Mana tarawashpankunapas suma churarishka kanahun. Ñawpa atun apu Salomonpa yapa suma ali churarishkanmanta chay sisakunaka ashwan alita rikurinahun. ²⁸Kiwakunaka chakirinalla rupachinalla kashpanpas Yaya Dioska suma sisayukunata ruran. Chayta rikushpa ¿imaraykuta mana kirinkichichu Yaya Dioska kankunata ashwan alita kuyrananta?

²⁹Chayrayku ama musparishpa maskaychichu mikunaykichita upyanaykichita. Nima yapa yuyarishpa kawsaychichu. ³⁰Yaya Diosta mana kasuk runakuna tukuy chaykunallata yuyarishpa kawsanahun. Kankunaka ama paykunashina kawsaychichu. Ashwan kankunapaka tiyanmi alita kuyrak yanapak Yayaykichi Dios. Paymi

yachan tukuy ima munahushkaykichi-taka. ³¹Kankunaka tukuy shunkuykichi-manta pacha Yaya Dios kankunata kamachinanta munashpa kawsaychi. Chasna kawsashpaykichimi tukuy munashkaykichitapas Yaya Dioska kankunata kunka. ³²Munashkayni obehakunashinami kankichi. Mana achka kashpaykichipas ama manchaychichu nima imata. Yaya Diosmi kankunata yuyashpan munan paywa pakta wiñayparayku ali kamachihushkanpi kawsanaykichipa.

³³Yaya Dios ñukanchita yuyashpan kankunapas runa masikichita yuyashpa yanapashpa kawsaychi. Kullkikichi mana tiyashpanka rantichik riychi charishkaykichita. Chay kullkiwa nima imayu runakunata yanapaychi. Chasna rurashpaykichimi silupi apinaykichi sumakunata mirachinkichi. Chaypi charishkaykichika mana mawkayanchu, nima tukurinkachu. Chaypika shuwakuna mana yaykunahunchu, kumehenkunapas mana mikunahunchu. ³⁴Chayrayku alita yuyariychi imatata ashwanta munankichi. Imaykichikunata mirachishpa kawsahushpaykichika chayllatami yuyarinkichi tukuy shunkuykichimanta pacha. Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsahushpaykichika tukuy shunkuykichimanta pacha payllatami yuyankichi.

**Suma alicharishka
chapanamanta riman**

³⁵⁻³⁶Jesuska runankunata rimashpalla katirka: Rikuychi, shuk patrón kasaranan fiestamanta wasinma kutimushpan runankunaka kayashkanta uyashpankuna utkalla punkuta paskanahun payta yaykuchinankunapa. Chay runankuna alicharishka payta chapana-huma, paktashpan utkalla yaykuchinankunapa. Chasnashina kankunapas

alicharishka chapawaychi kutimunay-nita lamparín sintichishkawashina. ³⁷Kushilla kankakuna maykankunatami patronka shamushpan payta chapashpa kahukkunata tarin. Alita uyawaychi. Paykunata tiyachinka, pay kikin alicharishpa paykunata karananpa. ³⁸Patronka chawpi tutapi, mana kashpaka pakarinapi paktamushpan kushilla kankakuna maykankunatami payka alita chapashpa kahukkunata tarik shamun.

³⁹Kankuna alita yachankichi, wasi amuka yachashpan ima urasmi shuwaka shamunka, mana puñushpachu uyashpalla chapama wasinpi mana shuwaka yaykunapa. ⁴⁰Chasnashina kankunapas tukuy uras alicharishka chapawaychi. Kankuna nima yuyarihushkaykichipi ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka shamusha.

**Jesuska ishikay kamachina
runakunamanta yuyachishpa
yachachin
(Mt. 24.45-51)**

⁴¹Chay uras Pedroka tapurka:

Yaya Jesús ¿chay yachachinawa ñukanchillatachu yachachishkanki? Mana kashpaka ¿tukuyraykuchu rimashkanki?

⁴²Chaypi Jesuska aynirka:

Shuk patrón shuk llaktama rinanpa shuk ali yuyayyu tukuy uras alita rurak runanta kamachirka tukuy runan masinkunata tarawachinanpa. Chaymanta rimarka mikuna uras paykunata alita karananpa. ⁴³Chay runanka kushillami kanka patroynin kutimushpan paypa kamachishkanta alita paktachishpa kahushkanpi tarik shamushpanka. ⁴⁴Alita uyawaychi. Chasna alita kasuk runanta patroyninka churanka tukuy ima tiyapushkanta kuyrak kananpa.

⁴⁵Chay kamachishkan runanka millaypa yuyayyu kamaka, yuyarima patroynika unayahunra, mana utka shamunkachu nishpa. Chasna yuyarishpan kallarima chay tarawak runakunata, warmikunatapash makashpa parisichinata. Pay kikinlla mikushpa, upyashpa machashpa kawsama. ⁴⁶Chasna mana alita rurashpa kawsashpan mana nima yuyarihushkanpi patroyninka kunkaymanta paktama. Chasna tarik shamushpan chay kamachishkan runantaka sinchita kastigama, imashnami tukuy mana kasuk runakunaka kastigay tukunahun chasna.

⁴⁷Shuk runaka yachashpantata patronpa munashkanta mana rurashpanka yapatami kastigay tukunka. ⁴⁸Maykan runachari mana alita yachashpan mana alita rurashka, chayka mana yapatachu kastigay tukunka. Achka yachayta kuy tukushkataka, achkatami Yaya Dioska tapunka ¿yachashkaykita rurashpa kawsashkan-kichu? nishpa. Chasnallatata achkata kuyrananpa kuy tukushkataka, paytaka Yaya Dioska tapunka ¿alita rurashkankichu maykantami kamachishkani? nishpa.

**Jesusta katihushpanchimi payta
mana munakkunaka ñukanchita
chikninahun**

(Mt. 10.34-36)

⁴⁹Jesuka yachachishpalla katirka: Ñukaka shamushkanimi ninawa rupachihukshina tukuy mana ali kashkata kulluchinaynipa. Yapa munaynima chay ninaka ña sintishpa rupachishpa kahushkatashina rikunata. ⁵⁰Chasna kashpanpas yapa parisishpa wañunaynira tiyan. Chayta paktachinaynikama yapa manchayta llakiyta parisihuni.

⁵¹Ama yuyariychichu ñuka kay allpama shamushkaynirayku runakuna

kushilla shuk yuyayllawana kawsanan-kunata. Kankunata rimani, shamushkaynirayku runakuna manana shuk yuyayllawa kawsankakunachu.

⁵²Kunanmanta pacha shuk wasipi kawsak ayllupura ñukaranti manana shuk yuyayllawa kushilla kawsankakunachu. Pichkamanta kimsa ishkayta chikninkakuna manana shuk yuyayllawa kawsashpankuna. Mana kashpaka ishkay kimsata chikninkakuna manana shuk yuyayllawa kawsashpankuna. ⁵³Shuk mana kiriwak yaya kiriwak wawanta chikninka. Mana kiriwak wawa kiriwak yayanta chikninka. Shuk mana kiriwak mama kiriwak wawanta chikninka. Mana kiriwak wawa kiriwak mamanta chikninka. Shuk mana kiriwak swegra kiriwak nueranta chikninka. Mana kiriwak nuera kiriwak swegranta chikninka.

**Jesuka yachachin imashnami
shamunan punchakunapi
kawsashunchi**

(Mt. 16.1-4; Mk. 8.11-13; Mt. 5.25-26)

⁵⁴Chaymanta Jesuka tukuy chaypi kahukkunata rimarka: Inti yaykuhushpan wayra shamuhushpan puncha amsayashpan chay uras ninkichi tamyankami nishpa. Chasnami kan. ⁵⁵Chasnallatatami uraymanta sinchita wayraka shamuhushpanka rimankichi rupa kanka nishpa. Chasnami kan. ⁵⁶Mana ali yuyayyu runakuna, yachakshina tukunkichi nima imata yachashpaykichitata. Siluta allpata rikushpaykichi yachankichi punchaka chasna tukuhukta. Rurahushkaynikunataka rikushpaykichi ¿imaraykuta mana asirtanayankichichu imatami ninayan, imashna punchakunapimi kawsahunkichi nishpa?

⁵⁷¿Imaraykuta mana munankichichu yuyarinata kankuna kikin, maykanmi ali, maykanmi mana alichu ruranayki-

chipa? ⁵⁸Karan kankuna mana kasushkankichichu Yaya Diospa kamachishkanta. Chayrayku tukuy kankuna Yaya Dioswa alichanaykichi tiyan. Yuyariychi. Shuk runata liwihushpayki payta mana pagashkaykirayku kanta apuma pushama. Ñampipi rihushpaykichi alichay chay kanta pushahukwa. Mana paywa alichashpaykika apupi kanta kastigachinka. Chay apuka runankunatami kunka paykuna kanta karselpi churanankunapa. ⁵⁹Kanta rimani, chaymantaka manami llukshin-kichu, tukuy liwishkaykita paganaykikama. [Chay rimashkanwami Jesuska yachachinayarka: Manara Yaya Diospa atun kastiganan puncha paktarihushpanra uchata rurananchimanta anchurishpanchi Yaya Diostana tapunanchipa ñukanchita llakichinapa.]

**Jesuka yachachin millaypata
rurashkanchimanta alitana
rurananchipa**

13 ¹Chay urasllatata shuk runakuna Jesusta kayllayamushpankuna rimarkakuna:

Galileamanta shuk runakuna wiwakunata wañuchihushpankuna Yaya Diosrayku rupachinankunapa, *romano apu *Pilatoka paykunata wañuchichirka. Chasna wañuchiy tukushpankuna yawaminkunaka wiwakunapa yawarwa chapurirka.

²Jesuka paykunata aynirka:

Kankunaka yuyarinkichichari, chay Galileamanta runakunaka chasna kastigarishpa wañushkankunata tukuy Galileapi kawsak runakunamanta ashwan millaypata rurak kashkankunarayku. ³Mana chasnachu. Kankunata rimani, millaypata yuyarishpa rurashpa kawsahushkaykichita mana sakishpaykichika kankunapas chasnallatatami kastigarishpa wañunkichi.

⁴Chaymantapas Jerusalén llaktapi Siloé yaku mayanpi rurarishka torreka urmashpan chunka pusak runakunata nitirka. Chasna wañushpankuna yuyarinkichichari tukuy Jerusalenpi kawsak runakunamanta ashwan millaypata rurak kashkankunata. ⁵Mana chasnachu. Kankunata rimani, millaypata yuyarishpa rurashpa kawsahushkaykichita mana sakishpaykichika kankunapas chasnallatatami kastigarishpa wañunkichi.

⁶Chasna nishpan shuk yachachinawa yachachishpalla katirka: Shuk runa igu muyuta chakranpi tarpurka. Chasna tarpushpan sakirka wiñananpa. Unaymanta rikunanpa rirka tarpushkaynika muyuyashkachari nishpa. Chasna rishpan mana tarirkachu nima shuk muyuta. ⁷Chasna rikushpan chakranta kuyrakta rimarka: Kunanwa kimsaynini wata shamuhuni kay iguta rikunapa. Tukuy uras mana muyuyashkatachu tarishkani. Kuchuy. ¿Imaraykuta valin chasna tarpu mana muyuyakka? Yankamanta kaspi masinkunata yakuta kichuhun. ⁸Chasna nishpan chay tarpu kuyrakta aynirka: Patroyni, kay watallata sakipay. Ñukaka sapinpi allpata pulbushpayni atallpa ismaku-nawa chapushpa churashara. ⁹Chaywachari muyuyanka. Mana muyuyashpanka kuchushami wichunaynipa. Ari nishpan patronka sakirka.

Chasnashinami Yaya Dioska mana shuk ratulla kastiganachu. Ñukanchita yapa yuyashpan yanapan. Chasna yanapashpanpas payta mana kasushpanchika shutipami kastigay tukushunchi.

**Jesuka samana puncha shuk
warmi kumu washata ampirka**

¹⁰Shuk *samana puncha Jesuska shuk tantarina wasipi yachachihurka.

¹¹Chaypi tiyarka shuk warmi, maykanmi chunka pusak watata

unkushka karka, supay yaykushkan-rayku. Chay warmipa washanka kumu karka, mana atiparkachu nima ima uras kuskayanata. ¹²Payta rikushpan Jesuska kayarka. Payta kayllayashpan rimarka:

Pani, ñami unkushka kahushkaykimanta ampirishka kahunki.

¹³Chaymanta chay warmita makinwa llankarka. Llankashkanllawa chay warmipa washanka kуска tururka. Chaypina chay warmika Yaya Diosta atunyachishpa kushichirka.

¹⁴Chayta rikushpan tantarina wasipi kamachikka piñarirka Jesús samana punchapi ampishkanrayku. Chaypina tukuy chaypi kahukkunata rimarka:

¿Manachu sokta puncha tarawanapa kan? Chay punchakunapi shamuychi kankunata ampinanpa. Ama shamuychichu samana punchapika.

¹⁵Chaypina Jesuska rimarka:

Kankunaka mana ali yuyayyukunachu kankichi. Kankunapa burruykichi wakraykichi watarishkata ¿manachu paskankichima yakuta upyachinaykichipa samana punchapika? ¹⁶¿Manachu Yaya Dios kay warmita ashwanta llakichin? Kay warmika Abrahampa miraymantami, Yaya Diospa akllashkan runakunamanta. Supay payta unkuchishpan chunka pusak wata watarishkashina karka. ¿Manachu ali pay watarishkashina kashkanmanta samana punchapi kishpichinaynipa?

¹⁷Chasna rimashpan Jesuspa kuntran-kunaka pinkarishka kipurirakuna. Ashwan tukuy runakuna Jesuspa achka suma rurashkankunata rikushpankuna kushikurkakuna.

Jesuka yachachin imashnami Yaya

Diospa ali kamachinanka

(Mt. 13.31-33; Mk. 4.30-32)

¹⁸Chaymanta Jesuska rimarka: Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi

¿imawashi parihu kama? ¿Ima yachachinawashi kankunata asirtachinima? ¹⁹Yuyariychi mostasa muyuta. Shuk runa chakranpi tarpushpan uchillastu kashpanpas wiñan chillka kaspishina tukunankama. Chasna atun tukushpan pishkukuna ramankunapi tiyarinahun, wasinstukunata ruranahun.

²⁰Chaymanta Jesuska rimarka: Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi ¿ima yachachinawashi kankunata asirtachinima? ²¹*Levadurata yuyariychi. Shuk warmi panta rurahushpan kimsa mati harinapi uchillastu levadurata yakuwa chapurishkata churan. Chaywa chapushpan tukuy harinaka panrayku alita punkin.

Jesuka yachachin pimi Yaya

Diospa kawsanapi

yaykunka nishpa

(Mt. 7.13-14, 21-23)

²²Jesuka Jerusalemma rihushpan yachachirka atun llaktakunapi, uchilla llaktakunapipas, maytami pasarka.

²³Chaypi shuk runa payta tapurka:

Yachachik ¿shutipachu masnalla kishpinkakuna Yaya Diospa kastigananmanta silupi yaykunankunapa?

Chaypi Jesuska aynirka:

²⁴Manami chasnalla yaykuypachu Yaya Diospa kawsanapika, kichki punkuta yaykuhukshinalla yaykunkichi. Chayrayku tukuy atipashkaykichita ruraychi yaykunaykichipa. Kankunata rimani, achkami yaykunayankakuna chay Yaya Diospa kawsanapi. Chasna kashpanpas manami atipankakunachu.

²⁵Yaya Dios shuk wasi amushina kashpan shuk puncha kasnami kanka: Amun atarishpan wasin punkuta tapanka. Kanchapi kahushpaykichika rimankichi: Amigu, paskay punkuykita ñukanchipas yaykunanchipa. Wasi amuka ukumanta ayninka: Mana

riksinichu kankunata, pikunachari kankichi nishpa. ²⁶Chaypi kankunaka rimankichi: Mikupayarkanchi, upyapayarkanchi kanwa pakta. Kanmi yachachipayarkanki puntanchipi. ²⁷Chaypina payka ayninka: Ñami rimashkani kankunata, mana riksinichu pikunachari kankichi. Tukuy kankuna mana ali rurakkuna anchuriychi ñukamanta.

²⁸Chasna wichurishka kahushpaykichi sinchita parisishpa wakankichi, piñaywa kiruykichikunata kanirinkichi. Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundupi yaya rukunchi wañukuna Abrahamta, Isaakta, Jakobta, tukuy ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunatapash chaypi kahukkunata rikunkichi. Kankunaka wichurishka kahushkaykichita yachankichi. ²⁹Inti llukshinamanta, inti yaykunamanta, anakmanta, uraymanta runakuna tantarinakuna Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundupi paywa pakta kushilla mikunankunapa. ³⁰Chasna kashpan maykankunami kay allpapi kawsahushkanchipi runa masinkunapa rikushkanpi tukuymanta ashwan mana valikchu kanahun, paykunamantami shukkuna Yaya Diospa rikushkanpi tukuymanta ashwan valichirishka kankakuna. Maykankunami kay allpapi kawsahushkanchipi runa masinkunapa rikushkanpi tukuymanta ashwan valichirishka kanahun, paykunamantami shukkuna Yaya Diospa rikushkanpi tukuymanta ashwan mana valikchu kankakuna.

**Jesuka Jerusalenpi kawsak
runakunamanta llakirishpan wakarka**
(Mt. 23.37-39)

³¹Chay uras shuk *fariseokuna Jesusta kayllayashpankuna rimarkakuna:

Apu *Herodeska kanta wañuchichinamanti munan. Chayrayku utkalla kaymanta llukshishpayki riy.

³²Chaypi Jesuska aynirka:

Rimak riychi chay mana ali yuyarikta, ñuka tukuy Yaya Diospa kamachiwashkanta ruranaynikamami kawsasha. Runakunamantami supaykunata llukshichinaynira tiyan, unkushkakunatapash ampainaynira tiyan. ³³Kunan puncha, kayapas, ashwan shuk punchakunapas Yayayni Diospa kamachiwashkanta rurashpa purisharami. Mana kaypichu wañuchiwankakuna. Ñawpamanta pacha Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunataka wañuchipayarkakuna Jerusalén llaktapi. Chayraykumi ñukapas wañuchiy tukunayni tiyan Jerusalenpillatata.

³⁴Ay Jerusalenpi kawsak runakuna, yapa llakini kankunarayku. Ñawpamanta pacha Yaya Diospa yachayninwa paypa shiminta yachachikkunata wañuchipayankichi. Chaymanta Yaya Dios kankunama kashashkan runakunatapash tukuy uras rumikunawa tuxkishpa wañuchipayankichi. Ñukaka achka kuti kankunata wañuyumanta arkanayashkani, imashnami shuk atallpa wawankunata rikran ukupi tantachishpan arkan wañuyumanta. Chasna kankunata arkanayashpaynipas mana munashkankichichu. ³⁵Rikuychi, kunan kankunata sakishpayni llaktaykichipi chunlla kipurinka. Kankunata rimani, manami rikuwankichinachu alicharishka kanaykichi punchakama. Chay urasmi rimawankichi: Yaya Diospa yanapashkan ali runami kanki. Yaya Diospa munashkanta ruranaykipa kashashkan kashpaykimi shamuhunki nishpa.

**Jesuka samana puncha shuk runa
punkirishkata ampirka**

14 ¹Shuk *samana punchapi Jesuska rirka mikunanpa shuk *fariseo apupa wasinma. Chaypi shuk fariseokunaka Jesusta shuk kamachishkata mana kasunanta tarinayashpan-

kuna payta pakallamanta ñawinkunata sipuyachishpa rikurayarkakuna.

²Chaypi Jesuspa puntanpi shuk punkirishka runa kahurka. ³Payta rikushpan Jesuska Moisespa killkashkanta yachachikkunata, fariseokunatapas tapurka:

¿Imashnata yachachin Moisespa killkashkanka? ¿Samana punchapika unkushkakunata atipanchimachu ampinata manachu?

⁴Chay runakunaka chunlla uyarkakuna. Mana aynishpankuna Jesuska chay unkushka runata llankashpan ampirka. Chaymanta rimarka wasinma kutinanpa. ⁵Chaypi kahukkunatana rimarka:

Kankunapa wawaykichi, wakraykichi uchkupi urmashpanka ¿manachu llukshichinkichima samana puncha kashpantata?

⁶Chasna tapushkanta uyashpankuna nima imata atiparkakunachu ayninata.

**Jesuka yachachin shukmanta
mana pasa tukunata munananchipa**

⁷Chay *fariseopa wasinpi mikunapa yaykushpankuna kayarishkakunaka ashwan ali tiyarinakunata aklarkakuna tiyarinankunapa. Chayta rikushpan Jesuska paykunata shuk yachachinawa kasna yachachirka: ⁸Shuk runa kanta kasarana fiestama kayashpanka ama tiyarik riychu tukuyanta ashwan ali tiyarinapi. Chaypi tiyarishpaykika kanpa washayki shuk ashwan munashkan runa shamuma. ⁹Chasna kashpan chay kayak amuka kantaka rimama: Kay tiyarinamanta anchuriy, kay runa tiyarinanpa. Chasna nishpanka pinkarishpayki washama tiyarik rinkima. ¹⁰Ashwan ali kama, kanta kayashpankuna kan washama tiyarinaykipa. Chasna rurashpayki kanta kayak amuka shamushpanka rimama:

Amiguyni, ashwan ali tiyarinapi tiyarik shamuy nishpa. Chaypi shuti tukuy kanwa tiyahukkunaka yachankakuna munashkan runa kanaykita. ¹¹Kankuna kikinmanta yuyarinkichima tukuy runa masinikunamanta ashwan yachakmi kani nishpa. Chasna atun tukunayashpaykichika Yaya Diosmi kankunata mana alichu nishpa pinkachinka. Kankuna runa masakichikunamanta mana atun tukunayashpa paykunata yuyashpa yanapashpaykichika Yaya Diosmi sumakta kankunata atunya-chinka.

¹²Chaymanta Jesuska payta kayak runata rimarka: Shuk atun mikunarayku kayashpaykika ama kayankichu munashkayki runakunallata, nima aylluykikunallata, nima kuchuykipi kullkiyu kawsakkunallata. Chasna kayashpaykika paykunapas chasnallatami kantapas kushichishpa kayankakuna. Chasna rurashkaykimanta kay allpapi ña pagarishkashina tukunki. Nima ima kiparinchu Yaya Dios kanta kushichinanpaka. ¹³Ashwan ali kama mikunarayku kayanaykipa nima imayukunata, makin pitirishkakunatapas, tulawa purikkunatapas, wiskukunatapas. ¹⁴Paykuna kanta mana atipanhunchu nima imata kutichinata. Yaya Diosllami chayta kutichinka tukuy kirishpa wañushkakuna kawsarinan punchapi. Chasna kashpan kushillami kanki.

**Jesuka shuk kasarapani
mikunankunapa kayashkakunamanta
yuyachishpa yachachin**

(Mt. 22.1-10)

¹⁵Chay Jesuspa yachachishkanta uyashpan chay mesapi mikuhuk runakunamanta shukka Jesusta rimarka:

Kushillami kanka maykanmi kayashka kan Yaya Diospa ali kamachinan mushu

mundupi kushikuna tantarinapi mikunanpa.

¹⁶Chayta uyashpan Jesuska shuk yachachinawa aynirka:

Shuk runaka shuk atun mikunata rurarka. Runankunata kacharka achka runakunata kayanampa, wasinpi mikuk shamunankunapa. ¹⁷Ña mikuna uras paktarishpan shuk runanta kacharka chay kayarishka runakunata rimak rinanpa: Shamuychi. Ñami tukuy alicharishka kahun. ¹⁸Chasna kayashpan tukuy aynirkakuna: Manami atipanchichu rinata. Shuk nirka: Kunallami shuk chakrata rantishkani. Chayta rikuk rinayni tiyan. Patroykita rimakriy llakichiwananpa nishpa. ¹⁹Shukka nirka: Kunallami chunka wokrata rantishkani. Rikuk rinayni tiyan alikunachu manachu. Patroykita rimakriy llakichiwananpa nishpa. ²⁰Kuti shukpas nirka: Kunallami kasarashkani. Chayraykumi mana atipanichu llukshinata. ²¹Ni maykan kayashkankuna kasushpanna chay runanka kutirka. Tukuyta patronata rimak rirka, imashnami payta rimashkankuna. Patroyninka chayta uyashpan piñarishpan rimarka: Kunanka utkalla kayakriy llaktapa ñampikunapi tiyahukunata, tukuy nima imayu runakunata, mana purinata atipakkunatapas, waklishka aychay runakunatapas, wiskukunatapas nishpa. ²²Patroyninta kasushpan chay runanka kayak rirka shuk runakunatana. Kutimushpan patronata nirka: Ñami kanpa kamachishkaykita paktachishkani. Chasna kashpanpas tiyanrami chusha tiyarinakunaka. ²³Chaypi patronka kuti rimarka: Shuk ñampikunamana riy. Chaypi kahukunata rimay mana pinkashpa shamunankunapa, wasinika untakta kananpa nishpa. ²⁴Kankunata rimani: Chay kayay tukushka mana shamushka runakunaka manami

mikunkakunachu chay alichashkayni suma mikunata ñukawa pakta.

Tukuymanta ashwan alita Jesusta yuyananchi tiyan

(Mt. 10.37-38)

²⁵Chay *fariseopa wasinpi mikushkanwasha Jesús llukshishpan achka runakuna payta katirkakuna. Chaypi Jesuska tikrarishpan paykunata rimarka:

²⁶Katinayawahushpaykichika ñukata yuyawanaykichi tiyan tukuy aylluykichikunamanta pasata. Chaymantapas kankuna kikin munanaykichita sakinaykichi tiyan ñukapa munanaynitana ruranaykichipa. ²⁷Ñukata katiwahushkaykichirayku runakunapa parisichishkankunata awantanaykichi tiyan. Maykanmi mana parisinayanchu ñukashina, chayka manami runaynichu kanka.

²⁸Shuk wasita rurakmanta yuyariychi. Shuk runa atun wasita ruranayashpanka alita yuyarin imakunatami chay wasirayku munan nishpa. ²⁹Mana alita yuyarishpanka chayra wasita kallarihushkanllapi mana tukuchinata atipashpan sakinan tiyan. Chasna kashpan tukuy payta rikuk runakunaka asichishpa rimankakuna:

³⁰Rikuychi chay runata. Pay kikinta llullachirishpa kallarihushka wasinata. Kunanka mana atipanchu tukuchinata.

³¹Chasnallatata shuk atun apumanta yuyariychi. Shuk allpapi kamachik atun apuwa munahumaka wañunakunata. Manara llukshishpanra alita yuyarima, chay apuka ishkay chunka waranka suntalunwa shamuhushpanka chunka waranka suntaluyuniwa atipaynimachu payta winsinata manachu nishpa.

³²Mana atipashpan chay apuka kuntran chayra karupi shamuhushpan payma kachama shuk suntalunta tapunanpa, mana wañunakushpa alichanankunapa.

³³Chasnashina kankunapas alita yuyarinaykichi tiyan katiwankichichu manachu nishpa. Mana tukuy imaykichita sakishpa katiwashpaykichika manami atipankichichu runaynikuna kanata.

³⁴⁻³⁵Yuyariychi kachimantapas. Kachika ali kan. Chamu tukushpanka manana valinchu nima imarayku. Wichunchima. Chasnashinami kankunapas Yaya Diospa shiminta mana kasushpaykichika chamu kachishina kankichi, mana valinkichichu runa masikichita yanapanaykichipa. Yaya Diospa shiminta kasushpaykichika ali kachishinami kankichi yanapanaykichipa tukuy runakunata. Kay yachahushkaynita alita uyashpa yachakuychi.

**Jesuka obeha chinkarishkata
yuyachishpa yachachin**

(Mt. 18.10-14)

15 ¹Jesús yachachihushpan achka runakuna payta kayllayarkakuna uyanankunapa. Shuk runakuna karkakuna *romano tukuyamanta atun apurayku *impuestuta kobrakkuna, shuk mana alita rurakkunapas. ²Chayta rikushpankuna *fariseokunaka, Moisespa killkashkata yachachikkunapas washanchashpa rimarkakuna:

Kay runaka uchasapakunata yuyashpan paykunawa pakta mikun. Chasnaka mana alichu.

³Chaypi Jesuka paykunata shuk yachachinawa kasna yachachirka:

⁴Kankunamanta shukpa tiyama shuk pachak obeha. Shuk chinkarimaka ¿manachu chay iskun chunka iskunta pastupi sakishpan maskak rinma chay shuk chinkarishkata tarinankama?

⁵Tarishpan ¿manachu sumakta kushikushpan apishpan markama?

⁶Chaymanta wasinma paktashpan riksishkankunata, kuchunpi kawsakku-

natapas tantachishpan rimama: Kushikuychi ñukawa. Ñami tarishkani chinkarishka obehaynita nishpa.

⁷Kankunata rimanimi: Shuk chinkarishkata tarishpaykichika atunta kushikunkichi. Chasnallatatami silupi kawsakkuna kushikunkakuna, shuk rua mana alita rurashkankunata sakishpan Yaya Diostana kasunanpa. Iskun chunka iskun runakuna alita rurak runa kani yanka nishpa kawsakkunamanta mana yapa kushikunkakunachu.

**Jesuka shuk warmi kullkita
chinkachishkata yuyachishpa
yachachin**

⁸Shuk warmipa chunka kullkikuna tiyamaka. Chay chunka kullkikunamanta shuk chinkaripumaka ¿manachu lamparinta sintichishpan maskama kawitu ukupi sumakta pichashpan tarinankama? ⁹Chasna tarimaka, amigunkunata paypa kuchunpi kawsakkunata kayashpan rimama: Chay kullki chinkaripashkata ñami tarishkani. Chayrayku tukuy kankuna ñukawa pakta sumakta kushikuychi.

¹⁰Kankunata rimani: Chasnashinami Yaya Diospa *angelkunaka kushikunkakuna, shuk runa mana alita rurashkankunata sakishpan Yaya Diostana kasunanpa.

**Jesuka shuk yaya musu wawanta
llakichishkata yuyachishpa
yachachin**

¹¹Jesuka shuk yachachinawa yachachishpalla katirka: Shuk kullkiyuna runa ishkay wawayu karka. ¹²Washaniru wawanka yayanta rimarka: Yayayni, shuk puncha tukuy kanpa tiyashkanmanta chawpichishpa ñukata wawkinitapas kunaykita kunalla kuway. Chasna rimashpan yayanka tukuy ima charishkata chawpita kurka karan shuk

wawanta. ¹³Manana yapa unaymantachu chay washaniru wawanka tukuy ima tiyashkanta rantichishpan kullkita tantachishpan rirka shuk karu chikan runakunapa allpama. Chaypi mana ali ruranakunata rurashpan kullkinta llampu tukuchirka. ¹⁴Llampu tukuchishpan chay llaktakunapi kawsak runakunarayku sinchi yarkay paktarka. Chaypi paypas yapa yarkaywa karka. ¹⁵Chasna kashpan shuk chaypi kawsak runama tapuk rirka payta tarawachinanpa. Chay runaka payta kacharka kuchinkunata kuyrananpa. ¹⁶Yapa yarkaywa kashpan kuchi mikunata mikunayarka. Chasna munashpanpas nima chayta payta karanayarkakunachu. ¹⁷Chaypi yuyarirka: Yayayni runankunapaka achka mikuna tiyan. Ñukaka kaypi yarkaywa wañuhuni. ¹⁸Kunalla yayaynima kutishara. Paktashpayni rimak risha: Yayayni, kanmanta anchurishpayni manami alitachu rurashkani. Chaymantapas manami Yaya Diospa munashkantachu rurashpa kawsashkani. ¹⁹Chayrayku amana yuyawaynachu wawaykitashina. Shuk runaykitashina tarawachiway nishpa.

²⁰Chasna yuyarishpan chay musuka yayanma kutirka. Ña paktahushpan yayanka karullapi rikushpan riksirka. Sumakta llakichirka, kallpashpa tinkuk rirka. Wawanta ukllarishpan mucharka. ²¹Chaypi wawanka rimarka: Yayayni, kanta mana alitachu rurashkani. Chaymantapas manami Yaya Diospa munashkantachu rurashpa kawsashkani. Amana yuyawaynachu wawaykitashina nishpa. ²²Yayanka paypa rimahushkanta mana kasushpan runankunata rimarka: Utkalla suma churarinata apak riychi payta churachinaykichipa. Chasnallatata makinpi anilluta churachiychi, chakinpipas sapatuta churachiychi. ²³Chaymanta apak riychi wira wakra wawata wañuchinaykichipa, mikuhushpa tukuyanta sumakta kushikunanchipa. ²⁴Kay wawaynika wañushka

kashkanmantashina kawsarimushka, unay chinkarishkanmanta kunan ña rikurik shamushka. Chasna sumakta kushikushpan atun fiestata rurarkakuna.

²⁵Chay fiestata rurahushpankuna puntiru wawanka chakranpi kahurka. Wasima kutimushpan uyarka bombota, kenata, tukuy kushilla kahukkunata. ²⁶Chaypi shuk runanta kayashpan tapurka: ¿Ima fiestata rurahunkuna? ²⁷Chay runanka aynirka: Hawkikimi kutimushka. Ali paktamushkanrayku yayaykika atun mikunata rurashka, wira wakra wawata wañuchichishka karananpa. ²⁸Chasna uyashpan chay wawinka yapa piñarirka. Mana yaykunayarkachu wasipi. Paktashkanta yachashpan yayanka wasimanta llukshirka payta kayananpa. ²⁹Chaypi chay ruku wawanka aynirka: Yayayni, maytukuy watakunata kanta yanapashkani. Kamachishkaykita nima ima uras killashkanichu. Chasna rurashpaynitata nima ima uras kuwashkankichu nima shuk obehastuta kushikushpa amiguynikunawa mikunayni. ³⁰Kunanka chay shuk kanpa wawaykika mana ali warmikunawa kawsashpan kullkikita llampu tukuchishpan paktamushka. Payraykuka wira wakra wawata wañuchishkanki. ³¹Chasna nishpan yayanka rimarka: Wawaynistu, kanka tukuy urasmi ñukawa kahunki. Tukuy tiyawahushkaka kanpapas kan. ³²Chay wawkikika wañushkashina kashkanmantami paktamushka. Chinkarishka kashkanmanta paktamushka. Chasna kashpan ¿manachu yapa kushikushpa kay fiestata ruranchima?

Jesuka shuk yuyaysapa kamachina runamanta yuyachishpa yachachin

16 ¹Kutikashka Jesuka runankunata yachachishpan rimarka: Shuk kullkiyu runapa tiyarka shuk

runan, maykanmi payrayku tukuyta rurapayan. Shuk puncha shuk runakunaka chay runanmanta payta rimarkakuna: Chay kamachinanpa churashkayki runaykika kullkikitami yanka gastahun mana valikkunallapi nishpa. ²Chaypi patronka chay runanta kayarka. Kayashpan rimarka: Kanmanta uyashkani llullachiwahushkaykita. Manana munaninachu ñukarayku tukuyta rurak kanaykipa. Nunaka rikuchiway tukuy rurashkaykimanta killkashkaykita.

³Chaypi chay runanka yuyarirka: ¿Imashnata rurasha kunanka? Patroynika llukshichiwahun manana payrayku tukuyta rurak kanaynipa. Mana ursayuchu kani sinchita tarawashpa kawsanaynipa. Pinkaypami kanka kullkita tapushpa purihushpaynika. ⁴Kunan ñami yuyarishkani imashnami rurasha runakuna yaykuchiwankunapa wasinkunapi.

⁵Chasna yuyarishpan patroyninta liwikkunata shukllankama shukllankama kayarka. Puntiruta tapurka: ¿Maytukuytata liwinki patroynita? ⁶Chay runaka aynirka: Liwinimi shuk pachak bidón aseiteta. Chaypina chay patronpa runanka rimarka: Ñuka yanapashkayki. Apiy chay liwiyki killkata. Utka tiyarishpayki killkay pichka chunka tupullata. Ñukapas chasnallata killkasha chay patroynipa liwichinan killkapi parihu kanankunapa. ⁷Chasnallata shuktapas tapurka: Kanka, ¿maytukuytata liwinki? Payka aynirka: Shuk pachak kostal arustami liwini. Chaypi chay patronpa runanka rimarka: Apiy chay liwiyki killkata, pusak chunka tupullatana killkay. Ñukapas chasnallata killkasha chay patroynipa liwichinan killkapi parihu kanankunapa.

⁸Patronka chay runan rurahushkanta yachashpan rimarka: Chay llullachik runaynika yuyaysapami, alita yuyarishpa rurak runa.

Jesuska chay yachachinata tukuchishpan runankunata rimarka:

Mana alita rurak runakuna Yaya Diosta kasukkunamanta ashwan alita yuyarinahun, imatami rurankuna tiyan runa masinkunawa alita kawsanankunapa. Mana chasna kachun. ⁹Kankunata rimani: Kay allpapi achka runakunata mana alita rurachik kullkiwa imakunawapas kankunaka runa masikichikunata yanapaychi kankunata yuyanankunapa. Chasna rurashpa kawsashpaykichika imaykichi manana yanapak kashpan kay allpapi kawsanaykichi tukurinan uras yaykuchiy tukunkichimi wiñayparayku Yaya Dioswa kawsanaykichipa.

¹⁰Maykanmi uchillastuwa alita runan, chasnallatami achkawapas alita ruranka. Maykanmi uchillastuwa mana alita ruranchu, chasnallatami achkawapas mana alitachu ruranka. ¹¹Kay mundumanta imakunawa mana alita rurashpaykichika ¿imashnataya Yaya Diospa kunayashkanta kuy tukunkichima? ¹²Chaymanta runa masikichi kankunapi sakishkanwa paypa munashkantashina mana rurashpaykichika ¿Yaya Dioska kankunata kunayashkanta kumachu? Manami kumachu.

¹³Nima maykan kamachishkan runa atipamachu ish kay patroyninrayku chay ratulla tarawanata. Shukllata kasunan tiyan. Shuk patroyninta kasushpanka shuktaka mana kasunkanachu. Chasna-shinami kankunapas imaykichillata yuyarishpa kawsashpaykichika manana atipankichinachu Yaya Diosta kasushpa kawsanata.

Jesuska payta asichik fariseokunata rimarka

¹⁴Chasna uyashpankuna chay yapa kullkita munak *fariseokunaka Jesusta asichirkakuna. ¹⁵Chaypi Jesuska nirka: Kankuna mana ali rurak runakuna

kashpaykichimi runakunata llullachishpa kirichinkichi yapa ali rurahuk runakuna kanaykichita. Chasna rurashpaykichipas Yaya Dioska tukuy yuyarihushkaykichita alita riksinmi. Maykantami runakuna yuyarinahun yapa ali kashkata, Yaya Dioska chaytaka chikinmi.

¹⁶Nawpamanta pacha Bawtisak Juan yachachinankama Moisespa killkashkanlla, chaymanta Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkankunalla tiyarka yachanaykichipa imashnami alita kawsananchi tiyan Yaya Diospa rikushkanpi. Kunanka Juan yachachishkanmanta pacha kankunata yachachinchina kay suma ali shimita Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithkanmanta. Chasna kashpanmi achka runakuna atipashkankunata ruranahun Yaya Diospa ali kamachinanpi kawsanankunapa. ¹⁷Kay silu allpapas shuk puncha chinkarinkami. Yaya Diospa rimashkanmantaka nima shuk shimi chinkarinkachu. Tukuy paktarinan tiyan.

**Jesuska yachachin karika
warminwa, warmipas kusanwa
mana sakinakunankunapa
(Mt. 19.1-12; Mk. 10.1-12)**

¹⁸Maykan kari warminta sakishpan shuk warmitana warmiyashpanka uchatami ruran Yaya Diospa rikushkanpika. Chasnallatatami maykan kari shuk sakiy tukushka warmita warmiyashpanka uchata ruran.

**Jesuska shuk yapa kullkiyu
runamanta, shuk nima imayu
runamantapas yuyachishpa
yachachin**

¹⁹Jesuska shuk yachachinawa yachachishpalla katirka:

Tiyarka shuk yapa kullkiyu runa. Chay runaka suma churarinallata churaripayan. Karan puncha atun suma

mikunata rurachishpa kushilla kawsapayan. ²⁰⁻²¹Chaymanta tiyarka shuk runa nima imayu Lásaro shutiyu. Chay runaka llagawa llampu aychanka ismushka karka. Chay kullkiyupa wasin punkupi tiyaripayan mikunanmanta shuk parti urmashpan ñukapas mikunaynipa nishpa. Chaypi tiyarishpan allkukunaka payta kayllayapayanahun aychan ismushkata llawkanankunapa.

²²Shuk puncha chay nima imayuka wañurka. *Angelkuna paytaka aparkakuna siluma yaya ruku Abrahampa kuchunpi tukuy parisishkanmanta samanapa. Chaymanta kullkiyu runapas wañurka. Paytaka wañushkakunapa churana uchukupi churashpa taparkakuna.

²³Wañushkakunata wakaychanapi yapa parisihushpan karumanta rikurka Lasarota Abrahamwa pakta kahushkanta. ²⁴Chasna rikushpan Abrahamta kaparishpa tapurka: Yaya Abraham, llakichiway ñukatapas. Yapami rupawa kaypi parisihuni. Kachapay Lasarota yakuwa ukuchishpa makin wawapa puntanwa kalluynita chiriyachiwananpa.

²⁵Chasna nishpan Abrahamka aynirka: Wawayni, yuyariy. Allpapi kawsahushpaykira tukuy munashkaykita Yaya Dios kanta kushka. Kunanka chaykunaka ñami tukurishkakuna. Lasaroka yapa parisishpa allpapi kawsarka. Chayrayku kunanka kay ali kawsanapi kushillayachiy tukushka. Kanka kunanka nanaywa llakiywa parisihunki. ²⁶Chaymantapas ñukananchi kankunawa mana tinkunakunanchipa shuk atun waykumi tiyan. Maykankunami munanahun kaymanta kankunama rinata mana atipanahunchu, nima chaymanta kanwa kahukkuna atipanahunchu shamunata kayma.

²⁷Chaypina chay kullkiyu wañuka rimarka: Chasna kashpanka yaya Abraham, kanta tapuni, Lasarota kachapay yayaynipa wasinma. ²⁸Chaypi

pitchka wawkinikuna kahunkuna. Paykunata sinchita kunak richun paykunapas kay yapa llakiyta nanayta parisinama mana shamunankunapa.

²⁹Chaypi Abrahamka aynirka: Paykunaraykuka tiyanmi Moisespa killkashkankuna, Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapapas. Chaykunata kasunahuchun.

³⁰Chay kullkiyu wañuka kuti aynirka: Ari yaya Abraham, chay wawkinikuna Yaya Diospa killkachishkanta mana kasunayanahunchu. Ashwan wañushka-kunamanta shukka kawsarishpan paykunama rinma, chaypirami shuti uyashpankuna kasunkakuna.

³¹Chasna aynishpan Abrahamka rimarka: Mana kasushpankunaka Moisespa killkashkanta, nima Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkanta, manami kasunkakunachu nima shuk wañushka runa kawsarishkata.

Jesuska yachachin uchamanta kuyrarinanchipa

(Mt. 18.6-7,21-22; Mk. 9.42)

17 ¹Chaymanta Jesuska runankunata rimarka: Tukuy uras tiyankami uchata rurachinayak runakunaka. Chasna kashpanpas jay, imashna kastigushi kanka chay uchata rurachik runakunarayku! ²Maykanmi runa masinta uchata rurachin, paytaka Yaya Diosmi sinchita kastiganka. Ashwan ali kama, atun rumiwa kunkanmanta watashpa atun kucha chawpipi wichunapa chaypi chinkarinanpa. ³Alita kuyrariychi kankuna kikin uchata mana ruranaykichipa.

Shuk kirik masiki mana alita rurashpanka payta rimay mana chasna rurashpa katinanpa. Mana alita rurashkanmanta llakirishpa llakichiway nishpanka llakichiy. ⁴Chasnallatata shuk puncha kanchis kuti kanta millaypata rurashpanka karan kuti kanta rimak shamuma: Kunanka

sakini millaypa rurashkaynikunata, llakichiway nishpa. Chay kanchis kuti payta chasnalla llakichinkilla.

Jesusta kirishpa tukuy imata atipanchi

⁵Chasna Jesús yachachishpanna *apostolninkunaka payta tapurkakuna: Nukanchita yanapay ashwan alita kanpi sinchikunanchipa.

⁶Chaypi Jesuska aynirka: Ñukapi sinchikunaykichika shuk uchilla mostasa muyushina uchillastu-llapas kamaka, kay kaspita rimankichima: Kaymanta anchuriy, kuchapi wiñakriy nishpa. Chay ratulla chay kaspika kasuma.

Jesuska yachachin imatami rurashpa Yaya Diospa kamachishkan runaka kawsanan tiyan

⁷Chaymanta Jesuska runankunata rimarka: Nima maykan patrón runanta rimamachu, chakranpi tarpushkanwasha, wakrankunata kuyrashkanwasha kutimushpan: Tiyarik shamuy mesapi mikunaykipa.

⁸Ashwan paytaka rimama: Mikunaynita yanupak shamuy. Chaymanta karaway, upyachiway. Mikushkayniwasha upyashkayniwasha kanka mikunki.

⁹¿Tukuy kamachishkanta kasushkanrayku chay patronka runanta agradesimachu? Mana. Runan kashpan paypa tarawanankan patronata sirvinanpa. ¹⁰Chasnallatata kankunapas, paktachishpaykichi tukuy Yaya Diospa kamachishkanta, rimaychi: Rurashkanchi maykantami Yaya Dios munashka rurananchipa chayllata.

Jesuska chunka runata aycha ismuchi unkuymanta ampirka

¹¹Jesuska Jerusalemma rihushpan shuk parti *Samaria allpa Galilea allpawa tupanakushka mayanta rihurka. ¹²Shuk

uchilla llaktapi paktana kahushkanpi, chunka runakuna aycha ismuchi unku ywa kahukkunawa tinkunakurka. Chay unku shkakanaka mana kayllayanata atipashpankuna karullapi shayarirkakuna. ¹³Chaymantalla kaparishpa tapurkakuna: ¡Yaya Jesús, ñukanchita llakichiy! nishpa.

¹⁴Jesús paykunata rikushpan nirka: *Saserdotekunama riychi, karaykichita rikushpankuna rimanankunapa ampirishkachu manachu nishpa.

Paykunaka kasurkakuna. Chayma rihushkankunapi ampirishka karkakuna unku shka kahushkankunamanta. ¹⁵Shukka ña ali kashkanta rikushpan Yaya Diosta sinchi shimiwa kushichishpa kutimurka. ¹⁶Jesusa puntanpi kunkurik shamurka, allpakama kumurishpa payta ampishkan-rayku agradesirka. Payka karkami Samariamanta runa. ¹⁷Shukllata rikushpan Jesuska tapurka:

¿Kunanka shukkunakaya? ¿Manachu chunka ampiy tukushkankichi unku shka kahushkaykichimanta? ¿Maypitaya kahunkuna chay iskunkunaka? ¹⁸¿Imashnataya kay mana israel runalla kutimushka Yaya Diosta agradesishpa kushichinanpa?

¹⁹Chaypina chay runata rimarka:

Atarishpayki wasikima riy. Ñukapi sinchikushkaykiraykumi ña kishpishka kahunki.

**Imashnami Yaya Dios kallarin
runakunata kay allpapi kamachinata
(Mt. 24.23-28, 36-41)**

²⁰Chaymanta *fariseokunaka Jesusta tapurkakuna:

¿Ima urasta Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi kallarinaka?

Jesuska aynirka:

Yaya Diospa ali kamachinan paktarishushkanka manami rikuypachu. ²¹Mana

atipanchichu rimanata kaypimi, chaypimi Yaya Dios kamachihun nishpa. Kamachihushkanta mana rikushpaykichipas paypa ali kamachinan chawpikichipi ña kallarithka.

²²Chaymanta runankunallata rimarka:

Shuk puncha paktarinkami, maypimi yapa rikunayankichi shuk punchallapas ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa ña kamachik kanaynita. Chayta rikunata munashpaykichipas manami atipankichichu. ²³Chay urasmi kankunata llullachinayashpa rimankakuna: Kaykaya Yaya Diospa Kachashkan Runaka. Chaymami Yaya Diospa Kachashkan Runaka nishpa. Chasna nishpankunapas ama rinkichichu rikunaykichipa. ²⁴Imashnami ilampaka rikurin kayma chayma tukuy siluta punchayachishpa, chasnashinami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka kuti shamusha. ²⁵Chay puncha manara paktahushpanra achkata parisinayni tiyan. Kunan kawsak runakuna chiknishpa mana valiktashina wichuwankakuna.

²⁶Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kuti shamushpayni ñawpa Noé kawsashkan urashhina kanka,^f runakuna kunkaylla kawsahushkankunapi kunkaymanta kastigay tukunkakuna. ²⁷Noé kawsashkan uras runakunaka kunkaylla mikushpa upyashpa warmiyashpa kawsapayarkakuna Noé chay atun lanchapi yaykun punchakama. Chasnallapi atun untay paktashpan tukuy chinkarirkakuna.

²⁸Chasnallata tukurka Lot shutiyu kawsashkan uraspa.^g Sodoma llaktapi kawsak runakuna kunkaylla mikupayarkakuna, upyapayarkakuna, rantipayarkakuna, rantichipayarkakuna, tarpupayarkakuna, wasikunata rurapayarka-

^f Rikuy Génesis killkapi 6.5-8 ^g Rikuy Génesis killkapi 18.20 - 19.25

kuna. ²⁹Lotka chay Sodoma llaktamanta llukshishpan nina *asufriwa tamyashina silumanta urmaka. Chay ninaka tukuy runakunata wañuchirka. ³⁰Chasnashinami kanka Yaya Diospa kastiganan punchaka, ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kuti shamushpayni.

³¹Chay puncha wasi awapi kahushpaykichika chaymantalla mitikuychi. Imaykikunaka wasi ukupi tiyahushpanka amana yaykunkichichu apak rinaykichipa. Chasnallatata chakraykichipi tarawahushpaykichika chaymantalla mitikuychi. Amana kutiychinachu wasiykichima. ³²Yuyariychi imashnami Lotpa warminka ñawpa wañurka. Chay warmika imankunallapi yuyarishpa mana utkallachu mitikurka kishpinanpa. Chayraykumi wañurka. ³³Maykanmi Yaya Diospa munashkanta kasushpa kawsan, chayka wañuchiy tukushpanpas Yaya Dioswa wiñaypa kawsanka.

³⁴Kankunata rimani: Chay uras ishkey runakuna tutapi shuk tulltullapi kashkankunamanta, shukllami pushay tukunka wiñayparayku, shukka sakirishka kanka. ³⁵Chasnallatata ishkey warmikuna parihu kutahushkankunamanta shukllami pushay tukunka, shukka sakirishka kanka. ³⁶Ishkey runakuna chakrapi tarawashpankuna shukllami pushay tukunka, shukka sakirishka kanka.

³⁷Chasna rimashkanta uyashpankuna runankunaka tapurkakuna:

Yaya Jesús, ¿maypita chasna kanka? Chaypi Jesuka aynirka:

Maypimi wañushkakunaka kahunkuna, chaypimi ullawankakunaka tantarinahun. Chasnashina runakuna millaypa rurankunata yapa mirachishpankuna millanayaypa ismushina tukushpankuna kastigay tukunkakuna. Chayka mana pakallachu kanka ashwan tukuyrayku yachaypa rikuyapa kanka.

Jesuka yachachin mana sakishpa mañananchipa

18 ¹Chaymanta Jesuka runankunata shuk yachachinawa yachachirka mana sampayashpa Yaya Diosta mañanankunapa kasna nishpa: ²Shuk llaktapi tiyarka runakuna mana alita rurashkankunamanta alichak apu. Chay alichak apuka mana manchapayanachu Yaya Diosta, nima runakunata. Yapa piña karka. ³Chay llaktapillatata kawsapayarka shuk mashintu warmi. Chay mashintuka chay alichak apuma ripayarka payta tapunanpa: Ñukata yanapaway. Chikniwakta kayashpayki rimay, munahushkaynita mana yanka kichuwananpa. ⁴Achka kuti rishpanpas chay apuka payta mana kasunayarkachu. Chay warmika mana sampayashpa payta tapushpalla katishpan chay apuka yuyayninllapi nirka: Ñukaka mana manchanichu nima Yaya Diosta, nima runa masinikunata paykunata kasunaynipa. ⁵Chasna kashpanpas chay warmika yapa killachiwahushkanrayku kunanka kasunayni tiyan. Payta mana yanapashpaynika yapami killachiwanka nishpa.

⁶Chayta kwintashpan Jesuka rimarka: Chay alichak apuka Yaya Diosta mana manchak kashpanpas rimarka chay warmita yanapananpa. ⁷Kankunaka Yaya Diospa akllashkan runakuna kashpaykichi payta punchapi tutapipas mañashpaykichi chay apumanta ashwanta mana unayashpachu kankunata yanapanka. ⁸Kankunata rimani: Alita mañashpaykichika Yaya Dioska kushikushpa nima unayashpachu kankunata yanapanka. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kutikashka kay allpama shamushpayni ¿tarishanchari kirik runakunata, maykankunami mana sakishpa Yaya Diospi sinchikushpa mañanahun?

**Jesuska yachachin mana
yuyarinanchipa runa
masinchikunamanta ashwan ali
kananchita**

⁹Chaypi shukkuna tiyarka mana alita yuyarikkuna. Paykunaka tukuymanta ashwan ali kanankunata yuyarishpa kawsarkakuna. Paykunata Jesuska shuk yachachinawa kasna yachachirka:

¹⁰Ishkay runakuna rirkakuna *Yaya Diospa wasinpi mañanankunapa. Shukka karka *fariseo, shukka karka *Roma llaktarayku *impuestuta kobra.

¹¹Chay fariseo shayarishpan pay kikinlla ali kananta yuyarishpa Yaya Diosta mañarka kasna: A Yaya Dios, kanta agradesini, mana runa masinikunashina kahushkaynirayku. Mana kanichu paykunashina shuwaysiki, uchata ruraysiki, shukpa warminwa musayak. Nima kanichu kay impuestuta kobra-shina. ¹²Ñukaka karan semana ishka punchata kanta kushichishpa mana mikunichu. Chaymantapas karan chunkata ganashkaynimanta shukta kanrayku kuni nishpa. ¹³Chay impuestuta kobra pinkashpan karullapi shayarirka. Yapa uchasapa kananta yuyarishpan kumurishpa pichunta waktashpa Yaya Diosta mañarka: Yaya Dios, llakichway. Yapa uchasapa kani. Uchaynikunamanta pichaway nishpa.

¹⁴Kankunata rimani: Chay impuestuta kobra uchankunamanta llakichirishkana wasinma kutirka. Chay fariseotaka Yaya Dioska manami llakichirkachu. Kankuna kikinmantalla yuyaykichipi atun tukunayashpaykichika Yaya Diosmi kankunata mana alichu kankichi nishpa pinkachinka. Kankuna runa masikichikunamanta mana atun tukunayashpa paykunata yuyashpa yanapashpaykichika Yaya Diosmi kushikushpa kankunata atunyachinka.

**Wawakunata Jesusma
apamurkakuna**

(Mt. 19.13-15; Mk. 10.13-16)

¹⁵Jesús yachachihushpan yayankunaka llullu wawakunatapas payma aparkakuna, llankashpan paykunarayku Yayan Diosta mañanapa. Chasna rikushpankuna Jesuspa runankunaka piñarishpa paykunata arkarkakuna Jesusta mana kayllayanankunapa, kay wawastukunata Jesusma ama apamuychichu nishpa. ¹⁶Chaypi Jesuska yayankunata wawakunanti kayashpan runankunata rimarka:

Ama arkaychichu chay wawakunata ñukama apamunankunapa. Wawakunashina ñukapi sinchikuk runakunallami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankakuna. ¹⁷Alita uyawaychi. Maykanmi wawakunashina ñukata yuyawashpa mana kasuwan, chayka manami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankachu.

**Shuk apu kullkiyu
Jesuswa kwintarka**

(Mt. 19.16-30; Mk. 10.17-31)

¹⁸Chaymanta shuk apu Jesusta tapurka:

Ali yachachik, rimaway ¿imashna rurashpaynitaya atipaynima Yaya Dioswa wiñaypa kawsanata?

¹⁹Jesusk aynirka:

¿Imaraykuta rimawanki ali kanaynita? Mana nima shuk runa tiyanchu ali. Yaya Diosllami ali kan. ²⁰Kanka ñami yachanki Yaya Diospa kamachishkankunata: Ama shuk warmiwa musayaychu. Ama runa masikita wañuchiychu. Ama shuwaychu. Nima pimanta llullashpa rimaychu. Yayaykita mamaykita yuyashpa kushichishpa kawsay nishpa.

²¹Chaypi chay apuka aynirka:

Tukuy chay Yaya Diospa kamachishkan kunata wawamanta pacha kasushpa kawsashkani.

²²Chayta uyashpan Jesuska rimarka:

Alitami rurashkanki. Shuk imastullami kasunaykipa pishin. Rantichikriy tukuy imaykikunata. Chay kullkitaka nima imayu runakunata kuy. Chasna rurashpaykimi silupi achka imayushina tukunki. Chasna rurashkaykiwashu shuti katiway.

²³Chayta uyashpan chay runaka sinchita llakirirka. Yapa achka kullkiyu kashpan mana munarkachu tukuy imankunata rantichishpa kunata.

²⁴Chasna llakirishkata rikushpan Jesuska rimarka:

Maytukuy sinchita kan kullkiyukunaraykuna Yaya Diospa kamachishkan kunata tukunankunapa. ²⁵Shuk atun wiwa kamilluka manami atipamachu pasanata shuk aguha uchkustuta. Chasnashinami shuk runaka kullkinllapi yuyarishpanka manami atipankachu Yaya Diospa kamachishkan tukunata.

²⁶Chaypi kahukkunaka chayta uyashpankuna rimarkakuna:

Chasna kashpanka ¿pita atipama kishpichiy tukunata Yaya Diospa ali kamachihushkanpi kawsanampa?

²⁷Chaypi Jesuska paykunata rimarka:

Nima pi atipanchu kishpichirinata paykikinta. Yaya Diosllami atipan runakunata kishpichinata paypa ali kamachihushkanpi kawsanankunapa. Payllami atipan tukuyta ruranta yachayninwa.

²⁸Chaypi Pedroka Jesusta rimarka:

Ñukanchika sakishkanchimi tukuy imanchikunata kanta katinanchipa.

²⁹⁻³⁰Chaypi Jesuska runankunata rimarka:

Alita uyawaychi. Shuk runa Yaya Diospa kamachishkan tukushkanrayku wasinta, warminta, wawkinkunata, yayankunata, wawankunata

sakishpanka kay allpapi kawsahushpanra Yaya Diosmi tukuy ima sakishkanmanta ashwanta kunka. Chaymanta chay chapahushkanchi mushu mundupi wiñaypa Yaya Dioswa kawsankana.

**Jesuka kimsaynin kuti rimarka
wañunanmanta**

(Mt. 20.17-19; Mk. 10.32-45)

³¹Jesuka chay chunka ishkey runankunata chaynikstuma pushashpan rimarka: Ñami yachankichi Jerusalén llaktama rihushkanchita. Chaypimi paktarinka, maykantami Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunaka ñawpa killkarkakuna ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runamanta. ³²Chikniwak runakunaka apiwankakuna *romano runakunata kuwanankunapa. Paykuna asichiwankakuna, pukllachishpa parisichiwankakuna, asishpa tyukawankakuna, sinchita asutiwankakuna. ³³Asutiwashkankunawasha wañuchiwankakuna. Chasna wañuchiwashpankunapas kimsa punchamantami kawsarimusha.

³⁴Chasna nishkanta runankunaka mana asirtarkakunachu. Paykunarayku mana asirtaypa shimikuna karkakuna.

**Jesuka ampirka shuk wiskuta
Jerikó llaktapi**

(Mt. 20.29-34; Mk. 10.46-52)

³⁵Jesuka Jerikó llaktata kayllayahushpan shuk wisku runa ñampi mayanpi tiyahukta rikurka. Payka runakuna pasahukkunata kullkita tapuhurka. ³⁶Achka runakuna pasahukkunata uyashpan chay wiskuta tapurka:

¿Imaraykutaya chay tukuy pasahunkichi? nishpa.

³⁷Shukkunaka rimarkakuna:

Nasaretmanta Jesusmi pasahun.

³⁸Chayta uyashpan chay wiskuka
sinchita kaparishpa rimarka:

¡Jesús, Davidpa Miraymanta
Kishpichik, llakichiway!

³⁹Chaypi chay Jesuspa puntanpi rihuk
runakunaka arkashpa chunllayay
nirkakuna.

Chasna rimashpankunapas payka
ashwan sinchita kaparirka:

¡Davidpa Miraymanta Kishpichik,
llakichiway!

⁴⁰Chasna kaparishkanta uyashpan
Jesuska shayarishpan rimarka:

Chay wiskuta ñukama apamuychi.
Ña kuchunpi kashpan payta tapurka:

⁴¹¿Imatata munanki kanrayku
ruranaynipa?

Chay wiskuka aynirka:

Yaya Jesús, ñawinita ampipay
rikunaynipa.

⁴²Jesuska aynirka:

Ari, kunallami rikunki. Ñukapi
sinchikushpaykimi ampirishkanki.

⁴³Chasna rimashkanllawa chay
wiskuka atiparkana rikunata. Ampirish-
kanrayku Yaya Diosta atunyachishpa
kushichishpa Jesusta katirka. Chayta
rikushpankuna tukuy runakunapas Yaya
Diosta atunyachishpa kushichirkakuna.

Jesuka Sakeowa kwintarka

19 ¹Ña Jerikopi yaykushpan
Jesuska chay llakta chawpita
rihurka. ²Chaypi kawsahurka shuk yapa
kullkiyu runa Sakeo shutiyu. Payka
*impuestuta kobrakkunapa apun karka.
³Chay runaka yapa munarka Jesusta
riksinata. Chay llaktata pasahushkanta
yachashpan munarka kayllayanata.
Chasna munashpanpas uchillastu
kashpan mana atiparkachu rikunata,
yapa achka runakuna kahushkanrayku.
⁴Chasna kashpan Jesuspa rinan ñampita
kallpashpa ñawparka runakunapa
puntanma. Chaypi shuk kaspipi sikarka,

Jesús pasahushkanta atipananpa
rikunata.

⁵Jesús chayta pasahushpan awama
rikuhushpan Sakeota rimarka:

Sakeo, utkalla uraykuy. Kunan
puncha wasikipi kiparinayni tiyan.

⁶Chaypi Sakeoka utkalla urayku-
murka. Kushikushpa Jesusta wasinpi
yaykuchirka. ⁷Chayta rikushpankuna
runakunaka Jesusta washanchashpa
paykunapura rimarkakuna:

¿Imashnata Jesuska yaykun chasna
uchata ruraysikipa wasinpi?

⁸Chasna rimashpankuna Sakeoka
shayarishpan Jesusta rimarka:

Yachachik, rikuy, tukuy imayni
tiyawashkakunamanta chawpita nima
imaykunata kusha. Maykankunaman-
tami ñawpa llullachishpa kullkita
tapushkani, chaykunataka kutichishami
chusku kuti ashwanta.

⁹Jesuka payta aynirka:

Kunan puncha shuti kankuna kay
wasipi kawsak runakuna kishpichirishka
kankichi nishpa.

Chaymanta chaypi kahukkunata
rimarka:

Kay runa mana alita rurak kashpanpas
ñukanchishina Abrahampa mirayman-
tami kan. ¹⁰Ñuka Yaya Diospa Kachash-
kan Runa shamushkani chasna mana ali
rurashkankunawa chinkarishkashina
kahukkunata maskanaynipa, uchayuku-
nata nina mana wañukma rina kahush-
kankunamanta kishpichinaynipa.

Jesuka shuk patrón runankunata kullkita kushpa sakishkanmanta yuyachishpa yachachin

(Mt. 25.14-30)

¹¹Jesuka Sakeopa wasinpi kashpan
ña kaurka kamachikkuna kawsashkan
Jerusalén llakta kuchupi. Runakunaka
rimashkanta uyahushpankuna yuyarir-
kakuna: Ñami rihun Jerusalenma

kamachik tukunanpa. Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ñami kallarihun nishpa. Pantachishpa yuyarishkankunata riksishpan Jesuska paykunata shuk yachachinawa pay kikinmanta yachachirka:

¹²Tiyarka shuk runa apupa ayllun. Payka rirka karu allpama chaypi kawsak atun apu payta aputa rurananpa, chasna apu tukushpan kikin allpanki kamachinanpa nishpa. Runankunata rimarka apu tukushkanwasha kutimunanta. ¹³Manara llukshishpan chunka paypa runankunata kayashpan karan shuk runanta chay tupullata yapa valik kullkita kuhushpan rimarka: Kay kullkiwa rantishpa rantichishpa mirachipanki shamunaynikama. Chasna karan runanta rimashpan chay apu tukunapa rihukka rirka.

¹⁴Chay allpapi llaktakunamanta runa masinkunaka payta chiknishpankuna paypa washanta shuk runakunata kacharkakuna chay atun aputa rimak rinankunapa: Mana munanchichu chay runaka apunchi tukunanpa nishpa. ¹⁵Mana munashpankunatata payka apunkuna tukurka. Chaymanta llaktanma kutirka. Paktashpan shuk runanta kacharka, pushak rinanpa maykankunatami kullkinta kushpa sakirka. Yachanayarka maytukuytami karan shuk runan mirachishka chay kullkimanta.

¹⁶Puntiru runanka paktashpan rimarka: Patroyni, kullkikita mirachishkani chunka kuti ashwanta kanrayku. ¹⁷Chaypina chay patronka aynirka: Alita rurashkanki, ali runayni kanki. Kay uchillastu kushkayniwa sumakta tarawashkaykirayku churashkayki chunka llaktakunata kamachipanaykipa.

¹⁸Shuk runanpas rimak shamurka: Patroyni, kullkikita mirachishkani

pichka kuti ashwanta kanrayku.

¹⁹Paytapas aynirka: Kanka kamachipanki pichka llaktakunata.

²⁰Chaymanta shukna rimak shamurka: Patroyni, kaykaya kullkikika. Sumakta llachapawa wankushpayni wakaychashkani kanrayku. ²¹Yapa kanta manchashpayni kay kullkita mana llankashkanchu. Shukkuna tarawashkanmanta kanka yanka kullkita apinki. Shukkuna tarpushkankunamanta kanka pallanki. ²²Chaypina chay apuka rimarka: Kanka millaypa yuyayyu runa kanki. Kan kikin rimashkaykimanta kastigarinki. Ñuka sinchi kamachik kanaynita, shukkunapa tarawashkanmanta kullkita apinaynita, shukkunapa tarpushkankunamanta pallanaynita yuyarinki. ²³Chasna kashpanka ¿imaraykuta kullkinita mana churashkankichu kullkita mirachina wasipi, chaypi mirananpa? Chaypi churankima karka uchillastullapas mirashkawa pakta apinima karka.

²⁴Chaymanta chaypi kahukkunata rimarka: Payta kichuychi chay kushkayni kullkita. Chay chunka kuti mirachik runata kuychi. ²⁵Paykunaka aynirkakuna: Patrón, payka ña achka kullkita apishka. ²⁶Chay apuka aynirka: Kankunata rimani, maykanmi alita rurak runayni kan, paytaka kunimi ashwanta. Killaysiki runaka uchillastu tiyapushpanpas kichuy tukunkami. ²⁷Kunanka chay kuntraynikunata pushak ripaychi. Mana munashkankunarayku ñuka apu tukunaynita kay puntaynipi apamushpa wañuchiychi.

²⁸Chasna nishpa yachachishkanwasha Jesuska Jerusalenma rirka.

**Jesúska Jerusalén
llaktapi yaykurka**
(Mt. 21.1-11; Mk. 11.1-11;
Jn. 12.12-19)

²⁹⁻³⁰Jerusalenma rihushkanpi Jesúska paktarka Betfagé llakta, Betania llakta

kuchupi. Chay llaktakunaka shuk urku Olivos shutiyu kuchupi karkakuna. Ña paktahushpan chay Olivos urku mayanpi, Jesuska ishkey runankunata nirka:

Riychi chay rikuhushkaykichi llaktama. Chaypi paktashpaykichi tarinkichimi shuk malta burru watarishkata, maykanpimi nima shuk runa purishkarachu. Chay malta burruta paskashpaykichi apamuychi. ³¹Shuk runa kankunata mitsashpa tapushpanka ¿imaraykutaya paskahunkichi? nishpa, payta kasna rimaychi: Yayanchi Jesusmi munahun awanpi tiyarishpa rinanpa. Kunanllatami kutichik shamushu nishpa.

³²Chasna Jesús nishpan chay ishkey runankunaka rirkakuna. Paypa rimashkantashina tarik rirkakuna. ³³Ña chay malta burruta paskahushpankuna amunkunaka tapurkakuna:

¿Imaraykuta paskahunkichi chay burruta?

³⁴Paykunaka aynirkakuna:

Yaya Jesusmi munahun.

³⁵Chaymanta Jesusma apashpa rirkakuna. Chaypi paktashpankuna churarinankunata burrupa awanpi mantashpankuna Jesusta tiyachirkakuna. ³⁶Chasna Jesús rihushpan puntanpi runakunaka churarinankunata ñampipi mantarkakuna, imashnami rurapayanahun shuk atun aputa kushilla yaykuchinankunapa. ³⁷Ña Jerusalenta kayllayahushpankuna Olivos urkuta uraykuhushpankuna Jesusta chay achka katihuk runakunaka yapa kushikushpankuna kaparishpa Yaya Diosta agradesirkakuna:

¡Yaya Dios, kay Jesús atun yachaykita rikushishpa tukuy ali rurashkanta rikushkanchi! ³⁸Payka kanpa yanapashkayki ali runami kan. Kanpa munashkaykita rurananpa kachashkayki atun

apunchi kashpanmi shamuhun. Ñami tukuyta alichashkanki kushilla paywa kawsananchipana. Kanta kushichinchi awa silupi kawsak Yaya Dios.

³⁹Chaypi shuk *fariseokuna chay runakunapa chawpinkunapi kahukkuna rimarkakuna:

Yachachik, rimay kay kanta katik runakunata chunllayanankunapa.

⁴⁰Chaypi Jesuska aynirka:

Kankunata rimani, kaykuna chunllayashpankunaka rumikunanami kaparinkakuna.

⁴¹⁻⁴²Jesús Jerusalén kuchupi paktashpan llaktata rikushpan wakarka. Chay llaktapi kawsakkunarayku wakashpa rimarka:

Imashna alishi kama karka, kay punchallapas asirtankichima ñuka Yaya Dioswa alichashka kushilla kawsayta kuk kanaynita kushillana kawsanaykichipa. Kunankama mana munashpaykichi asirtanata, Yaya Dios kankunamanta kichushka asirtana yuyayta manana asirtanaykichipa. ⁴³⁻⁴⁴Mana munashpaykichi asirtanata Yaya Dios kachawashkanta kankunata kishpichinaynipa, kunanmanta pacha achkata parisinaykichi tiyan. Parisina punchakuna paktarishpankuna kuntraykichikunaka llaktaykichi muyukta allpata lumayachinkakuna chaypi pakashpa wañunakushpa kankunata winsinankunapa. Tukuy kankunata winsishpa wañuchinkakuna. Tukuy wasikichikunatapas waklichishpa urmachinkakuna. Nima shuk rumi awapura rurarishkaka kiparinkachu.

Jesuska rantichik runakunata Yaya

Diospa wasinmanta llukshichirka

(Mt. 21.12-17; Mk. 11.15-19;

Jn. 2.13-22)

⁴⁵Jerusalenpi paktashpan Jesuska *Yaya Diospa wasinpi yaykurka. Chay

wasipi puntiru atun pampa kincharishkapi achka rantichik runakuna karkakuna. Chayta rikushpan Jesuska piñarishpan llamputa llukshichirka.

⁴⁶Llukshichihushpan paykunata rimarka:

Yaya Dioska killkachishkanpi riman:
Kay wasinika ñukata mañanankuna wasinimi kan nishpa.

Kankunaka kay Yaya Diospa wasinta shuwakunapa kushilla tantarinata rurashkankichi. [Chasna Jesuska rimashpan paykuna chaypi achkata kobrashpa rantichihushkankunarayku shuwakunashina kanankunata yuyachirka.]

⁴⁷Chaymanta pacha tukuy punchakuna Jesuska Yaya Diospa wasinpi yachachipayan. Achka runakuna payta uyashpankuna *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas, chay llaktapa apunkunapas maskarkakuna, imashna rurashpami payta wañuchinkakuna. ⁴⁸Chasna yuyarishpankunatata mana atiparkakunachu payta wañuchinata, tukuy uras achka runakuna paypa yachachihushkanta yapa uyanayashpa chayllapi kahushkankunarayku.

Jesupa atun

yachayninmanta riman

(Mt. 21.23-27; Mk. 11.27-33)

20 ¹⁻²Shuk puncha Jesuska *Yaya Diospa wasinpi runakunata yachachirka Yaya Dios runakunata kishpichinanmanta. Chaypi *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas, paykunata kamachik israel masin rukukunapas tapuk shamurkakuna:

Ñukanchita rimay ¿pita kanta kamachishka tukuy chay rurashkaykikunata ruranaykipa? ¿Pita kanta kamachishka kasna yachachinaykipa?

³Chaypina Jesuska aynirka:

Ñukapas shuk imata tapushkaykichi. Ayniwaychi. ⁴¿Pita Juanta kamachirka bawtisananpa? ¿Yaya Dioschu runakunachu?

⁵Chaypi paykunapura tapunakurkankuna:

Yaya Diosmi Juanta kacharka nishpanchika Jesuska ñukanchita rimankami: Yaya Dios payta kachashka kashpanka ¿imaraykutaya payta mana kasushkankichichu? ⁶Aynishpanchika runakuna rimashpankuna Juanka yachachirka nishpa, tukuy runakuna piñarishpankuna ñukanchita rumiwa tuksishpa wañuchinkakuna. Paykunaka kirinahun chay Juan wañuka Yaya Diospa yachayninwa yachachik kashkanta.

⁷Chasna tapunakushpankuna Jesusta aynirkakuna:

Mana yachanchichu pimi Juanta kacharka nishpa.

⁸Chaypina Jesuska aynirka:

Chasna kashpanka ñukapas mana rimashkaykichichu pimi kamachiwashka tukuy kaykunata ruranaynipa nishpa.

Jesuka mana kasunayak tarawakkunamanta yuyachishpa yachachin

(Mt. 21.33-46; Mk. 12.1-12)

⁹Chaymanta Jesuska tukuy chay runakunata shuk yachachinawa yachachirka kasna:

Tiyarka shuk chakrayu runa. Chay runaka chakranpi achka uva wiñarishkakunata tarpuchirka. Chaymanta chakranta shuk tarawak runakunata kurka amunshina pichashpa kuyranankunapa. Chasna kushpan rimarka: Kay uva chakraynita pichashpa kuyrapankichi shamunaynikama. Pallashpaykichi tukuy muyunkunamanta chawpita

kuwankichi. Chasna rimashpan chay amunka rirka shuk karu llaktama, chaypi unayta kawsananpa.

¹⁰Ña chay uvakunata pallana uras paktarishpan chay amunka shuk runanta kacharka chay chakranpi tarawahukkunata rimak rinanpa: Patronchimi kachawashka uva muyukunata pallashkaykichimanta chawpita kuwanaykichipa payrayku apanaynipa nishpa. Chay runanka uva muyuta apanapa rishpan mana kurkakunachu payta nima shukta. Makashpankunalla chay runata kacharkakuna.

¹¹Chaymanta chay patronka shuk runantana kacharka uva muyukunata tapuk rinanpa. Paytapas makashpankuna millaypata rimashpa pinkachishpankuna shinallata kacharkakuna.

¹²Kimsaynin runantana kacharka. Paytapas chasnallata mana alitachu rurarkakuna. Makashpankuna aychan liki likita kacharkakuna.

¹³Chaymantana chakra amuka yuyarirka ¿imashnashi ruraynima? nishpa. Kachashara shuklla munashkayni wawaynita. Payta rikushpankuna chari manchashpankuna kasunkakuna nishpa. Chaymanta wawantana kacharka. ¹⁴Payta rikushpankuna chay tarawak runakunaka kwintarkakuna paykunapura: Payka kay chakra amupa wawanmi. Yayan wañushpan kay chakraka payraykunami kiparinka. Akuychi kunalla wañuchishunchi, tukuy kay uva chakraka ñukanchipana kananpa. ¹⁵Chaypina chay chakramanta llukshichishpankuna payta wañuchirkakuna.

Chasna kwintashkanwasha Jesuska tapurka:

¿Imanachimashi chay chakra amuka chay wañuchik runakunata? ¹⁶Chay uva chakranma rishpan chay tarawakkunata wañuchinkami. Chaywasha chay

chakrantaka kunkami shuk runakunata nishpa.

Yachachishkanta uyashpankuna rimarkakuna:

Yaya Dioska ama chasna rurachun ñukanchiwa.

¹⁷Jesuska paykunata rikushpan pay kikin rumishina kananta yuyarishpan rimarka:

¿Ima ninayantaya kasna Yaya Diospa ñawpa killkachishkanka?

Shuk runa wasinta rumimanta rurashpan tarawak runankunaka shuk ali sinchi rumita mana munashpankuna mayanpi churarkakuna mana alichu nishpankuna. Chay rumitaka wasinta rurak runaka akllashpan chay wasinpi churarka shuk orkonshina sinchikuchik kananpa nishpa.

¹⁸Chay akllashkan rumipi takakta tukushpaykika tulluyki pakiktami urmanki. Chay atun rumi awaykipi urmashpanka machuyakta nitishpa pulbu wañunki.

¹⁹Chasna Jesús yachachishpan chay *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas alita asirtarkakuna, paykuna amunta mana kasunayakkunashina kanankunata uyachishkanta, chaymantapas chay ali rumita wichukkunashina chay rumipi takarikkunashina kanankunata uyachishkanta. Chayrayku yapa piñarishpankuna Jesusta chay ratulla apinayarkakuna wañuchichinankunapa. Chasna ruranayashpankunapas Jesusta mana apirkakunachu runakunata manchashkankunarayku. Pakta wañuchiy tukunchima nishpa yuyarirkakuna.

Chiknik runakuna Jesusta pantachichinayarkakuna
(Mt. 22.15-22; Mk. 12.13-17)

²⁰Jesusta yapa *romano aputa apichichinata munashpankuna chay

payta chiknik runakunaka chaymanta pacha maskarkakuna, imamantami payta apinkakuna nishpa. Chasna kashpan shuk runakunata Jesusma kacharkakuna, alishina tukushpa payta llullachishpa pantachichinankunapa. Chasna rurashpa munarkakuna romano aputa Jesusmanta millaypata rimak rinata.

²¹Chay llullachik runakunaka Jesuspi paktashpankuna alishina tukushpa payta rimarkakuna:

Yachachik, yachanchi tukuy uras runakunata rimanaykika yachachinaykika shutipa kananta, mana manchashpa nima pita. Alita yachachinki runakunata Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsanankunapa. ²²Ñukanchita rimay ¿alichu manachu ñukanchi israel runakunaka chay romano tukuy manta atun aputa *impuestuta pagananchipa? ¿Yaya Dioska munanchu pagananchipa manachu?

²³Jesuska yacharka mana ali yuyarishkankunata. Ari, pagananchi tiyan nishpa aynimaka, israel apukunata rimak rinahuma payta kastiganankunapa. Mana alichu pagananchipa nishpa aynimaka, romano aputa rimak rinahuma payta kastigananpa. ²⁴Chasna kashpan paykunata rimarka:

Rikuchiwaychi shuk kullkita.

Chaymanta shuk kullkita apishpan tapurka:

¿Pipa almantata rikunkichi kay kullkipi? ¿Pipa shutinta kay kullkipi killkarishka kan?

Paykunaka aynirkakuna:

Romano tukuy manta atun apupami.

²⁵Chasna aynishpankuna Jesuska paykunata rimarka:

Chay atun apupa kashkantaka kuychi amunta. Maykanmi Yaya Diospa kan, kuychi payta. Yaya Dios ñukanchiku-

nata rurashkanrayku ñukanchikunapa amunchi kan. Chayrayku tukuy shunkuykichimanta pacha payta yuyashpa kawsaychi.

²⁶Chasna chay llullachik runakuna mana atiparkakunachu Jesusta pantachichinata nima shuk shimita, runakuna chawpipi rimashpan. Yapa yachayninwa aynishkanta uyashpankuna mancharishpankuna chunlla uyarkakuna.

**Jesuska yachachin wañushkakuna
kawsarinankunata**

(Mt. 22.23-33; Mk. 12.18-27)

²⁷Chaymanta shuk *saduseokuna Jesusta kayllayarkakuna. Paykunaka kirinahun wañushkakuna manana kawsarinkakunachu nishpa. Chayrayku Jesusta rimarkakuna:

²⁸Yachachik, ñawpa Moisés wañuka ñukanchirayku killkarka: Shuk warmiyu runa manara wawayu wañushpanka wawkinna chay kachuynin mashintuta warmiyanan tiyan chay warmita wawayachinanpa wawkinranti. Chaymanta chay warmin kari wawata wawayashpanka chay wawkin wañupa wawanshina kanan tiyan nishpa.

²⁹Kunan kanta kwintanayanchi: Tiyarka kanchis wawkikuna. Shuk puncha puntiru wawkika warmiyarka. Mana nima shuk wawayu kashpanra wañurka.

³⁰Chaymanta Moisespa killkashkan kamachishkata kasushpan ishkeynin wawkina kachuynin mashintuta warmiyarka. Chay wawkipas chasnallata wañurka. ³¹Chaymanta kimsaynin wawkina chay kachuynin mashintuta warmiyarka. Paypas wañurka. Chasna-llatata shukllankama shukllankama chay kanchis wawkikuna chay warmillatata warmiyashpankuna karan shuk mana wawayuchu wañurka.

³²Chaymanta chay warmipas

wañurkana. ³³Kunanka rimay ñukanchita. Chay kanchis wawkikuna chay warmillatata warmiyarkakuna. Wañushkakuna kawsarimushpankuna chay kanchis wawkikunamanta ¿maykanpa warminshi kama?

³⁴Chaypi Jesuska aynirka:

Kay allpallapimi karikunaka warmiyannahun, warmikunapas kusayanahun. ³⁵Maykankunami Yaya Diospa rikushkanpi ali kanahun wañushkankunamanta kawsarinankunapa paypa ruranan mushu mundupi yaykunankunapa, paykunaka mana warmiyankakunachachu, warmikunapas mana kusayanakunachachu. ³⁶Chaypika manami nima pi wañunkanachu. Chayrayku manana warmiyashpa kawsankakunachu miranankunapa. Paykunaka kankakunami *angelkunashina mana wañukkuna. Yaya Diospa wawankunami kankakuna wañushkankunamanta kawsarimushkankunarayku. ³⁷Runakuna wañushkankunamanta kuti kawsarinankunata Moisés wañupas yachachirka. Chay uchilla kaspi sintihukmanta Yaya Dios payta kasna rimashkanta killkarkan: Ñuka kani Yaya Dios, maykantami Abraham, Isaak, Jakob kushichinahun nishpa. ³⁸Yaya Dios chasna rimashkanrayku yachanchi chay yaya rukukuna wañushpankunapas paywa pakta kawsa kahushkankunata. Kawsakunallami Yaya Diosta kushichinahun, wañushkakunaka payta mana kushichinahunchu. Yaya Diosraykuka tukuy paykuna wañushpankunapas kawsallami kanahun.

³⁹Chasna aynishkanta uyashpankuna Moisespa killkashkanta shuk yachachikunaka Jesusta nirkakuna:

Sumakta rimashkanki. Suma yachachik kanki.

⁴⁰Chaymanta pacha chay Jesusta pantachichinayak saduseokuna manana munarkakunachu tapunata ashwanta.

Jesuka yachachin pay tukuymanta ashwan ali kamachik kananta

(Mt. 22.41-46; Mk. 12.35-37)

⁴¹Chaymanta Jesuska chay yachachik runakunata tapurka:

¿Imashna yuyarishpaykichitaya yachachinkichi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka atun apu David wañupa miraymanta kanka nishpa? ⁴²⁻⁴³David kikin chay Kishpichikmanta rimashpan killkarka chay killka Salmospi:^h

Yaya Dioska chay kamachiwakta rimarka: Tiyariy kus kayni parti kamachinaykipa ñukawa pakta, tukuy kanta chiknik runakunata winsinaynikama kanta kasunankunapana nishpa.

⁴⁴David Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka kamachiwak nirka. Chay uras ña kawsa paymanta pasa kashpan David unay wañushkanwasha paypa miraymantallatata kashpan manami atipancho runalla kanata.

Jesuka Moisespa killkashkanta yachachikkunata uyachishpa rimarka

(Mt. 23.1-36; Mk. 12.38-40;

Lk. 11.37-54)

⁴⁵Chasna tapushpan Jesuska tukuy chaypi kahuk runakunapa uyahushkankunapi runankunata rimarka: ⁴⁶Ama kankunaka chay Moisespa killkashkanta yachachikkunamanta llullachirishka kaychichu. Paykunaka yapa munanahun tukuy runakuna paykunata aputashina saludanankunapa. Chayrayku suma suni churarishkankunawa purinahun runakuna ñampikunapi plasakunapi

saludanankunapa. Tantarina wasikunapi, fiestakunapipas tukuy manta suma tiyarinakunapi tiyarinahun, runa masinkuna paykunata aputashina rikuhushkankunata rikuchishpa.
⁴⁷Paykuna kikinrayku mana pinkashpa mashintukunata tukuy imankunata llullachishpa tapunahun, Yaya Diosta kushichinaykichipa kunaykichi tiyan nishpankuna. Mana ali rurak kashkankunata pakanankunapa, tantarina wasikunapi ali rurak runakunashina Yaya Diosta unayta mañanahun. Chasna kashpankuna Yaya Dioska paykunataka tukuy runakunamanta ashwan sinchitami kastiganka.

**Shuk mashintu tukuy tiyashkan
 kullkinta Yaya Diosta kurka**
(Mt. 12.41-44)

21 ¹Jesuka *Yaya Diospa wasinpi runankunata chasna rimahushpan rikurka yapa kullkiyu runakuna kullkinkunamanta Yaya Diosta kushpa kahapi churahushkankunata.
²Chaymantapas rikurka shuk mashintu nima imayu ishkey kullkinstuta churahushkanta. ³Chaypi rimarka:
 Rikuychi. Kay mashintu nima imayuka chay ishkey kullkinstuta churahushpan Yaya Diospa rikushkanpi tukuy chay achka kullkiyu runakunamanta ashwantami kushka. ⁴Tukuy paykunaka achka kullkinkunamanta puchurishkata kushkakuna. Kay mashintu tukuy tiyapushkanta Yaya Diosta kushka, maykanwami mikananta rantinan karka. Chayrayku payka Yaya Diosta ashwanta kushichishka.

**Jesuka runankunata rimarka Yaya
 Diospa wasin urmachiy tukunanta**
(Mt. 24.1-2; Mk. 13.1-2)

⁵Chaypi shukkunaka rimahurkakuna *Yaya Diospa wasinmanta:

Suma rumikunawa, Yaya Diosta kushkakunawa yapa suma rurarishka rikurin nishpa.

Chaypi Jesuka rimarka:

⁶Tukuy kay rikuhushkaykichika shuk punchami urmachiy tukunka. Nima shuk wasi, nima shuk rumi awapura rurarishkaka kiparinkachu.

**Jesuka yachachin manara kay
 allpaka tukurihushpanra
 imakunami pasanka**
(Mt. 24.3-14; Mk. 13.3-23)

⁷Chaypi runankunaka Jesusta tapurkakuna:

Yachachik ¿ima urastaya *Yaya Diospa wasinta urmachinkakuna?
 ¿Imata rikushpanchita yachanchima chay puncha paktarihushkata?

⁸Jesuka aynirka:

Alita yuyariychi nima pi kankunata llullachinanpa. Achka runakunami yanka nishpa rimak shamunkakuna: Nukami kani Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik nishpa. Shukkunaka rimankakuna: Nami paktarihun Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kutimunan punchaka nishpa. Chasna rimashpankunapas ama paykunata kiriychichu.
⁹Uyashpaykichika runakuna chikninkushpankuna wañunakushpa kawsahukunata, ama mancharinkichichu. Tukuy chaykunami puntiru pasan tiyan. Runakuna wañunakushpa kawsahushpankunapas chay uras kay allpaka manarami tukurinkarachu.

¹⁰Jesuka yachachishpalla katirka:

Shuk shimita rimakkuna shuk shimita rimakkunawa chikninakushpankuna wañunakunkakuna. Shuk allpapi kawsak runakunaka shuk allpapi kawsak runakunawa sinchita chikninkushpankuna wañunakunkakuna.

¹¹Tiyankami sinchi allpa kuyuykuna. Tukuy partimi sinchi yarkay tiyanka,

chaymantapas achka utkalla shukma shukma chimpak sinchi unkuykuna. Silupi manchaypata nima ima uras rikushkankunata rikunkakuna runakunaka.

¹²Manara chaykuna tiyashpan kankunata chiknisha parisichinkakuna, apinkakuna karselpi churachinankunapa. Chiknik runakuna kankunata uchachishpa tantarina wasikunama pushankakuna. Chaymanta karselpi churachinkakuna. Ñukata katiwahushkaykichirayku kankunata apishpa atun apukunama pushankakuna kastigachinankunapa. ¹³Chasna ruray tukuhushpaykichi achka uyahushkankunapi atipankichi ñukamanta rimanata. ¹⁴Tukuy chayta uyashpaykichi ama yuyarishpa kaychichu imatashi aynishanishpa. ¹⁵Chay urasmi kushkaykichi yachayta alita ayninaykichipa. Nima maykan kuntraykichi atipankachu kankunata ayninata.

¹⁶Chay uraska kankunata yapa chikninkakuna. Yayaykichi, wawkikichipas, shuk aylluykichipas, amiguykichipas apukunama pushankakuna kankunamanta llullashpa rimanankunapa. Chasna rurashpankuna apukunaka kankunamanta shukkunata wañuchinkakuna. ¹⁷Tukuy runakuna kankunata chikninkakuna ñukata katiwahushkaykichirayku. ¹⁸Chasna kashpanpas Yaya Dios kankunata alita kuyrashpan manami atipankakunachu paymanta anchuchishpa chinkachinata. ¹⁹Imatapas kankunata rurashpankuna mana sakishpa ñukapi sinchikuychilla. Chasna shuti kishpishpa Yaya Dioswa wifañyapa kawsak rinkichi.

Jesuka rimarka Jerusalén llaktata urmachinankunata

(Mt. 24.15-21; Mk. 13.14-23)

²⁰Jesuka yachachishpalla katirka: Kay Jerusalén llakta muyukta achka suntalukunata rikushpaykichi yachanki-

chi ña urmachinalla kahukkunata. ²¹⁻²²Chay punchakunaka Yaya Diospa sinchi kastiganan punchakunami. Chay urasmi Yaya Dioska tukuy killkachishkan shiminkunata paktachinka. Chay punchakunapi kankuna Judea allpapi kawsakkuna urkukunama utkalla mitikuychi. Kankuna Jerusalén llaktapi kahukkunaka chaymantalla mitikuychi. Chakraykichi kashushpaykichika manana Jerusalena kutiychinachu.

²³Chasna mitikuna punchakunapi yapa llakiyapa kanka chay chichu warmikunarayku, chay llullu wawayu warmikunaraykupus. Tukuy kay israel allpapi kawsak runakuna yapakta parisinkakuna. Yaya Dios paykunata yapa piñaywami kastiganka. ²⁴Wañuna kuhushkankunapi shukkunaka sabliwa wañuchiy tukunkakuna, shukkunataka apishpankuna pushankakuna tukuy allpapi chikan chikan runakuna chawpipi kawsanankunapa. Mana israel runakuna kay Jerusalenta urmachishpankuna amuyankakuna Yaya Diospa rimashkan puncha paktarinankama.

Jesuka kutimunan punchamanta rimarka

(Mt. 24.29-35; Mk. 13.24-31)

²⁵Jesús runankunata yachachishpalla katirka: Kutimunayni puncha kuchuyahushpan intipi, killapi, istrillakunapi manchaypami rikurinka. Chaymanta kay allpapi atun yaku mar atunta ulasyashpan manchaypa uyarinka. Tukuy kay allpapi kawsak runakuna yapa mancharinkakuna, imashi tukuhunchi nishpa. ²⁶Chay uras tukuy silupi punchayachikkuna sinchita kuyurinkakuna. Chay manchaypa pasahukta rikushpankuna runakuna lismayankakuna. ²⁷Chasna tukushpankuna ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa puyu chawpipi suma chuyahlla

Yaya Diospa atun yachayninwa shamuhushkaynita rikunkakuna.

²⁸Chasna manchaypa punchakuna paktarishpankuna kankunata kishpichinayni punchaka utkallami paktarinka. Chayta yachashpaykichi chay punchakunapi manana manchashpa sumakta kushikushpa chapawaychi.

²⁹Chasna nishpan shuk yachachinawa yachachishpalla katirka:

Shuk *igu kaspita, chaymanta shuk kaspikunatapas rikushpa yachakuychi.

³⁰Achkata mushumanta pankayahushkankunata rikushpaykichika yachankichi veranoka ña kuchuyahushkanta.

³¹Chasnashinami tukuy kay rimashkayni paktarihukta rikushpaykichi yachankichi Yaya Dios mushu munduta rurashpan chaypi ali kamachinanka ña paktarihushkanta.

³²Alita uyawaychi. Kay punchakunapi kawsak runakunaka manara wañushpankuna tukuy kay rimashkaynika paktarinan tiyan. ³³Kay siluka, kay allpapas chinkarinkakunami. Tukuy rimashkayni shimikunamantaka nima shuk chinkarinkachu. Tukuy paktarinan tiyan.

Alicharishka kaychi

³⁴⁻³⁵Tukuy kay rimashkaynita uyashpaykichi alita kuyrariychi, shamushpayni alicharishka kanaykichipa. Chay puncha mana yuyarishkaykichipi kunkaymanta paktanka. Chasna kashpan ama kawsaychichu aychaykichi munashkanllata maskashpa. Chasna kawsashpaykichika kankichimi imashnami shuk animalka kunkaymanta shuk tukllapi urman. Ama kawsaychichu machashpa, tukuy munashkaykichillata yuyarishpa. Chasna kawsashpaykichika shamunayni puncha kankunarayku wañuyka kanka, imashnami tukuy kay allpapi kawsakunaraykupas

paktamunka. ³⁶Mana chasna tukunaykichipa tukuy uras Yaya Diosta mañashpa yuyaywa kawsaychi, alita payta kasushpa. Chasna kawsashpaykichika tukuy chay pasana kahushkanpi mana sakiwashpa sinchikunkichi. Chasna sinchikushpaykichika tukuy chaykunamanta kishpishka kankichi. Ñuka Yaya Diospa kachashkan runapa puntanpi mana manchashpa shayarinkichi.

³⁷Karan puncha Jesuska *Yaya Diospa wasinpi yachachipayan. Tutapi Olivos shutiyu lumama ripayan chaypi puñunanpa. ³⁸Karan puncha achka runakuna tutamantastulla Yaya Diospa wasinma ripayanahun payta uyanankunapa.

Chiknik runakuna Jesusta apinankunapa Judaswa kwintarkakuna

(Mt. 26.1-5, 14-16; Mk. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

22 ¹Ña *Paskua punchakuna kallarinanpa masna punchallana pishihurka. Karan wata israel runakunaka chay Paskua punchakunarayku tantaripayanahun. Chay punchakuna yuyaripayanahun Yaya Dios paykunata Egipto allpamanta kishpichishkanta, mikupayanahun pan mana punkichirishkata. ²Chay punchakuna ña paktarihushpan *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas maskarkakuna, imashna rurashpashi apinchima Jesusta wañuchinanchipa nishpa. Achka runakuna payta katihushkankunata rikushpankuna mancharkakuna pakta ñukanchita wañuchinahuma nishpa.

³Chaypi supayka Judas Iskariotepa shunkunpi yaykurka. Chay Judaska Jesuspa chunka ishkay runankunamanta shuk karka. ⁴Payka saserdotekunapa apunkunama, Yaya Diospa wasinta

kuyrakkunamapas rirka, paykunawa kwintanapa imashna rurashpami Jesusta apichichinka. ⁵Chasna kwintak rishpan paykunaka kushikirkakuna. Shuk yuyayllawa kashpankuna rimarkakuna:

Kanta kullkita kushunchi Jesusta apinanchipa yanapahushkaykirayku.

⁶Chaypi Judaska arí nirka. Chaymanta maskarka imashnami Jesusta mana runakunapa rikushkanpi apichichinka.

**Jesuska runankunawa Paskua
puncha mikunata mikurka**
(Mt. 26.17-29; Mk. 14.12-25;
Jn. 13.21-30; 1Kor. 11.23-26)

⁷Ña chay puntiru *Paskua punchaka paktarishpan mikupayanahun pan mana punkichirishkata. Chaymantapas chay punchaka wañuchipayanahun obeba maltata mikunankunapa, imashnami ñawpamanta pacha rurapayanahun.ⁱ Chasna yuyaripayanahun Yaya Dios paykunata kishpichishkan punchata. ⁸Chay punchapi Jesuska kacharka Pedrota, Juantapas, rurak riychi mikunata Paskua punchapi mikunanchipa nishpa.

⁹Chasna rimashpan paykuna tapurkakuna:

¿Maypita munanki rurak rinanchipa?

¹⁰Chaypi Jesuska paykunata aynirka:

Chay Jerusalén llaktapi paktashpaykichi shuk runata tinkunkichi shuk mankapi yakuta apahukta. Chay runata katiychi. Maykan wasipimi yaykun chaypi paywa pakta yaykuychi.

¹¹Chaypi wasi amuta rimankichi: Ñukanchita yachachikmi yachanayan, maypimi payka kay Paskua mikunata ñukanchiwa mikunka. ¹²Chay wasi amuka rikuchinkami shuk atun

kwartuta ish kaynin kawitupi sumakta alicherishkata. Chaypi mikunata ruraychi.

¹³Paykunaka rishpankuna tukuyta Jesuspa rimashkantashina tarik rirkakuna. Chaypi mikunata rurarkakuna Paskua punchapi mikunankunapa.

¹⁴Ña mikuna uras paktarishpan Jesús chunka ish kay *apostolninkunawa pakta mesa muyukta siririrkakuna mikunankunapa. ¹⁵Chaypi Jesuska rimarka:

Maytukuyta munashkani kay Paskua mikunata kankunawa mikunata, manara wañunayni paktarihushpan. ¹⁶Kankunata rimani, kay Paskua mikunata manami kuti kankunawa mikushanchu Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundu kallarinankama. Chaypimi Paskua tantarinanchipi yuyarishkanchika kishpichiy tukunamanta alita paktachirishka kanka, sumakta kishpichiy tukushkaykichirayku.

¹⁷Chasna nishpan Jesuska shuk pusillu *vinuta apishpan Yayan Diosta agradesishkanwasha rimarka:

Apishpaykichi shukma shukma pasachishpa karan shuk upyaychi.

¹⁸Kankunata rimani, ñukaka manami kutikashka kay allpapi kushilla kankunawa tantarishpa kay vinuta upyashannachu. Ña wañushami. Yaya Diospa ali kamachinanka mushu mundupi kallariushpan chaypira shuti kuti kushilla tantarishunchi.

¹⁹Chay vinuta kushkanwasha pantana apirka. Yayan Diosta agradesishkanwasha panta pakishpa pakishpa paykunata kurka. Chasna kuhushpan nirka:

Kay panka aychaynishinami kan. Tukuy uras tantarishpaykichi shuk panta pakinakushpa mikuhushpaykichi yuyariychi ñuka kankunaranti wañushkaynita kishpichinaynipa.

ⁱ Rikuy Éxodo killkapi 12.1-28

²⁰Ña mikushkankunawasha chasnallata shuk pusillu vinuta apishpan rimarka:

Kay vinuka yawarnishinami kan. Wañushpayni yawarnika shuturishpan Yaya Dios kankunata uchaykichimanta llakichishpan kishpichinka. Wañuhushpayni tukuy kay mushu alichanawa rimashkaynita paktachisha.

²¹Kunan maykanmi apichiwanaka chay runaka chawpinchipimi kahun.

²²Ñawpa ñukamanta rimashkashinami kunanka paktarihun. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka wañunayni tiyan. Chasna kashpanpas ay chay runa apichiwak jímashna kastigushi payrayku kanka!

²³Chaypi runankunaka mancharishpa tapunakurkakuna paykunapura: ¿Maykanshi ñukanchimanta Jesusta apichinka? nishpa.

**Jesuka runankunata yachachirka
mana kamachikkunashina
kanankunapa**

²⁴Chasna Jesuswa tantaylla mikuhushpankuna runankunaka kallarirkakuna rimanakunata paykunapura, maykanshi paykunamanta ashwan yachayyu kamachik kananta runakunaka rimanahuma. ²⁵Chaypi Jesuka paykunata rimarka:

Kay allpapi kamachikkuna runakunata sinchita kamachinahun. Chasna kashpankuna munanahun runakuna paykunata rimanankunapa runakunata alita yanapakkuna nishpa. ²⁶Kankunaka ama chasna apukunashina kaychichu. Maykanmi kankunamanta ashwan atun apu kanayan, payka shuk wawashina kasuk tukuchun. Maykanmi kankunata kamachik kan, payka tukuyi yanapak tukuchun. ²⁷Kay allpapi kamachik runakuna mikunankunapa tiyarinahun runankuna paykunata karanankunapa.

Ñukaka kankunarayku mana chasna apushinachu kani, ashwan shuk runa apunta mikunata karakshinami kani.

²⁸Kankunami ñukawa tukuy uras kamay tukushkaynikunapi kashkankichi. ²⁹⁻³⁰Chayrayku imashnami Yayayni ñukata apu tukunaynipa rimawashka, ñukapas kankunata rimani apukuna tukunaykichipa. Chay ali kamachinayni mushu mundupi ñukawa pakta mesaynipi mikunkichi upyankichipas. Chaymanta kankunata suma kamachina tiyarinakunapi tiyachisha, chay chunka ishka israhel ayllukunamanta mirashka israhel masakichikunata kamachinaykichipa. Chasna kamachik tukushpaykichimi paykunata rimankichi alitachu manachu rurashkakuna nishpa.

**Jesuka rimarka Pedro payta mana
riksikshina tukunanta**
(Mt. 26.31-35; Mk. 14.27-31;
Jn. 13.36-38)

³¹Chaymanta Jesuka Pedrota rimarka:

Simón, alita uyaway. Supaykunapa apumi yapa kankunata kamanata munashpan Yaya Dioska ari nishka. Imashnami shuk shushunawa kuyuchishpa mana alikunata surkunchi, chasnashinami kankunaka kamay tukunkichi sakiwankichichu manachu nishpa. ³²Ñukaka kanrayku Yaya Diosta mañashkanimi, kanta yanapananpa mana sakiwanaykipa. Kan ñukata kutikashka katiwashpayki sinchikuchiy kirik masakikunata, paykunapas ñukata alita katiwanankunapa.

³³Chaypi Simonka nirka:

Yaya Jesús, kanta karselpi tapashpankunaka chayma kanwa pakta rinayani. Kanta wañuchishpankunaka ñukapas kanwa pakta wañusha.

³⁴Chasna rimashpan Jesuska aynirka: Pedro, rimashkayki, kunan tutami manara atallpa kantahushpan kanka

kimsa kuti llullashpa rimanki Jesusta mana riksinichu nishpa.

**Jesuska runankunata rimarka
alicharishka kanankunapa**

³⁵Chaymanta Jesuska runankunata rimarka:

Yuyariychi shiminita yachachinaykichipa kachashkayni punchakunata. Chay uras kankunata rimashkani nima imata apanaykichipa, nima bulsata, nima kullkita, nima sapatuta. Chasna rishpaykichi ¿shuk imaka pishirkachu kankunarayku?

Paykunaka aynirkakuna:

Mana nima ima ñukanchita pishirkachu.

³⁶Chaypina paykunata rimarka:

Kunan shuti manana chasnallachu rinkichi. Maykanpachari tiyan bulsan, kullkin, chayka purihushkanpi munashkanrayku apachun. Maykanpachari mana tiyanchu sablinka, payka kamsanta rantichishpan sablinta rantichun. Kamisaykichimanta ashwanta munankichi sablikichita, tukuy parti kuntraykichikuna tiyashkanrayku. ³⁷Kankunata rimani, kunalla Yaya Diospa killkachishkanpi ñukamanta killkarishkaka paktarinka kasna nishkaka:

Shuk millaypa rurak runatashina payta wañuchinkakuna.

Chasnashinami paktarihun ñukarayku.

³⁸Chaymanta rimarkakuna:

Yaya Jesús, kaypimi tiyan ishkay sablinchikuna.

Chaypina Jesuska aynirka:

Chaylla kachun.

Jesuska Getsemaní kinchapi Yayan

Diosta mañarka

(Mt. 26.30, 36-46; Mk. 14.32-42)

³⁹Mikushkankunawasha Jesuska chay wasimanta llukshishpan Olivos shutiyu

urkuma rirka, imashnami wiñay rurapayan. Chasna rishpan paypa runankunaka katirkakuna. ⁴⁰Chaypi paktashpankuna Jesuska nirka:

Mañaychi Yaya Diosta, sinchita kamay tukuhushpaykichi mana sakinaykichipa ñukapi sinchikunata.

⁴¹Chasna rimashpan Jesuska paykunamanta anchurirka astalla karunikstupi. Chaypi kankurishpan Yayan Diosta mañarka:

⁴²Yayayni, munashpaykika kishpichipay mana chasna sinchita parisinaynipa. Chasna tapushpaynipas ama ñukapa munashkaynita ruraychu, ashwan kanpa munashkaykillata ruray.

⁴³Chasna mañahushkanpi silumanta shuk *angel rikurik shamurka sinchikuchinanpa. ⁴⁴Jesuska yapa parisinanta yuyarishpa sinchi manchayta musyashpan Yayan Diosta ashwan sinchita mañarka. Umpinka yawarshina tukushpa allpama shuturirka. ⁴⁵Chasna Yayan Diosta mañashkanwasha atarirka runankunama kutinanpa. Chaypi paykunata tarik rirka puñuhukkunata. Yapa llakiywa sampayashpankuna puñuy apishpan puñuhurkakuna. ⁴⁶Chaypi rimarka:

¿Imaraykuta puñuhunkichi? Atarishpaykichi Yaya Diosta mañaychi mana sakinaykichipa ñukapi sinchikunata, sinchita kamay tukuhushpaykichi.

Jesusta apirkakuna

(Mt. 26.47-56; Mk. 14.43-50;

Jn. 18.2-9)

⁴⁷Jesús chayra rimahushkanpi achka runakunaka paktamurkakuna. Chay runakunapa puntanpi Jesuspa chunka ishkay runankunamanta Judas shutiyu rirka. Jesusta kayllayak shamushpan payta saludahushpan mucharka.

⁴⁸Chaypi Jesuska rimarka:

Judas ¿ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata muchashpaykichu apichiwanki?

⁴⁹Jesús wa kahukkunaka chasna pasahukta rikushpankuna tapurkakuna: Yaya Jesús ¿wañunakushunchichu sabliwa?

⁵⁰Chasna nishpankuna Jesuspa shuk runan sablinta apishpan *saserdotekunapa atun apupa shuk runanta sumakta pitishpa wañuchisha nishpa pitihushpan kuska parti rinkrinta pitirka. ⁵¹Chaypi Jesuska rimarka:

Sakiychi. Chaykamalla.

Chasna nishpan chay runapa rinkrinta llankashpan ampirka. ⁵²Saserdotekunapa apunkuna, Yaya Diospa wasinta kuyrakkunapas, paykunata kamachik israel masin rukukunapas shamurkuna Jesusta apichinankunapa. Chay runakunata Jesuska rimarka:

¿Imaraykutaya sablikunawa kaspikunawapas shamushkankichi apiwanaykichipa? ¿Wañuchik shuwa runachu kani? ⁵³Tukuy puncha Yaya Diospa wasinpi kankunawa kahushpayni ¿imaraykutaya mana chaypi apiwashkankichichu? Tuta kashpanmi kunan apiwanaykichi ura paktarishka. Kunan Yaya Dios sakin amsaka punchata winsikshina supaykunapa apun munashkanta ruranapa.

Pedroka Jesusta mana riksinichu nishpa rimarka

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mk. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Jesusta apishpankuna *saserdotekunapa atun apupa wasinma pusharkakuna. Chasna pushashpankuna chaypi yakyuchirkakuna. Pedroka karullapi katirka. ⁵⁵Chay wasi kincharishka pampan chawpipi kuyrakkunaka ninata sintichishpankuna muyukta tiyarirkakuna. Chaypillatata Pedropas paykunapa chawpinpi tiyarik rirka.

⁵⁶Chaypi shuk chay aputa yanapak warmika payta nina kuchupi tiyahushkata alita rikushpan rimarka:

Kay runapas Jesús wa pakta purikmi kan.

⁵⁷Chasna nishpan Pedroka llullachishpa aynirka:

Manami paytaka riksinichu.

⁵⁸Unaystumanta kuti shuk runa payta rikushpan rimarka:

Kanpas chay runapa runankunamantallatatami kanki.

Pedroka aynirka:

Manami paykunamantachu kani.

⁵⁹Shuk uramanta shukna rimarka: Kay runapas shutipami Jesús wa purik kan, paypas Galileamanta runa kashkanrayku.

⁶⁰Chaypi Pedroka aynirka:

Pimantachari rimahunki manami yachanichu.

Chasna rimahushkanllapi atallpaka kantarka. ⁶¹Chaypi Jesuska tikrarishpan Pedrota rikurka. Chasna rikushkanllapi Pedroka yuyarirka Jesuspa nishkanta: Kunan tuta manara atallpa kantahushpanra kanka kimsa kuti rimanki manami riksinichu payta nishpa.

⁶²Chasna yuyarishpan Pedroka kanchama llukshishpan yapa llakirishpan sinchita wakarka.

Jesusta asichirkakuna

(Mt. 26.67-68; Mk. 14.65)

⁶³Chaymanta Jesusta kuyrak runakunaka asichishpankuna waktarkakuna.

⁶⁴Ñawinta tapashpankuna uyanpi waktashpa tapurkakuna:

Yaya Diospa yachayninwa kashpaykika rimay pita kanta waktashka nishpa.

⁶⁵Chasna payta waktashpankuna achka mana alikunata paymanta rimashpa payta asichirkakuna.

Jesusta tantarishka atun apukunapa puntankunapi karka

(Mt. 26.59-66; Mk. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶Ña pakarihushpan israel runakunata kamachik israel masin rukukuna,

*saserdotekunapa apunkunapas, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas tantarirkakuna. Chay tantarishkan-kunama Jesusta pusharkakuna, maypimi paykunaka apupura tantaylla yuyarishpa kwintanahun. Chaypi payta tapurkakuna:

⁶⁷Rimay ñukanchita ¿kanchu kanki chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka?

Chaypi Jesuska aynirka:

Rimashpaynika chay Kishpichik kani nishpa, mana kiriwankichichu. ⁶⁸Ñuka kankunata shuk imata tapuynimaka, mana ayniwankichimachu. ⁶⁹Kunamanta pacha ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa tukuyta atipak Yaya Diospa kuchunpi tiyarisha tukuy runakunata kamachinaynipa.

⁷⁰Chayta uyashpankuna yapa piñarishpa tapurkakuna:

¿Shutipachu chasna rimahunki Yaya Diospa Wawan kanaykita?

Jesuska aynirka:

Ari, ñukami kani rimashkaykichishina.

⁷¹Chayta uyashpankuna paykunaka rimarkakuna:

Kunan shuti manana munanchichu nima shuk runata paymanta ashwan millaypata rimak shamunanpa payta wañuchichinanchipa. Ñukanchi kikin uyashkanchi pay kikin mana llakichiyapa rimashkanta nishpa.

Jesusta apu Pilatoma pusharkakuna

(Mt. 27.2, 12-14; Mk. 15.1-5;

Jn. 18.28-38)

23 ¹Chaymanta tukuy chay tantarishkakunaka atarishpankuna Jesusta *romano apu *Pilatoma pusharkakuna. ²Chaypi Jesusta uchachishpa rimarkakuna:

Kay runaka israel masinchikunata yachachishka apunkunata mana

kasunankunapa. Chayraykumi payta apishpa pushamushkanchi. Paymi rimarka: Romano tukuymanta atun aputa ama *impuestuta kunkichichu nishpa. Chaymantapas rimarka: Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik, Atun Apuykichimi kani nishpa.

³Chaypi Pilatoka Jesusta tapurka:

¿Shutipachu kanki israel masikikunapa Atun Apu?

Jesuska aynirka:

Ari, ñukami kani rimashkaykishina.

⁴Chaymanta Pilatoka *saserdotekunapa apunkunata, tukuy chaypi kahukkunata rimarka:

Ñukaka mana tarinichu nima shuk millaypa rurashkanta kay runapata.

⁵Chasna rimashpan chaypi kahukkunaka ashwan sinchita llullashpa Jesusmanta rimarkakuna:

Kay runaka tukuy israel runa masinchikunata yachachishka apunchikunata mana kasunanchipa. Kallarishka Galilea allpapi, kunanka kay Judea allpapipas runakunata yachachishpa kahurka.

Jesusta apu Herodesma pusharkakuna

⁶Chasna uyashpan *Pilatoka tapurka:

¿Kay runaka Galileamantachu kan?

⁷Ari nishpankuna Pilatoka yachashpan *Herodeska Galilea allpapi kamachik apu kashkanta, payma kacharka. Herodeska chay punchakunaka Jerusalenpi kahurka.

⁸Jesusta rikushpan Herodeska kushikurka. Paymanta uyashpan unaymanta pacha payta rikunayarka. Yuyarirka kunanchari ñukapas atun yachaywa shuk nima ima uras rikushkaynita Jesuspa ruranta rikusha nishpa. ⁹Chaypi Jesusta achkata tapurka. Unayta tapunata katishpanpas Jesuska nima imata aynirkachu.

¹⁰*Saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas chaypi kashpankuna payta uchachishpalla kahurkakuna. ¹¹Jesús nima imata aynishpan Herodeska suntalunkunawa payta pukllachishpa asichirkakuna. Asichishpa atun apupa suma churarinantashina churachirkakuna. Chaymanta Pilatomallatata pusharkakuna. ¹²Chay puncha Herodeska Pilatowa ali amigu tukurkakuna, ñawpaka kuntrakunashina kapayarkakuna.

Chiknik runakuna Pilatota rimarkakuna pay Jesusta wañuchichinanpa

(Mt. 27.15-26; Mk. 15.6-15; Jn. 18.39-19.16)

¹³⁻¹⁴Chaymanta *Pilatoka *saserdotekunapa apunkunata, chay Jerusalén llaktapi kamachikkunata, tukuy chaypi kahukkunatapas tantachishpa rimarka:

Kay runata pushamushpaykichi rimak shamuwashkankichi: Payka runakunata yachachishpa purin apuykichikunata ama kasuychichu nishpa. Ñukaka alita yachanaynipa kankunapa puntaykichipi tapushkani. Ña rikushkankichi maykanmantami mana alita rimawashkankichi, nima shuk millaypa rurashkanta tarishkanichu. ¹⁵*Herodespas nima shuk millaypata tarishkachu. Chasna kashpan kuti ñukanchima kachashka. Kay runaka nima imata rurashkachu ñuka wañuchichinaynipa. ¹⁶Kunanka asutishpalla kacharichisha.

¹⁷Karan wata ña chay *Paskua punchakuna paktarimuhushpankuna Pilatoka shuk karselpi kahukta kacharichipayan. Chasna kashpan chay wata Jesusta kacharichinayarka. ¹⁸Chasna rimashpan tukuy chaypi kahukkunaka piñarishpa kaparirkakuna:

¡Payta wañuchiy! ¡Barrabasta kacharichiy!

¹⁹Chay Barrabaska runakunata chay llaktapi kamachik apukunata mana kasunankunapa rimashpa yuyachishkanrayku shuk runata wañuchishkanraykupas karselpi kahurka. ²⁰Pilatoka Jesusta kacharinayashpan kuti rimarka paykunata. ²¹Chaypi ashwan sinchita kaparirkakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!
¡Payta kruspi klabashpa wañuchichiy!

²²Chaypi Pilatoka kimsaynin kuti rimarka:

¿Ima millaypatataya rurashka? Nima shuk millaypata rurashkanta paypi tarinichu wañuchichinaynypaka. Chayrayku asutichishpalla kacharichisha.

²³Chasna nishpan ashwan sinchita kaparishpankuna rimarkakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!
Yapa sinchita kaparishpankuna Pilatoka ari, wañuchichishami nirka.

²⁴Chasna mana sakishpa tapushpankuna Pilatoka suntalunkunata kamachirka Jesusta kruspi klabashpa wañuchinankunapa, paykuna munashkankunatashina. ²⁵Chay karselpi kahuk Barrabasta, apukunawa kuntra kashpan-tata shukkunata wañuchishka kashpan-pas paytaka kacharichirka. Jesustana paykuna munashkankunatashina ruranankunapa kurka.

Jesusta kruspi klabashpa wañuchirkakuna

(Mt. 27.32-44; Mk. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

²⁶Ña suntalukuna Jesusta pushahushkankunapi kruspi klabashpa wañuchinankunapa, chay ñampipi apirkakuna shuk runata Jesuspa krusninta markachinankunapa. Chay runaka karka Sirene llaktamanta Simón shutiyu. Chay Simonka chakranmanta Jerusalem kutimurka. Payta

Jesupsa krusninta markachishpankuna Jesupsa washan apashpa rirka.

²⁷Achka runakuna Jesusta katirka-kuna. Achka warmikunapas katihushpankuna payrayku llakiywa kaparishpa wakarkakuna. ²⁸Jesuska chay warmikunata rikushpan rimarka:

Jerusalén llaktamanta warmikuna, ama ñukarayku wakaychichu. Shuk parisina punchakuna paktarinkakuna, chaypi kankuna wawaykichikunawa yapa parisinaykichi tiyan. Chayta yuyarishpa kankunarayku wawaykichiraykupus wakaychi. ²⁹Chay parisina punchakuna paktarishpan runakuna rimankakuna: Kushilla kankichi machura warmikuna, chaymanta kankuna maykankunami nima ima uras wiksayu kashkankichi, nima chuchuchishkankichichu. ³⁰Chay uras tukuy runakuna yapa wañunayashpankuna urkukunata rimankakuna: Awanchipi urmaychi nishpa. Lumakunata rimankakuna: Ñukanchita tapaychi nishpa. ³¹Ñuka mana uchayu runa kashpaynitata yapa sinchita parisinayni tiyan, kankuna uchayu kashpaykichi ashwanta parisinaykichi tiyan.

³²Chay suntalukunaka Jesusta wañuchinankunapa pushahushpankuna ishkey wañuchik runakunatapas pusharkakuna paywa pakta wañuchinankunapa. ³³Wañushkapa uman shutiyu lumapi paktashpankuna Jesusta kruspi klabarkakuna. Chay ishkonti wañuchik runakunatapas karan shukta shuk kruspi klabarkakuna wañunankunapa. Shuk krusta shayachirkakuna Jesuspa kusan parti, shuktaka llukin parti. ³⁴Klabahushpankuna Jesuska rimarka:

Yayayni, llakichiy paykunata kay mana alita rurahushkankunamanta. Mana yachanahunchu imatami rurahunkuna.

Chaypina chay suntalukunaka swirtinkunata kamarkakuna pishi paykunamanta apanka Jesupsa churarantina nishpa.

³⁵Tukuy chaypi kahukkunaka rikuhlla kahurkakuna. Israel apukunapas asichishpa rimarkakuna:

Shukkunata kishpichirka. Shutipa Yaya Diospa akllashkan kashpanka paypa Kachashkan Kishpichik kashpanka pay kikinta kishpichirichun.

³⁶Suntalukunapas asichishpa payma kayllayashpankuna agru *vinuta upyachishpa rimarkakuna:

³⁷Israel runa masikikunapa Atun Apu kashpaykika kan kikinta kishpichiriy.

³⁸Jesupsa uman awapi ratachirishka karka shuk killkarishka tablapi kasna nishpa: Kay runaka israel runakunapa Atun Apumi. ³⁹Chay ishkonti wañuchik runa klabarishkankunamanta shukka Jesusta asichishpa rimarka:

¿Manachu Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kanki? Shutipa kishpichik kashpaykika kan kikinta kishpichiriy, ñukanchitapas kishpichiy.

⁴⁰Chaypi chay shukka Jesusta asichihukta aynirka:

Kanpas payshina kruspi klabarishka kashpayki ¿imaraykuta chasna rimanki? ¿Manachu Yaya Diosta manchanki?

⁴¹Ñukanchi shuti kuskanchipi kastigarishka kahunchi, mana alita rurashkan-chirayku. Kay runaka nima shuk millaypata rurashkachu.

⁴²Chasna chay wañuchik masinta rimashpan Jesustana rimarka:

Kan atun apu tukushpayki ñukatapas yuyariwanki.

⁴³Chaypina Jesuska payta rimarka:

Kunan punchami ñukawa pakta suma kushilla kawsanaynipi kanki.

Jesús ña wañurkana

(Mt. 27.45-56; Mk. 15.33-41;

Jn. 19.25-30)

⁴⁴⁻⁴⁵Jesús kruspi klabarishka kahushkanpi chawpi punchamanta pacha kimsa urakama intika amsayashpan

tukuy chay allpapi amsa tukurka. Chaypina *Yaya Diospa wasin ukupi Yaya Dioswa tinkunakuna kwartuta arkak rakta lllachapaka^j awamanta pacha pitikta likirirka. ⁴⁶Chasnapi Jesuska sinchita kaparishpa rimarka:

¡Yayayni, kaykaya makikiipi kani, ñami wañuhuni!

Chasna nishpan Jesuska wañurka.

⁴⁷Tukuy chasna pasashkanta rikushpan suntuallukunapa kapitanka Yaya Diosta kushichishpan rimarka:

Kay runaka shutipami mana uchayuchu kashka.

⁴⁸Tukuy chaypi tantarishka runakuna tukuy chay pasashkata rikushpankuna mancharishpa mana alita rurashkankunata yuyarishpankuna Jerusalem kutirkakuna. ⁴⁹Tukuy Jesusta riksishkakunaka, Galilea allpamanta payta katik warmikunapas karumantalla tukuyta rikurayarkakuna.

Jesupa aychanta urku uchcupi churashpa taparkakuna

(Mt. 27.57-61; Mk. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹Chaypi tiyarka shuk apu José shutiyu, alita rurak, ali runa. Payka Judea allpapi kahuk Arimatea llaktamanta karka. Israel runakunata kamachik tantaylla yuyarishpa israel apukunamanta shuk karka. Yapa chaparka Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi paktarinanta. Apu masinkunaka Jesusta wañuchinata munahushpankuna Joseka mana munarkachu. ⁵²Payka *Pilato rishpan Jesuspa aychanta tapurka urku uchcupi churashpa tapananpa. ⁵³Pilato ari nishpan Joseka Jesuspa aychanta krusmanta uraykuchishpan suma yura lllachapawa wankurka. Chaymanta

Jesupa aychanta aparka shuk mushu allarishka urku uchcupi churashpa tapananpa. Chaypika nima shuk wañushkata churashka kahurkarachu.

⁵⁴*Paskua punchakunarayku alichanankuna puncha karka. *Samana punchaka chay tuta ña kallarinan karka. ⁵⁵Galileamanta Jesusta katik warmikunaka Joseta katirkakuna rikunankunapa, maypimi Jesupa aychanta churanka nishpa. ⁵⁶Kutishpankuna wasinkunama suma mishkinlla asnak aseitekunata rurarkakuna chaywa Jesupa aychanta samana punchawasha kakunankunapa. Samana puncha samarkakuna Yaya Dios kamachishkanshina.

Jesuka kawsarirka

(Mt. 28.1-10; Mk. 16.1-8; Jn. 20.1-18)

24 ¹Domingo, semana kallarina puncha manara alita punchayahushpanra chay warmikunaka suma mishkinlla asnak aseiteta rurashkankunata apashpa rirkakuna Jesupa aychanta churashpa tapashkankunama. ²Chaypi paktashpankuna chay uchcupa punkunta rumiwa taparishkaka paskarishkatana tarik rirkakuna. ³Uchku ukuma yaykushpankuna Jesupa aychanta mana tarirkakunachu. ⁴Mana tarishpankuna mancharirkakuna. ¿Imanashkataya? nishpankuna mana yacharkakunachu imatami yuyarinkakuna. Chasna yuyarihushkankunapi ishkay suma chuyahlla churarishka runakuna kuchunkunapi shayahukta rikurkakuna. ⁵Paykunata rikushpankuna chay warmikunaka ashwanta mancharishpa kumurirkakuna. Chaypi chay ishkay runakunaka rimarkakuna: ¿Imaraykuta kawsahukta maskahunki-chi wañushkakunata churanapi? ⁶⁻⁷Jesuka manami kaypichu. Ñami

kawsarishka. ¿Ñachu kunkarishkankichi Jesuspa yachachishkanta Galileapira kahushpaykichi kasna rimashkanta?: Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata chiknik runakunaka apiwashpankuna kruspi klabashpa wañuchiwankakuna. Chasna wañuchiwashpankunapas kimsa punchamantami kuti kawsarinayni tiyan nishpa.

⁸Chasna chay ishkay *angelkunapa rimashkankunata uyashpankuna chay warmikunaka Jesuspa rimashkanta yuyarirkakuna. ⁹Chaymanta kutishpankuna Jesuspa chunka shuk *apostolninkunata, shuk paypa runankunatapas tukuy rikushkankunata rimak rirkakuna. ¹⁰Chay warmikunaka karkakuna: Magdalamanta Maria, Juana, *Santia-gopa maman Maria, chaymanta ashwan shuk warmikunapas. ¹¹Chay Jesuspa apostolninkunaka chayta uyashpankuna musparishpami yanka rimahunkichi nishpa mana kirirkakunachu. ¹²Mana kirishpankunatata Pedroka atarishpan Jesuspa aychanta churashkankunama kallpa rirka. Paktak rishpan uchku ukuma kumurishpan rikurka. Chaypi rikurka Jesusta pillushkankuna llachapallata. Jesuspa aychanka manana tiyarkachu. ¿Imanashkataya? nishpa yuyarirka. Chaymanta kutirirka.

**Jesuska ishkay runankunata Emaús
llakta ñampipi rikurirka
(Mk. 16.12-13)**

¹³Chay punchallatata ishkay Jesuspa runankuna Emaús llaktama rihurkaku. Chay Emaús llakta karka Jerusalemanta chunka shuk kilometro, ishkay ura purina tupu. ¹⁴Tukuy Jesuspa pasashkanmanta kwintashpa rihurkakuna. ¹⁵Chasna kwintashpa rihushpankuna Jesuska paykunata kayllayashpan parihu rirkakuna. ¹⁶Payta rikushpankunatata mana

atiparkakunachu riksinata Jesús kananta. ¹⁷Chaypi Jesuska paykunata tapurka:

¿Imamantata kwintashpa rihunkichi?

Chasna tapushpan llakirishpa shayarirkakuna. ¹⁸Chaypi Kleofas shutiyu aynirka:

Kay punchakunapi Jerusalemipi pasashkata tukuy yachanahun. Chasna kashpan ¿kanllachu tukuy chaykunata mana yachanki?

¹⁹Chaypi Jesuska tapurka:

¿Imataya pasashka? nishpa.

Paykunaka aynirkakuna:

Chay Nasaret llaktamanta Jesuswa pasashkantami yuyarishpa kahunchi. Payka Yaya Diospa yachayninwa yachachik karka. Yaya Diospa rikushkanpi, tukuy runakunapa rikushkanpipas atun yachaywa rimak alikunata rurak karka.

²⁰*Saserdotenchikunapa apunkuna, ñukanchita kamachikkunapas payta apishpankuna *romano aputa kurkakuna wañuchichinanpa. Chasna kushpankuna kruspi klabashpa wañuchirkakuna.

²¹Ñukanchika yuyariranchi ñukanchi israel runakunata romano runakunamanta kishpichinanta. Kunan ña kimsa puncha kahu chasna payta wañuchishkankunaka.

²²Chaymantapas ñukanchipuramanta shuk warmikunaka ñukanchita kwintashpankuna manchachirkakuna. Pakarihushkanpi Jesuspa aychanta churashkankunama rishpankuna aychanta mana tarirkakunachu. ²³Chaymanta kutimushpankuna *angelkunata rikushkankunamanta kwintak shamurkakuna. Chay angelkunaka paykunatashi rimarkakuna Jesuska kawsahumi nishpa. ²⁴Chasna nishpankuna shuk ñukanchiwa purihukkunaka Jesuspa aychanta churashkankunama rishpankuna illata tarik rirkakuna imashnami warmikunaka rimarkakuna. Jesustaka manami rikurkakunachu.

²⁵Rimahushkankunata uyashpan Jesuska paykunata rimarka:

Kankunaka mana asirtak runakunachu kankichi. Yapa unayankichi kirinaykichipa Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkunapa rimashkankunata.

²⁶¿Manachu yachankichi, Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikka manara atun apu tukushpan tukuy chaykunata parisinan kashkata?

²⁷Chasna rimashpan Jesuska yachachihurka chay ishkay runankunata tukuy Yaya Diospa killkachishkanpi paymanta killkarishka kashkata. Kallarishpan Moisespa killkashkankunawa, chaymanta Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkankunamantapas yachachirka.

²⁸Chasna Jesuska yachachihushkanpi llakta mayanpi paktarkakuna, maymami rihurkakuna. Jesuska ashwan chaynikma rihukshina tukurka.

²⁹Chaypi chay ishkay runankuna mana munarkakunachu Jesús paykunamanta anchurinanpa.

Rikuy, ña tutayahunchi. Ñukanchiwa kipariy nishpa rimarkakuna.

Chasna yapa tapushpankuna Jesuska wasinkunapi yaykushpan paykunawa kipurirka. ³⁰Mesa mayanpi sirihushpankuna mikunankunapa, Jesuska panta apishpan Yayan Diosta agradesirka. Chaymanta panta pakishpan paykunata kurka. ³¹Chasnallapi ñawinkunaka paskarishkashina tukurka. Chaypira Jesús kananta riksirkakuna. Chasnallapi kunkaymanta illa tukurka, payta mana rikurkakunanachu.

³²Chasna chinkarishpan paykunapura kwintarkakuna:

Ñampipi shamuhushpanchi Yaya Diospa shiminta alita asirtachishpa yachachihushkanpi ¿manachu shunkunchika kushilla tukurka?

³³Chasnallapi atarishpankuna Jerusalenma kutirkakuna. Paktashpankuna Jesuspa runan masinkunata tantarish-

kata tarirkakuna, ashwan Jesuswa shuk purik masinkunatapas. ³⁴Chay ishkay paktashka runakuna manara nima imata rimahushpankuna chaypi tantarishka kahukkunaka paykunata rimarkakuna:

Yaya Jesuska shutipami kawsarishka. Simón payta rikushka.

³⁵Chasna rimashkankunata uyashpankuna chay ishkay Jesuspa runan masinkunapas kwintarkakuna imashnami Jesuska paykunata ñampipi Yaya Diospa shiminta yachachirka, chaymantapas imashnami panta pakishpan payta riksirkakuna.

Jesuska runankunata rikurirka

(Mk. 16.14-18; Jn. 20.19-29)

³⁶Chasna rimahushkanllapi kunkaymanta Jesuska chawpinkunapi rikurirka. Paykunata saludashpan rimarka:

Yaya Dios kankunata kushillayachichun mana manchashpa kawsanaykichipa.

³⁷Chaypi paykunaka yapa mancharishpa yuyarirkakuna shuk almatami rikuhunchi. ³⁸Chaypina Jesuska rimarka:

¿Imaraykuta mancharinkichi? Ñukami kani. ¿Imaraykuta mana kirinayankichichu ñuka kanaynita? ³⁹Llankawashpaykichi makinita chakinitapas rikuychi. Ñukallatatami kani. Almaka mana aychayuchu kan, nima tulluyuchu ñukashina.

⁴⁰Chasna nishpan makinta chakinta paykunata rikuchirka.

⁴¹Paykuna kushilla mancharishka kahushkankunapi manara kirihushpankuna Jesuska tapurka:

¿Tiyanchu mikunaka?

⁴²Chaypi payta kurkakuna shuk piti challwa kusarishkata mikunanpa.

⁴³Challwata apishpan rikuhushkankunallapi mikurka mana alma ninankunapa.

⁴⁴Chaymanta Jesuska paykunata rimarka:

Kankunawa pakta kahushpaynira kasna kankunata rimarkani: Moisespa killkashkanpi, Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkanpi, Salmos killkapipas ñukamanta killkarishkaka tukuy paktarinan tiyan.

⁴⁵Chasna nishpan paykunata asirtachirka tukuy chay Yaya Diospa killkachishkankunata. ⁴⁶Asirtachishpan rimarka: Killkarishkapi nin Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikka wañunan tiyan. Chaymantapas wañushkanwashha kimsa punchamanta kuti kawsarinan tiyan. ⁴⁷Chaymanta kamachishkan runankuna Jerusalenpi kallarishpankuna pay munashkanshina tukuy allpakunapi runakunata rimanankuna tiyan, mana ali rurashkankunata sakishpa Yaya Diostana kasunankunapa, Yaya Dios paykunata uchankunamanta llakichinanpa. ⁴⁸Kankunaka tukuy rurashkaynita rikushkankichi, tukuy rimashkaynita uyashkankichi. Chasna kashpan tukuy runakunata chayta yachachik riychi. ⁴⁹Kankunata rimashkaykichi, ñukami Yaya Diospa Espiritunta kankunama kachasha

Yayayni rimashkanshina. Kunanka kankuna kay llaktallapi kipariychi chay kankunata sinchikuchik Yaya Diospa Espiritunta silumanta kankunapi kachanaynikama.

Jesuska siluma rirka
(Mk. 16.19-20)

⁵⁰Chaypina Jesuska runankunata Jerusalén llaktamanta pusharka Betania llakta kuchuma. Chaypi paktashpankuna makinta alsashpan paykunata rimarka Yaya Dios yanapashpa paykunata kushichinanta. ⁵¹Chasna paykunata rimahushkanpi rikuhushkankunallapi Yaya Dios payta siluma aparka. ⁵²Chasna paykunamanta anchurishpan runankunaka kunkurishpa payta mañashpa kushichirkakuna. Chaymanta sumakta kushikushpa Jerusalenma kutirkakuna. ⁵³Chaymanta pacha tukuy uras *Yaya Diospa wasinpi tantarishpankuna payta atunyachishpa kushichirkakuna.

Chayllatami Jesuspa runankuna kwintawashkankunata killkashkani.